

L. A. ČÁRSKA

NAVŽDY SVOJI

DIEVCENSKÝ ROMÁN

Preložila

Dr. MĀRIA KLIMOVĀ

O. TRÁVNÍČEK A SPOL. ŽILINA

PRVÁ ČASŤ

I.

Koniec školského roku.

Boly sme ako bez hlavy.

Večer sme všetky šly veľmi neskoro spať, a májový deň so záplavou slnečného svetla našiel nás už na sviatani všetky na nohách.

Obloky spálne byly otvorené dokorán. Nimi sa lialo do izby čerstvé povetrie, zlato slnečných lúčov a spev vtáctva z blízkej záhrady.

Zina Bucharinová, vysoká, okrúhla, s čiernymi kučeravými vlasmi, s veľkými žiarivými očami a počernou tvárou, — volaly sme ju „Kreolka“ — stála pred zrkadlom a česala si veľkolepý účes. Pomáhala jej Milka Rantová, ktorú sme prezývaly „Osa“. Najmenšia zo všetkých žiačok, — Jelena Gorská, naša krásna Čerkeska — rozčesávala si čierne vrkoče a prespevovala si akúsi romancu. Tučná Dodoška Daurská, naivný, veselý smieško, ktorá mávala skoro vždy plné ústa cukríkov, krútila sa okolo mojej postele, kde byly rozložené nové biele šaty, ľahulinké sľa pavučina.

Rozhodly sme sa síce už dávno, že si na slávnosť prepúšťania z ústavu nedáme pošiť nové šaty, lebo sme chcely usporenené peniaze venovať chorej pani triednej učiteľke, slečne Fürstovej, aby sa mohla ísť liečiť do nejakého kúpeľného miesta. No dobrí rodičia nám nielen ochotne darovali peniaze pre obľúbenú slečnu učiteľku, ale nám aj dali pošiť typické biele slávnostné šaty, aké od nepamäti mávaly žiačky, keď odchádzaly z ústavu.

Moje šaty byly zázrakom umenia a krásy. Všetky

priateľky ich vychvaľovali, boly celé očarené vkusom mojej dobrej macochy, veď ho už poznaly aj pri iných darčekom, ktoré mi tak často na potešenie posielala do ústavu.

Oľga Jelecká, vysoká tmavovlasá, rojčivá, ktorú sme pre krásnu, pružnú postavu volaly „Lotos“, bola najväčšmi rozčúlená zo všetkých.

Ale veru aj celkom vážne dievčence, najlepšie žiačky našej triedy, „profesorka“ Žeňa Butusinová a Viera Debická, ako aj vážna „matróna“ Starevská a veselé, šibalské sestričky Pantarové — Líza a Žeňa — spolu so všetnou Máriou Masalskou — „mladuchou z Kijeva“, (bola naozaj mladuchou, mala verenca) — obstupovali moju posteľ a vychvaľovali o milých päť podarené šaty.

„Ludka... Vranka... Ludka naša! Ukáž nám aj klobúk!“ prosila „Chochluška“*) Mária.

Aj môj nový klobúk dráždil zvedavosť dievčienec.

Večer mi ho matka doniesla so šatami. Len čo som ho zazrela, vykrikla som prekvapená. Klobúk bol veľmi prostý, ale práve tým až dojemne krásny! Čo len myslel dobrý otec, ktorý vraj, ako povedala matka, nebol spokojný, keď ho videl a povedal:

„To má byť klobúk pre mladé dievča? Nechápem!“

Boli by ho chceli zameniť, ale za živý svet som nedovolila!

„Ach nie, nie! Nedám si ho! Nechám si ho! Je taký utešený, taký vkusný, taký čarovný!“ modlikala som.

Matka, pravdaže, privolila.

A teraz sa natahovali k tajomnej škatuli nielen ruky Márie Masalskej, ale aj útlučká postava Rantovej, okrúhla, ružová tvár Dodoškina, cudzokrajný profil Jelôčky Jeleckej s črtami indickej princeznej, chutnučká tvárička Gordskej a Ziny Bucharinovej, vysoko vyčesanej, pohľady sestričiek Pantarových, v ktorých sa chvela zveda-

*) Chochluška — Maloruska, Ukrajinka.

vosť, a rozosmiata, výrazná tvár mojej dobrej priateľky Simy Jelskej, najväčšej všetečnice, ale pritom vari najúprimnejšej a najotvorenejšej dušičky zo všetkých 275 žiačok ústavu.

„Chytró! Chytró! Chochluška, otvor škatuľu!“ bolo počuť so všetkých strán netrpezlivé hlasy.

„Deti moje, nerobte z dôstojnej spálne výkladný jarmok!“ kričala so živou komikou v hlase Sima Jelská, prekrikujúc zvučným altom ostatné hlasy.

„Bomba na obzore!“ vykrikla drobuľká Káťa Makarová, ktorá sa s vystrašenou tvárou zjavila na prahu.

„Zachráň sa, kto môžeš!“ vyzývala nás Dodoška a pratala sa pod posteľ.

„Dostaneme, že sme vstaly pred cenganím“, šeptala ktorási bojazlivo.

„Ale ste len hlúpe! Veď dnes odchodíme z ústavu!“ kričala som z celej sily. „O päť, o šesť hodín sme slobodné ako vtáčence a nijaká „Bomba“ na svete nám nesmie ublížiť!“

„Tie už nebudú inakšie!“ pokrčila Sima plecami. „Budú sa báť učiteľiek až do hrobu tmavého.“

„Pravdaže, dnes nám už nikto nesmie rozkazať!“ Sima sa hrdo usmievala a dívala sa celkom pokojne do zrkadla.

„Ach, dušička, teba celkom iste pošlú pod vodovod, aby ti rozmočili ten vežovitý účes!“ vykrikla Žeňa Pantarová, ktorú sme volaly „Drobček“, lebo bola veľmi maličká.

„Panna Eugénia, nezávid' a dožič iným, čo im Boh nadelil!“ obrátila sa k nej kazateľským tónom Sima čiže „Levica“, ako sme volaly túto priamu a smelú sedemnásťročnú stonohu.

„A naozaj už nie sme deti!“ povedala zamyslená Čerkeska. Stála pri obloku a dívala sa do belasého obzoru. „Na poludnie budeme slobodnými občiankami, a teraz sa bojíme „Bomby“!“

Priezračná, bledá tvár Milky Rantovej sa pokryla hustými vráskami a všetky sme v nej poznaly podarenú

karikatúru tváre našej najprísnejšej prenasledovateľky, inšpektorky, vráskavej ako pečené jablčko. Milka sa nahla vopred, nadvihla pravé plece, trhala retiazku s križikom, ktorú vytiahla zpod zásterky a kričala sipľavým hlasom:

„Zasa vy najstaršie! Prestaňte už! Máte byť ozdobou ústavu a vyčínate ako chlapčiská, ako zbojníci! Áno, ste najhoršie zo všetkých!”

„Cha, cha, cha! Ako živá! Ako ona!” smialy sme sa všetky.

Malá, chorľavá Rantová vedela naozaj skvele a presne napodobniť inšpektorkinu postavu, tón a spôsob reči, takže sme ju videly pred sebou ako živú.

Chvíľku sme nemohly vypovedať ani slovíčka, tak sme sa smialy. Potom vykrikla Makarová:

„Ide, dámy! ‚Bomba‘ ide!”

„Nestraš nás, Katka! Cigániš!” kričala Sima v smiechu.

„Boh mi je svedok, že je to pravda!” hájila sa Makarová.

„Nech len príde! Rada ju zasa raz uvidím. Dnes ju ľúbim!” priznávala som sa nahlas. Áno, dnes ju veru ľúbim! Ľúbim aj lampára Kuzmu, aj kuchára, dnes ľúbim celý svet, lebo sa teším z prvého slobodného dňa, teším sa, že je život krásny, nebo belasé, slnce ako zlaté more a že mám dušu plnú piesní bez slov... Áno, ľúbim ju a blším túžbou vybozkávať jej vráskavú tvár...”

Pokročila som vopred a pokračovala som:

„Pusťte ju dnu, drahé priateľky. Chcem ju vidieť a vybozkávať jej milú tvár.”

„Ludka, čo to vravíš? Zbláznila si sa?!” vyvrávaly mi priateľky.

Nemohla som odpovedať, lebo Márii sa medzitým podarilo otvoriť klobúkovú škatuľu a vybrať z nej klobúk. Teraz volala s pátosom:

„Dívajte sa, dámy moje, klobúk!”

Biely, vzdušný, z azúrovej, striebornej slamy, sošitej

v podobe polkorunky, nad ktorou sa dvíhaly dve krídla, čierne ako noc.

„Aká nádhera!“ kričaly dievčence.

„Veniec poetke!“ povedala tíško Čerkeska, hľadiac na mňa pohľadom, plným oddanosti a lásky.

Začervenala som sa ako mak.

Prečo len teraz pripomína, že píšem neobratné verše?

„Čerkeska, nezaliečaj sa našej Vranke! Vidiš, že aj tak dvíha hlavu vyše nás všetkých!“ smiala sa Sima.

„Čerkeska má pravdu,“ odvrávala im Kreolka nízkym, hrdelným hlasom. „Navrhujem, aby sme touto kniežacou tiarou ovenčili ostrihanú hlavu našej milej Vranky, začo nám ona vzletne a vtipne zareční.“

„Prijíname! Prijíname!“ ozývalo sa so všetkých strán.

Zasa som sa začervenala, a aby som čo najchytrejšie vybrdla z chúlостivej situácie, dala som si klobúk na hlavu, ani nebadajúc, že som si ho dala naopak a že sa mi čierne perá kolembaly nad čelom a nie nad tylom. Vyskočila som na stoličku, podoprela som si boky a začala som:

„Drahé priateľky! Sťa slobodné vtáčence rozletíme sa dnes do všetkých končín veľkej vlasti, ba po celej zemeguli... A Pán Boh vie, či sa ešte kedy stretneme! Mnohé z nás, možno, dosiahnu vysoké postavenie, budú známe a slávne... Niektoré budú veľmi bohaté...“

„Dodoška si zariadi vlastnú cukráreň. To viem tak isto, ako že rada hryzká čokoládu,“ pretrhla ma Sima komickou poznámkou.

Niektoré sa rozosmialy, iné ju okríkly:

„Čuš! Nech ďalej reční Vranka!“

„Drahé priateľky, o päť o šesť hodín my všetky, Levice, Kreolky, Drobuľky, Čerkesky, Mušky, Šušky, Lotosy, Dodošky a tak ďalej, prestaneme byť tým, čím sme boly dosiaľ, pred nami sa otvorí ohromná brána života. Touto bránou prejdeme hrdé, mocné, svieže a mladé do širého sveta. Boh vie, čo nás čaká za tým neznámym prahom. Len budme smelé, zachovajme si oduševnenie,

chuť do práce, nebojme sa prekážok a bojov, cez ktoré musí prejsť každá z nás... Možno nejedna z nás, čo by si aj zaslúžila mnoho, mnoho šťastia, radosti a blaženosti, nájde v živote len trnie a pichliače... Možno nejedna z nás stratí v ťažkom zápase energiu a silu... A v tých ťažkých chvíľach, priateľky drahé, rozpomenieme sa na toto krásne, dojemné ráno, na tieto vlny májového povetria, na toto zlaté slnečné more, na dnešnú slávnosť mladých dievčat, rozpínajúcich krídla na vytúžený let do slobody, a povzbudíme, posilníme sa vedomím, že každá z nás má v rôznych kútoch širého sveta tridsaťdeväť sestier, ktoré všetky sú ochotné na prvé zavolanie poskytnúť útechu, prispieť povzbudením a pomocou. Rozumiete, drahé sestry? Nežiadam odpoveď. Viem, že všetky citíte ako ja," skončila som dojatá.

Chvíľu bolo v spálni úplne ticho. Dievčence stály so zatajeným dychom. Mne spadol s hlavy klobúk, ktorý pred chvíľkou všetky tak očaril. Ani nezbadaly, že leží v prachu na dlážke. Boly pohrúžené do vlastných myšlienok, ktoré sa im rojily v hlave práve tak ako mne.

„Kto vie, čo nás čaká za ústavným prahom? V ústave sme prežili sedem rokov, sedem šťastných, bezstarostných rokov, i keď sa sem-tam vyskytla mrzutosť a nepríjemnosť... Skončily sa nám dievčenské roky, vstupujeme do života...

Predo mnou slncom zaliaty priestor... Oceán neba bez brehov... Nie je práve také nekonečné, také bez bezpečnej opory aj more života, na ktoré spúšťame prvý raz svoje útle lodky? Akú plavbu bude mať tridsaťdeväť mladých dievčieniec, ktoré si ľúbim a milujem ako vlastné sestry? Nečíha na 'nejednu z nás neľútostný, zákerný dravec — osud? Cítim, že sa mi sviera srdce, cítim bolesť, že sa musím rozlúčiť s priateľkami už dnes, o niekoľko hodín, hneď... Oko mi zrosila slza..."

„Výborne si rečnila. Ale načo privolávať slzavé údolie?" začula som celkom pri uchu energický hlas Simin. „A dnes je to ani nie vhodné."

„Pravda je. Sima, pravda! Musíme vstúpiť do života ako smelé bojovnice a nie ako bábičky!“ prisvedčila som jej v duchu a snažila som sa potlačiť slzy.

„Ludka, Vranka, z duše si nám vravela... Šíry svet... život, zápas... búrky a nešťastia... Na všetko budeme prichystané, budeme sa vzájomne spomínať ako sestry, budeme sa ľúbiť vrúcne a srdečne. Áno! A keď nám bude smutno, vieme, kde hľadať potešenie a pomoc!“

Mnohé plakaly a opakovali v plači: „Sestry... sestry...“ Iné sa ushovorily, že si budú písať a vymieňaly si adresy...

„Bomba' za dverami! Ale tento raz naozaj!“ prekričala Sima vravu ostatných dievčienec.

„Beda nám!“ dodala posmešne a rozťahla ruky.

Naozaj, na prahu zastala maličká, shrbená postava inšpektorky, slečny Jefrosjevovej s krivými bokmi...

„Zas ste ako kofy na trhu?“ kričala sipľavým hlasom a vráskavá tvár sa jej stiahla do ešte hustejších vrások. „Najstaršie žiačky a vystrájajú takýto hurhaj! Prestanete? Či si oddýchnem, keď budete preč, zbojníčky!“

Toto priprudké vystúpenie sa nesrovnávalo s našou náladou!

Dodoška zvýskla a hodila sa na posteľ. Sima sa striasla a hľadela na inšpektorku zlostnými očami. Zima Bucharínová si zakryla veľkolepý účes nočným čepcom, ktorý si uviazala pod bradu.

„A čože vy? Ste vari Holanďanka?“ sipela slečna Jefrosjevová, keď ju zbadala.

„Nie, som z Jeruzalema, s nevinnou tvárou odpovedala Kreolka, veď jej otec bol naozaj donedávna konzulom v Palestíne.

„Načo máte teda ten holandský čepiec?“

Tenkými prstami strhla s kučeravej hlavy nešťastný čepiec.

„Čože?! Zas akési baranie rohy! Zas takú šušku! Hned choďte a rozpleťte si to strašidlo!“

„Neviete slečna Jefrosjevová, že dnes, vďaka Bohu,

vystupujeme z ústavu?" ozvala sa s postele Dodoška, vykukujúc zpod podušky.

„Daurská, vstaňte!" vyzvala ju inšpektorka lakonicky.

„Vidíš, aká je! A chcela si ju bozkávať!" šeptala Sima, zdržiavajúc výbuch smiechu.

„A predsa ju bozkám!" povedala som zaťato. Zlý duch ma tak ovládol, že som nemohla odolať jeho vábeniu a musela som vykonať, čo som si umienila, nech sa potom už stane, čo chce.

Poobzerala som si vyzývavým pohľadom všetky priateľky. Pri mnohých som zbadala strach z toho, čo malo nasledovať...

„Ludka, dušička, nerob to!" šeptala mi Čerkeska.

Ale mňa už nič nemohlo zadržať. Vo chvíľke som stála pred inšpektorkou.

„Slečna Jefrosjevová," oslovila som ju veselým hlasom. „Dovoľte mi, aby som vás bozkala na rozlúčku."

„Čo?! Čo to vravíte?"

Zbledla. Ešte aj konček nosa jej zbledol ako krieda. Ale už o chvíľku jej sčervenala vráskavá tvár, bola celá ako v ohni. Malé, úzke oči sa zlostne na mňa dívaly. Rukou trhla retiazku hodín ako obyčajne.

„To už dokážete len vy najstaršie... Len a len hlúposti... Kým ste tu, kazíte dobré meno..."

Pozrela na nás zlostným pohľadom a obrátila sa k nám chrbtom. Buchla dverami a chytro sa stratila v chodbe.

„Nepodarilo sa!" povedala som a sadla som si na posteľ k rozchichotanej Dodoške.

II.

V kaplnke.

Ako slávnostne a milo vyzerá naša ústavná kaplnka! Zo skleníka povynášali tropické rastliny a rozostavili ich v kaplnke. Predošlý večer sme okrášlili girlandami

zo sviežich kvetov všetky obrazy na ikonostase.*) Ne-
spočetné množstvo sviec a lúč žiari teraz v jasnom
svetle májového rána.

Vprostred kaplnky na vyvýšenom mieste stojí pani
riaditeľka. Okolo nej je skupina učiteľov v tmavobela-
sých šatách. Sišli sa všetci: krásny profesor literatúry,
Čudický, s postavou a výrazom ruského bojara, ktorý
nám tak božsky čítava Lermontova; rozvážny a prísny
historik Šturlo; malý, ako živé striebro pohyblivý prí-
rodopisec, ktorý nás tak zasypával päťorkami; za ním
štíhly matematik Zinzerín, „Apollo Belvedérsky,” ktorého
zbožňovalo mnoho srdc v ústave; otcovsky láskavý sta-
ručký Francúz, atď. Napravo od pani riaditeľky stáli
čestní členovia kuratória v zlatom žiariacich uniformách.
vľavo inšpektor, inšpektorka, mnoho učiteliek a mnoho
pozvaných hostí.

Naša pani riaditeľka budila živú pozornosť všetkých
prítomných. V poslednom čase nevládala chodiť, podopierala sa teda o paličku. Ale jej majestátna, vysoká po-
stava a výrazná tvár zaujaly každého. Z jej bledoružovej,
čistej pleti nikto by nevyčítal riaditeľkin vysoký vek.
Mladý oheň tmavobelasých očí ostro sa odrážal od striedobných šedín účesu.

„Katarína Veľká! Podivná podoba!” šeptal ktosi.

Medzi obecnstvom som zazrela aj svojich najdrah-
ších: otecka v parádnom plukovníckom obleku, matku
v skvostných hodvábných šatách a malé chlápä v ná-
morníckych šatočkách — jedného zo svojich bračekov.

Ako pekne od nich, že prišli! Aká som rada!

Speváci dnes spievali neobyčajne krásne. Dojemne a
slávnostne znel hlas otca Vasilija pod chrámovou klen-
bou.

Malá, okrúhlučká slečna Eliza v belasých hodvábných
šatách, ktorá zastupovala chorú triednu učiteľku, obze-
rala si nás radostnými pohľadmi.

*) Ikonostas = stena s ikonami.

Stálo nás štyridsať, celkom bielych, vprostred kostola. Vštepovaly sme si do srdca dojmy významného dňa a srdcia nám búchaly. Cítily sme, že dnes posledný raz sme pospolu všetky, čo sme sa spriatelily za sedem rokov. Kedy sa zasa sídeme? Sotva skôr, ako sa nám rozbijú najkrajšie nádeje o skaliská skutočnosti a drsného života...

V kostole bolo dusno z myšlienok, ktoré sa naháňaly a aj z vône kvetov. Moja susedka zprava, Jelôčka-Lotos, odrazu zbledla a oprela sa rukou o stoličku. Nemala v očiach ani iskierky, v zblednutých perách ani kvapôčky krvi.

„Napite sa vody,” pošepla jej slečna Ela, zakrývajúc ju pred zvedavými pohľadmi.

„Báfuška bude kázať,” pošepla mi Sima. „Nezdá sa ti, Vranka, že je tu dnes ako pri spovedi na Bielu sobotu?”

„Veď dnes naozaj príjmem požehnanie na celý život,” povedala za nami Čerkeska, ktorá začula poznámku.

„Sima,” nahla som sa k priateľke, chytila som ju za ruku a stískala som jej prsty. „Sima, budeme sa vídať často, aspoň každý rok. Počuješ? Slúb mi to! Hej?”

Sima si zakryla tvár pelerínkou a vystrúhala mi, ako obyčajne, posmešnú tvár.

„Napodiv, že som sa ti za tých sedem rokov ešte nezunovala!” pošepla.

Ale belasý plamienok v jej oku vravel inšie...

„Psst, psššt...” napomenula nás slečna Ela, „nerozprávajte sa!”

„Poslední spasitelia ústavného učenia!” šepala za nami Zima Bucharínová s komickým vzdychom. „Zaznačte si ich do notesa!”

Neviem, čo cítily ostatné žiačky, ale mne bolo smutno. Ľutovala som, že už nebudem chodiť do tejto skromnej svätyne s bielymi stenami, kde som toľko ráz kľačovala pred skúškami, prosiac všetkých svätých a svätice, aby ma neopúšťali v ťažkých chvíľach. Nerada som sa lúčila s priateľkami, nerada som opúšťala riaditeľku, čo aj

prisnu, ale starajúcu sa o nás s materinskou oddanosťou. Lúto mi bolo, že posledný raz vidím slečnu Elzu, prchkú a výbušnú, ale dobrú ako decko...

Otec Vasilij sa už kázňou privrával nám.

„Pán Boh vie, čo vás čaká za stenami nášho ústavu, milé deti,” hrmel mu hlas, obyčajne tichý a pokojný. „Sedem rokov sme sa usilovali vstúpiť vám do srdca lásku k Najvyššiemu, k dobru, kráse a k práci. Teraz, v poslednej chvíľke pred vašim odchodom vám môžem poradiť z najvrúcnejšieho srdca, aby ste v každej chvíli, v radosť aj v bolesti, v búrlivom kolembaní temných vln životného mora a na krásnej, tichej plavbe po jeho hladine pamätali na Toho, kto posielal človeku skúšky aj radosť, na Toho, kto je náš prvý a najvyšší ochránca v životnej púti. Nikdy nezabudnite na Neho. Uchýľte sa k Nemu s modlitbou. Buďte láskavé, deti moje, nemyslite len na seba, ale aj na tých, čo žijú v biede a potrebujú pomoci. Kam len vykročíte, rozsievajte radosť, pokoj a šťastie... Mnohé z vás si vyvolia povolanie učiteľské. Nech teda plnia svoju úlohu dôstojne, čestne a s oduševnením. Vychovávajú deti tak, aby z nich boli dobrí a počestní ľudia. Dobré semä nájde úrodnú pôdu v detskej duši a narastie z neho prospech celému ľudstvu a vám radosť...”

Počúvaly sme dojaté. Nejednej sa zaligotala slza v oku. Aj pozvaní hostia boli rozčúlení.

Maľy sme rozžiarené tváre. Zdalo sa, ako by nám v hrudiach bolo čosi rástlo, mocnelo, poháňalo k činom, veľkým skutkom. Vlhké oči a oduševnený výraz tvári svedčily, že každá z nás je odhodlaná obetovať všetko za dobro iných.

Sklenou kopulou chrámovou presvitalo belasé nebo. Zlaté prúdy slnečného svetla sa nám lialy rovno na hlavy. Kovové rámy svätých obrazov horely. A náš vysoký, chudý báťuška s poblednutou, oduševnenou tvárou pokračoval zápalisto v reči o láske k všetkým ľuďom, o kráse ctnosti, o sebazaprení a o životných úlohách...

Len nejasne sa pamätám, ako sme potom šly bozkávať križ, ako nás kropili svätenou vodou, pri zvukoch veľebného chorálu „Mnohé roky”.

Koniec detskej rozprávky, koniec prvej prípravy do života a skutočný život, neúprosný a náročný, ohlasoval sa nám nekonečným množstvom svojich práv! A štyridsať mladých dievčieniec stálo na prahu tohto života... Ako vyzbrojené? S akými nádejami?

Rozčúlené, v sviatočnej nálade šly sme potom do slávnostnej dvorany. Pred nami kráčaly širokým schodištom ostatné triedy, celý ústav. Keď sme vchádzaly do dvorany, zaznely veselé akordy slávnostného pochodu, ktoré vyvábilo z nástroja osem najlepších klaviristiek z našej triedy.

Vprostred dvorany bol ohromný, hrubý pokrovec pred dlhým stolom, za ktorým sedelo celé predsedníctvo ústavu, zástupcovia úradov, učiteľský sbor a báťuška. V úzadí boli pozvaní hostia, páni a dámy. Ťažko som medzi nimi rozoznala otecka, matku a bračeka Paľka.

Na stole, obtiahnutom červeným súknom, boli rozložené knihy, Evanjelia a modlitby, ktoré nám mali rozdávať, a vysvedčenia.

Staručký, usmievavý inšpektor vstal, a čítal mená šťastných žiačok, čo dostaly medaily.

„Debická... Butusinová... Starevská...”

Oči všetkých prítomných sa obracaly na ne.

Prvá z našich družiek bola podivné dievča. Viera Debická mala smelé oči, ktoré dodávaly jej tvári bezočivý výraz. Každému, kto ju videl, sa zdalo, že dievčatko je strašná šibalka, že len hrá vzornú žiačku, ale že myslí len a len na nové a nové žarty a šibalstvá. Pri stole sa hlboko poklonila, presne tak, ako sme sa to dlhé roky učily, prijala z inšpektorových rúk vysvedčenie, (medaily dostaly vyznačené dievčence už predtým od proktorky ústavu), zasa sa poklonila a so sklopenými očami vrátila sa na miesto.

Po nej vyvolali Butusinovú, Starevskú a všetky vy-

značené žiačky. Potom vyvolávali ostatné v abecednom poriadku.

S rozbúchaným srdcom som čakala, kým príde rad na mňa. Stá očí sa upieralo na každú z nás, keď kráčala od skupiny k stolu, ktorý sa nám zdal veľmi, veľmi ďaleko.

Zrazu som začula pri uchu výstrašný šepot Márie Masalskej:

„Ludka... Vranka... pozri, prosím ťa! Šturlovi idú oči vypadnúť...”

„Naozaj, 'história' vyvaľuje oči ako mesiac,” smiala sa Sima, dívajúc sa na prísneho učiteľa všeobecných ruských dejín. „Len si ich vypliešťaj! Teraz sa ťa už nebojíme, už si na nás prikrátky! O hodinu budeme si veselo prespevovať na slobode.”

„Ach, dušičky, bojím sa. Ja ťa nepôjdem!” ticho beďakala Daurská. „Nemôžem si ísť po vysvedčenie. Vezmem si ho neskoršie. Nezniesla by som jeho pohľad. Páli ako oheň, smrteľne!”

„Slečna Jelecká,” volal inšpektor.

Jelka celkom pokojne prešla dvoranou, vzala si vysvedčenie, grációzne sa poklonila a vracala sa na miesto.

„Slečna Daurská.”

„Nepôjdem,” šeptala Dodoška celá zúfalá. „Nemôžem za to, keby ma zabili, nepôjdem!”

„Čo to vyčínaš, Daurská? To nesmieš! Choď, neboj sa!” povzbudzovaly sme ju.

„Ach, aké len vypliešťa okale! Bože môj!”

Historik upieral velikánske, ako by sklené očiská kamsi vopred. Zdalo sa, že na nič nemyslí, že apoštolovi vedy je tento obrad malicherný a únavný, veď je zvyknutý lietať od rána do večera po hodinách. A my, zvyknuté triasť sa pred prísny a neúprosný učiteľom, videly sme v jeho pohľade aj teraz čosi nedobrého, strašného...

„Slečna Daurská!” opakoval inšpektor zvýšeným hlasom a prekvapeno si nás obzeral zpod zdvihnutých obŕv.

„Nepôjdem! Nie! Keby som šla, spadla by som vpro-

stred dvorany. Verte mi, viem, že vám spravím hanbu, ale nemôžem!" šeptala ešte prestrašenejšia.

„Dodoška, choď, urob to kvôli nám!"

Za červeným stolom nastal akýsi nepokoj. Kde sa podela žiačka, keď ju tak dlho márne volajú?

Prosily sme Dauruskú so složenými rukami.

„Choď, Dodoška, len choď, nič sa ti nestane!" dodávaly sme jej smelosti.

Konečne poslúchla a pohla sa.

„Umriem, uvidíte, že umriem," šeptala keď vykročila z našej skupiny červená ako rak.

Šturlo sa ani nepohol, len sa uprene díval vždy na jedno miesto. Dodoška sa blížila k stolu kolembavým krokom. Vtom... ach!...

Protivný okraj koberca! Prečo bol práve na tom mieste, kde zabudla primerane zdvihnúť nohu?

Dodoška poskočila ako pardál, nikto by nebol čakal taký skok od jej okružlej, farbavej postavičky, a s tichým výkrikom spadla na ruky rovno pod nohy pokojne stojaceho profesora Šturla.

Čestný protektor ústavu vstal s kresla. Za ním vstali všetci učitelia. Štíhly, nesmelý Zinzerín a Čudický sa ponáhľali dievčaťu na pomoc.

Mnohé z nás sa nezdržaly smiechu.

Neborká Dodoška sa rozplakala.

„Protivný Šturlo! Veď som vám to povedala!" šeptala fíkajúc, keď sa k nám vrátila.

„Čuš, Dodoška. Čo ťa teraz po jednej sinke, keď už vystupuješ z ústavu, kde sme sa morily sedem rokov!" zafilozofovala si Sima.

„Ale aká hanba!"

No nikto ju už nepočúval. Tíško a slávnostne niesly sa nám z úst dojímavé zvuky kantáty na rozlúčku.

Spievaly sme posledný pozdrav týmto stenám, týmto ľuďom, priateľka priateľke. Krásnymi tónmi ľahavej kantáty lúčily sme sa so všetkým, čo bolo okolo nás a v čom sme žily sedem rokov. „Posledný raz podáš ruku — dlhá

cesta pred nami..." spieval sbor, ktorého mladé hlasy prerušovalo fľkanie.

Aj pani riaditeľka si utierala oči batistovou šatôčkou a plné plecia sa jej chvely. Aj medzi hosťami mnohé dámy plakaly. Nahlas nariekala mamička Jeleckej — biedna starenka — opierajúc si hlavu o plece staršej dcéry. Aj mojej dobrej mamičke sa ligotaly oči.

Čosi ma štekľilo v hrdle. Ach, keby som mohla ešte aspoň deň, len ešte jeden deň ostať s týmito milými, spievajúcimi dievčatmi!

Spev zatíchol. Pani riaditeľka, protektori a učitelia pristúpili k nám, lúčili sa s nami a pani riaditeľka každú vrúcne bozkala. Slzy sa nám miešaly. Pani riaditeľka už nebola tou bývalou prísnou predstavenou, ale skôr láskavou, nežnou matkou.

„Keď niektorú z vás bude niečo trápiť, napíšte mi, zdôverte sa mi so svojou bolesťou. Počujete, milé moje? Uchýľte sa vždy rovno sem, pod krídla starej šomravej ženy. Prijme vás vždy rada a vrúcne si vás pritúli na srdce," šeptala pani riaditeľka v plači.

Aj my sme ťažko zdržiavaly plač. Učitelia nám podávali ruky. Čudický mi dlho stískal ruku krásnou rukou s bielymi, starostlivo pestovanými nechtami.

„Slečna Voronská, dbajte, aby ste nezakopali do zeme hrivnu, ktorú vám sveril Pán Boh."

Narážal na to, že som písala zlú prózu a ešte horšie verše.

„Z iskričky, ktorá vo vás žiari, môže sa rozblčať jagavý plameň," poučal ma ešte aj teraz.

„Ale vy, milá umelkyňa," oslovil Zinu Bucharinovú učiteľ kreslenia, vysoký starec, biely ako breza, „nezabúdajte na svoj talent a nezanedbávajú ho!"

„Slečna Daurská," zažartoval Šturlo," zapamätajte si, že kresťanstvo prišlo k nám roku 988."

„Ešte ste sa ma dosť nenatrápili!" hodila rukou Dodoška. „Pre vás som sa potkla a spadla. Dívali ste sa na mňa, ako byste ma boli chceli zjesť."

Tieto bezočivé slová neušly ušiam čihavej inšpektorky. Bolo na nej vidno, ako rada by bola pokarhala opovážlivé dievčatko. Ale uvedomila si, že už nad nami nemá moci, teda si odľahčila aspoň tým, že prudšie trhla retiazkou na hodinkách. Potom nám povedala:

„Vidíte, dočkaly ste sa! Ale zapamätajte si všetko, čo sme vás tu naučili! Najmä dbajte, aby ste sa vždy pekne a šľachetne správaly!”

„Sbohom, pán Zinzerín!” oslovila Kreolka pekného matematika. „Ani neviete, že som vás celých päť rokov verne a oddane zbožňovala!”

Profesor sa začervenal ako slečinka, usmial sa hanblivo a nevedel, čo odpovedať.

Vyslobodil ho hlas riaditeľkin:

„Teda, deti, sbohom! Choďte sa preobliecť, aby rodičia a známi dlho nečakali.”

Naozaj som to ja: vysoké, štíhle dievča s jemne kučeravými vlasmi, ako som sa videla v zrkadle?

Biely hodváb ľahko prilieha na telo. Klobúk zo striebristej slamy s veľkými, čiernymi krídlami dobre mi pristal k pleti aj k šatám. Tmavé oči sa dívaly dychtivo a túžobne v ústrety novému životu. Líca som mala červené a ústa sa mi usmievaly hneď veselosťou a hneď zasa smútkom.

Vprostred izby, kde sme navždy odložili ústavné šaty a obliekli sa do vlastných, nových šiat, stálo vysoké, štíhle dievča peknej postavy s hrubými, čiernymi vrkočmi, padajúcimi dolu chrbtom.

„Čerkeska! Bože môj, aká si len krásna!”

Tak vykrikla mladšia Pantarová, Drobček, celá očarená Čerkeskiným vábnym zjavom.

„Mária z Puškinovej ‚Poltavy’!”

„Nie, skôr Lermontovská ‚Tamara’!”

„Ach, márne sa namáhate hľadať v literatúre. Takej krásavice nebolo a nikdy nebude na svete!” ozval sa ktosi v úzadí.

Na krásnej tvári Jeleny Gordskej — Čerkesky —

zjavila sa ľahká červenosť. Zdalo sa, že krása jej je akosi na farchu. V čiernych, orientálnych očiach sa jej zaískrilo.

„Ludka, dušička drahá!“ zavolala ma po chvíli a odvádza ma trochu nabok, k obloku. „Tebe sa, drahá Ludka, smiem priznať, ty sa mi nevysmeješ: Lúbila som ťa vrúcne za všetky tie roky, ľúbila som ťa väčšmi ako ostatné priateľky a obetovala by som všetku svoju krásu, keby som sa nemusela rozlúčiť s tebou.“

Bola som dojatá, rozčúlená. Toto dobré, tiché dievčatko mi bolo také oddané a ja pre večné hlúposti a zábavy som jej lásku ani nezbadala...

Mlčky sme sa objímali a bozkávaly ako sestry.

„Dojemná idyla!“ smiala sa nám Sima, ktorá prišla do izby v prostých bielych šatách, v klobúku, ktorý už mala nakrivo.

„Sbohom, Vranka,“ povedala mi proste. „Podaj tú vernú pačku družke, s ktorou si prežila toľko slávnych a veselých dní. Teraz je už koniec. Pán Osud nás rozpráši napravo a naľavo, do všetkých kútov sveta. Nesmieme si vyberať, taký je už život. Ale nikdy nebudem môcť na teba zabudnúť,“ dodala úprimne, no hneď dupla nohou a zakričala mi do tváre:

„Čo sa tak dívaš? Veď vari len nečakáš, že sa zbojníčka Sima rozplače? To nikto nikdy neuvidí!“

Ale vlhké oči a rozpálená tvár prezradily, že ani „zbojníčka“ nie je bez citu.

„Lotos, Jelôčka! Prídeš k nám na leto?“ obrátila som sa na Jeleckú, ktorá stála pred zrkadlom a namáhala sa upraviť si kovovo čierne vlasy do akéhosi exotického účesu.

„Ďakujem ti, Vranka, ale toho roku nebudem môcť. Mamička by ma nepustila. Starne, chuderka, a bola by nešťastná, keby som ju nechala samu... Pôjdem s ňou k strýcovi na dedinu a v zime sa vrátíme do Petrohradu. Tu sa potom možno zavše stretneme.“

„Škoda, Jelôčka, škoda!“

Bolo mi naozaj ľúto, že nemôže použiť pozvanie mojich rodičov a stráviť u nás leto. Iste by jej mystické rojčenie a chorobné myšlienky vyfúkaly z hlavy, keby žila v spokojnej rodine, kde sú malé deti a kde všetko dýcha normálnou spokojnosťou šťastných ľudí.

Rodičia pozvali k nám na leto aj Dodošku Daurskú. Ale už pred dvoma dňami prišla po ňu tetka a čakala, kým ju prepustia z ústavu, lebo si ju chcela odviezť na celé prázdniny.

„Ludka, kde je Veľký Ján?”

Maličká Rantová, ktorá sa celkom strácala v bielych šatách a bola ešte menšia a subtilnejšia ako inokedy, zahľadela sa na mňa veľkými očami.

„Vidiš, Ludka, oklamal ťa. Veľmi dobre som si všimla, že nebol vo dvorane medzi hosťami.”

„Nie, nie!” odporovala som horlivo. „Veľký Ján ma nikdy neoklame!”

Veľký Ján bol môj dobrý priateľ, štyriadvadsaťročný, vzdelaný Angličan, ktorý precestoval už pol sveta. Bol synom majiteľa továrne v okresnom meste, kde bývala naša rodina. S Veľkým Jánom ma spájala nerozlučná priateľská sväzok, mali sme sa radi ako rodná sestra s bratom. Veselosť, úprimná oddanosť, odvaha a smelosť Jána Vilkanga prospely mi už neraz a často mi v detských rokoch pomohli vymotať sa z nepríjemnej situácie.

Pred týždňom na ústavnom bále mi sľúbil, že príde na slávnosť nášho prepustenia z ústavu. A neprišiel.

„Veď on príde!” šeptalo mi čosi v srdci, keď som sa presvedčila, že vo dvorane niet Veľkého Jána, ako som obyčajne volala Jána Vilkanga. Ešte sa nikdy nestalo, aby nesplnil slovo.

Boly sme oblečené. Zelené ústavné šaty sa nám navyždy stratili s očí. Na miesto žiačok v rovnakých šatách nastúpily slečny v bielom, s klobúkmi na hlavách a s ľahučkými kabátikmi. Tváre nám neprestávaly blčať rozčúlením, oči sa nám ligotaly. Aj najnevýraznejším tváram dodalo rozčúlenie pôvabu a krásy.

„Sbohom, slečna Ela. Odpustte nám, ak sme vám da-
kedy ublížily,” volaly sme, keď sme posledný raz obko-
lesily malú, ako guľka tučnú pani učiteľku v šuchota-
vých hodvábných šatách. „Všetky sme vás mali rady!”

„Ach, deti!” Pre plač nemohla viac vysloviť, len si
nás objímala rad radom.

„Milá, dobrá, možno trochu prchká, ale spravodlivá
a nebojácna, keď sa nás bolo treba zastať. Naozaj sme
ŕa všetky mali rady!” myslela si v tej chvíli každá,
bozkávajúc tú dobrú dušu.

„Poďme k pani riaditeľke do bytu, poďme sa s ňou
rozlúčiť!”

„Ale najprv si ešte obehneme celý ústav,” navrhla
Rantová, ktorej oči svietily ako žeravé uhlíčky. Ani ne-
čakala, ako sa rozhodneme, nadvihla si sukňu a prvá
vybehla z izby. My všetky hajde za ňou! Rozletely sa
sukne, stužky, čipky. V behu sa vlnily kučery a vrkoče
poletovaly dievčencom po chrbtoch. Mihaly sa biele črie-
vičky a rozvievaly sa pštrosie perá a veľké krídla na
klobúkoch. Hnaly sme sa celou šírkou chodby ako biele
vaľkúry škandinávskych povestí. Prebehly sme hornou
chodbou dookola a sbehly sme dolu schodmi k ústavnej
kaplnke.

Nakukly sme posledný raz do krásnej neveľkej svä-
tyne s ikonostasom, s čiernymi ikónami v zlatých rá-
moch, s dvoma chórmí a obľúbeným kútikom našej
dobrej, láskavej pani riaditeľky. Tu sa neraz rozblčaly
zápalisté detské srdiečka úprimným, opravdivým odu-
ševnením a odovzdávaly sa do vôle Najvyššieho. Tu
sme verily, ďakovaly, sľubovaly z najčistejšej duše, tu
sme sa zdôverovali so všetkými udalosťami a žiadosťami
svojho jednotvárneho života...

Ani nevieme, ako sme všetky padly na kolena...
Kľaňaly sme sa pred oltárom, so skrúšenými srdcami
obracaly sme oči a mysle k Neznámemu. Kľačaly sme
takto niekoľko minút, dívaly sme sa postojáčky priateľka
na priateľku. Potom sme prešly okolo hodín, popri kú-

tiku, ktorý sme volaly „údolie vzdychov“ do krídla, kde
boly triedy, knižnica a dvorana.

„Sbohom, triedy, sbohom, bibliotéka, sbohom naveky!”

„Dievčence, prepustené slečny sa zbláznily!” vykrikovaly na schodišti žiačky z ostatných tried.

Ale nás už nemohlo nič zadržať. Bola v nás len túžba
a ako hluché a slepé ponáhľaly sme sa, aby sme ešte
raz, posledný raz pozrely na známe miesta, v ktorých
sme prežili detstvo a mladosť, a zapamätaly si ich na
celý život.

Potom sme sbehly dolu schodmi do prízemia.

„Sbohom, jedáleň, sbohom, šatnica, nemocnica, hudobná sieň, polotmavá, úzka chodbička, ktorá viedla do malej prijímacej izby!”

Pani riaditeľka nás už čakala v byte. Posledné po-
žehnanie, objatie, napomenutie...

Ticho sme prešly cez niekoľko izieb do zelenej izby,
kde sme sa stretávaly s rodičmi v tie dni, keď byly do-
volené návštevy.

„Už sa rozchádzame, dievčence!” skríkla ktorási roz-
čúleným hlasom.

„Sbohom!... Nie, nie!... Do videnia!” odpovedala
jej iná fikajúc.

Nastal chaos a zmätok, že sa to ani opísať nedá...
Objímaly sme sa a bozkávaly, smialy sme sa a nariekali.

„Sbohom! Sbohom!...”

Plakaly všetky bez výnimky. Aj Sime v „zbojníckych”
očkách sa trblietaly slzy. Keď som ju posledný raz ob-
jímala, malo mi srdce puknúť.

„Píš mi, drahá! Čerkeska, aj ty mi piš. Holubička!”

„Všetky, všetky píš!”

Lotos-Jelôčka bola bledá ako stena.

„Naše duše ostanú spojené aj keď sa rozídeme,” po-
vedala dutým hlasom, ktorý sa jej veľmi triasol.

„Milé slečny, keď sa budem vydávať, pošlem vám
všetkým pozvanie na svadbu,” povedala Kreolka. V za-
slzených očiach sa jej zjavil záblesk smiechu.

„Buď bez starosti, teba si nikto nevezme!“ rozchichotala sa Sima. „Bola by z teba aj za mladucha: vlasy ulízané, oči ako dolky...“

Dvermi zelenej prijimacej izby vchádzaly nesmelo naše priateľky z predposledných tried... Za nimi sa objavovali uplakané tváre maličkých „zbožňovateliek“ z najnižších tried. Každá sa pritúlila ku svojej vyvolenej. Zasa bozky, vzdychy, fikanie a slzy.

Keď som sa asi o pol hodinu dostala k oteckovi, matke a bračkov, mala som tvár opuchnutú plačom, oči krvavo červené a pery sa mi triasly. Ale všetci chápali moje dojatie. Keď som im povedala, že som už hotová na odchod, a že som si nič nezabudla, sišli sme všetci do vestibulu. Ako vo sne mihaly sa pred mnou vidiny milých známych družiek. Ach, len teraz som si jasne uvedomila, ako som ich mala rada!... a najmä Simu!...

„Sbohom! Sbohom!“ nieslo sa za mnou zďaleka.

III.

Vrátnik Peter, ktorý vyzeral v parádnej uniforme s vysokými hodnosťami ako bytosť z rozprávky, otvoril nám široké dvere s vážnou poklonou.

„Pán Boh vám žehnaj, slečna Voronská, buďte šťastná!“ povedal nahlas. „Nezabudnite na nás a prídte nás čím skôr navštíviť!“,

Nemohla som vypovedať ani slova. Len som mu kývla hlavou a nepevným krokom som prekročila prah do nového života.

„Šťastlivú cestu!“ začula som v tej chvíli dobrý, veselý hlas. „Mnoho šťastia na plavbu po širom mori života!“

Predo mnou stála vysoká, prevysoká postava mladého šuhaja. Široké plecia na vysokých nohách... Ohromné telo a na ňom malá hlava s tvárou jemných črt, s úprim-

ným, smelým a čestným výrazom. Zo sivých očí mu žiarila nekonečná dobrota, veselosť a žartovný posmech. V bielej ruke s dlhými prstami držal veľkú, krásnu kytku bielych ľalií.

Keď som zezrela Jána, tak som sa zaradovala, že som celkom zabudla odpovedať mu na pozdrav a poďakovať sa mu za želanie.

„Prečo tak rozmaznávate našu Ľudku, pán Ján? spýtal sa otec, stískajúc mu ruku.

„Vedel som, že ma budete hľadať medzi hosťami vo dvorane,” povedal Ján, obrátiac sa ku mne s úsmevom, „ale schválne som vám chcel gratulovať až tu, na tomto prahu, cez ktorý vstupujete do života, a podať tieto kvety malej vodnej žienke... Ale čo to vidím?”

Ján Vilkan sa mi díval rovno do očí.

„Vidím, že ste neľutovali oči. Viem, že lúčenie s priateľkami je ťažké, ale... malá vodná žienka, nesmiete sa takto bez premáhania podávať slabosti... Chcel by som vás vidieť smelú, veselú a odhodlanú vstupovať do života...”

„Ach musíme jej to už odpustiť,” bránila ma matka. „Aj ja som to zažila, keď som odchodila z ústavu...”

A dívala sa na mňa dobrými, láskavými, vlhkými očami.

„Bohužiaľ, ja som nikdy nebol v ústave,” povedal Ján a vystrúhol takú komickú tvár, že sme sa všetci rozosmiali, pravda, najväčšmi sa smial maličky Paľko. „Ale jednako myslím, že by sa odalo sporiť si slzy na vážnejšie chvíle v živote.”

„Navedel som, že ste taký prísny,” poznamenal otecko.

„Strašne,” prisvedčil Veľký Ján. Potom chytil Paľka popod pazuchy a vyhodil ho vysoko nad hlavou.

„Cha, cha, cha, cha!” chichotal sa chlapček.

„Poďte s nami, Veľký Ján. Máme v koči dosť miesta,” navrhla som mu. „Hádam nechcete tu ostať?”

„Veru nie, pôjdem s vami do Š.”

„Dobre. Teda vás odvezieme do prístavu.”

A velikánsky mladý šuhaj s malou hlavou si sadol do koča medzi mňa a Paľka.

„Truvor,” parník, ktorý premával po Neve do mestečka Š. na Ladožskom jazere, kde býval môj otec, rozrezával ľahko a hrdo kryštálové vlny mohutnej rieky.

Šesťdesiat vierst po strieborných vlnách rieky Nevy! Aký pôžitok!

Nemohla som odtrhnúť dojaté oči od brehu. Lesy, dediny, vilky, prístavy so zástupmi čakajúcich ľudí, a zasa lesy, ihličnaté aj listnaté, pne a konáre stromov zrkadlily sa v jasnej, trblietavej vode.

Hlavné mesto so šumom a ruchom, s továrňami, prachom a dymom ostalo ďaleko za nami. Pred nami sa rozprestierala veľmi široká stužka vody, na ktorej sa ako strieborné šupiny jagaly drobné vlnky. S obidvoch strán hrdá zelená príroda a voda, voda... Všade hora, rieka a slncom pozlátený kraj... Lodné koleso hučalo... Vodné prúdy ako vodostreky striekaly od neho. Biela, ako cukor čistá pena sa rozchodila po hladine, redla a strácala sa po obidvoch bokoch plávajúceho obra.

Prenikavé zapískanie a zastávame v prístave. Spúšťajú mostík. Cestujúci vystupujú. Dosky sa kolembajú a vŕzgajú im pod nohami.

Zasa sa rozkrútilo koleso. Hladina sa pení, vodostreky sa vznášajú od lopatiek a mohutný „Truvor” smelo si brázdí cestu kryštálovou vodou rieky.

Veľký Ján chcel malému Paľkovi skrátiť dlhú cestu, kreslil mu teda v kajute všelijaké karikatúry a robil s ním tisíce pokusov pomocou zápaliek a šatôčky. Rodičia sa rozprávali so známymi z nášho mesta. Ja som stála na palube a dala som sa obsýpať chladným vodným prachom, opíjala som sa veľkolepou okolnou prírodou a prvými hodinami „slobody,” za ktorou som tak dlho túžila

Lod sa pohybovala vopred s monotónnymi, hučivými výdychmi, stále vopred — tak pôjde aj môj život, ktorý práve začínam slobodne žiť...

Lod' bude pri cieli, keď dôjde do nášho mesta, ale mňa čaká neznámy osud. Či bude smutný, či radostný, neviem ani ja, ani nikto. Viem len, že sa mi tento nový život začal slávnostne a celkom ma uspokojoval pri prvých krokoch. Privítal ma na jeho prahu krásny, slnečný deň, plný radosti, ako by som sa teda netešila z kryštalového trblietania vln a z mladej, smaragdovej zelene lesnatých brehov?

Vstupujem do života odrazu so slávnostným príchodom mája do prírody...

Bola som ako vo sne, keď som úzkym lodným mostíkom vystupovala na breh.

Veľký Ján kráčaľ za mnou.

„Malá vodná žienka,” spýťal sa ma. „čo myslíte, zapáči sa vám život v rodnom mestečku?”

Zabudnuté neveľké mestečko celkom pri výťoku ohromnej rieky zo šiereho jazera s tmavo belasou vodou, ktoré vyzeralo ako by ani nemalo brehov. Nad mestom sa rozkladala biela pevnosť. Krásny kúsok zeme, kde na každom kroku stretávame sa s miestami historického významu, svedčiacimi o veľkých udalostiach. Tam sa bili Rusi so Švédmi. Tadiaľto prechádzal so svojou družinou Skopin Šujskij a neskoršie aj Peter Veľký s víťaznými vojskami. Za bielym múrom pevnosti trpel cársky väzeň Ivan Antonovič, ktorý namiesto zlatého trónu dostal väzenskú celu... Mesto je prepletené sieťou kanálov, s mnohými stavidlami. Pri prístave je kaplnka so zázračným obrazom. Trochu ďalej továreň a nad ňou cintorín v tichom poetickom kútiku, v tóni mohutnej bórovej hory...

Srdce sa mi veľmi rozbúchalo. Všetko tu pôsobilo na náladu: more vodstva, oceán slnečného svetla, bujná príroda a malé, nepatrné mestečko.

Zrazu ma vytrhol zo snenia akýsi krik. Pred nami sa objavil celý zástup otrhaných ľudí. Trhali otcovi z rúk môj neveľký kufřík, chytali nás za šaty, behali od jedného k druhému a prenikavo kričali:

„Alexej Alexejovič! Baťuška! Dobrodinec náš! ... Ví-
tame Ťa, dobrý pán náš, aj s tvojou milou dcérkou! Ví-
tame aj vás, máťuška, dobrá pani!”

Boli tam chlapi, ženy aj deti. Zachrípnuté hlasy, drsné,
zamračené tváre, ktoré sa zrejme usilovali vyvábif na
pery príjemný úsmev.

Nevdojak som ustúpila nabok od tejto pestrej, smutnej
skupiny.

„Malá vodná žienka”, začula som neďaleko hlas Veľ-
kého Jána, „nebojte sa. To sú vyhnanci, neškodní ľudia,
nikomu neublížia.”

Vedela som, že sa nemusím báť. Od malička som ví-
dávala týchto otrhaných ľudí s tvármi opilcov, s drsnou
pleťou a divými pohľadmi. Pobrali ich, väčšinou opitých,
v uliciach hlavného mesta a vo veľkých skupinách ich po-
sielali sem do vyhnanstva. Boli medzi nimi aj zlodeji,
tuláci, bitkári, nešťastné ženy a opustené deti.

Tu, v Š. neboli ani trošku nebezpeční. Mali tu akúsi
vlastnú obec, volili si starostu a mali aj vlastné zákony.
Bývali na predmestí vo veľkých, starých kasárňach. V so-
botu chodili po domoch zámožných občanov a každý
dostal kopejku alebo inú almužnu. To bol ich pravidelný
dôchodok. Okrem toho čakávali v prístave cestujúcich
a odnášali im batožinu do mesta.

„Anjelik, slečinka! — Mladý páňko! Dieťaťko božie!
Slečinka, krásavica!” vykrikovali zachrípnutými, piskľa-
vými, slabými hlasmi. „Vítame vás! Ivan Ivanovič, drahý
náš dobrodinca, vítame vás! Želáme vám dobrého zdra-
via!” obrátili sa s pozdravom na Veľkého Jána.

„Ďakujem vám, priatelia,” odpovedal im vľúdne ve-
selým, láskavým hlasom. „Dnes poprosím otca, aby vzal
niekoľko žien na triedenie tovaru.”

„Pánbožko vám to vynahradí, dobrý mladý pán!”
ozval sa sbor radostných hlasov.

Vľavo od nás rozdával otecko peniaze ľuďom, čo sa
shrkli okolo neho. Paľko sa bojazlivo túlil k mamičkinej
sukni. Bol nežný a slabučký, naľakal sa toľkého kriku.

Ja som sa dívala na belasé vlny jazera, podobného moru, na ktorom sa mihaly plachty člnov ako krídla čajky.

Odrazu som pocítila, že sa ma čosi dotklo na boku popri vrečku. Vklzlo sa ta a poštekľilo ma...

Položila som ruku na vrečko a obrátila som sa s výkrikom.

Počerný chlapec, skoro čierny v tvári, otrhaný, strapatý, zvrchol sa chytro ako blesk a utekal sa stratiť v zástupe. V tej chvíli sa ozvaly divé, prenikavé výkriky: „Chyťte ho! Levko ukradol slečne peňaženku. Chyťte zlodeja!”

Niekoľko dospelých chlapcov sa hnalo za malým otrhancom, čiernym ako cigánča.

Keď sa vyplietol zo zástupu, utekal chlapec s vetrom opreteký, len tak sa mihaly bosé, špinavé päty v povetří. So všetkých strán sa ozývalo pískanie, výkriky a nadávanie.

„Chyťte ho! Držte ho! Držte zlodeja! Nikto nesmie o nás povedať, že okrádame svojich dobrodincov!”

Srdce mi svierala ľútosť a útrpnosť s chlapčekom, ktorý vari nemal ešte ani štrnásť rokov.

„Len aby ho netrýznili, nebili!” šeptala som si v duchu.

K oteckovi prišiel vysoký, hranatý chlap s kalnými belasými očami, s červeným nosom a vypuklými lícnymi kosťami, zarastený, s bradou.

„To im je starosta,” šepľala mi matka. „Ide so ospravedlniť.”

A naozaj, starosta Naumský oslovil otecka drsným hlasom:

„Buďte bez starosti, vaša milosť. My už lotra naučíme. Nedopustíme, aby nás takto zahanboval. Čo aj sme tuláci a opilci, ale nie sme takí, aby sme si okrádali dobrodincov.”

„Nie, nesmiete ho biť. Netrescite ho,” povedal otec prísne so svraštenými obrvami.

„To je už naša vec... Nestrpíme, aby nám robil hanbu,” odpovedal starosta. „Ahá... dostali sme fa, holúbok!” vykrikol surovým hlasom a pošiel vopred.

Zástup sa rozstúpil. Videla som, ako štyria chlapi vedú zlodēja. Dvaja ho držali za ruky a dvaja šli za ním. V očiach sa mu zračila hrôza a strach. Zbelasená tvár, strapaté vlasy, ktoré mu padaly až do očí, veľké, čierne, ligotavé oči, ktorých výraz svedčil, že dobre vie, čo ho čaká v kasárňach, to všetko budilo vo mne odpor a bolesť a zároveň aj ľútosť.

Ktosi mu vytrhol z ruky peňaženku a podával mi ju. Otecko bol rozčúlený.

„Počujte,” obrátil sa k zástupu, „nikto nech sa ho ani len nedotkne. Odvedte chlapca na políciu. Tam s ním všetko vybaví. Ale nesmiete mu vy ublížiť.”

Otcov hlas znel prísne, panovačne. V tvári nemal ani stopy po obvyklom jemnom výraze a vlúdnom pohľade.

Ale zástup, zelektrizovaný rozhorčením a zlosťou, neposlúchol jeho slová.

„Neprekážajte nám, milostivý pán! Máme svoje poriadky, ktorým sa musí každý podrobiť,” povedal Naumský krátko a rozkázal svojim ľuďom: „Odvedte ho do kasárne a čakajte, kým prídem.”

Cítila som, ako mi mráz prechodí po chrbte. Pred sebou som videla malú, počernú tvár, skrivenú hrôzou, plaché, bojazlivé oči, bledé, belasé pery a detskú, trasúcu sa postavu. Vedela som, že aj ja blednem v tvári, cítila som chladný pot na čele.

„Ubijú ho na smrť,” šeptalo mi čosi. „Či nikto nevládze postaviť sa proti nim a vytrhnúť im ho?...”

„Počujte,” zvolal otecko zvýšeným hlasom, „ak ho hneď nepustíte, zavriem svoj dom pred vami navždy, ani v sobotu vás k nám nepustím...”

Nedokončil, keď vysoký mladý šuhaj s malou hlavou a mocnými rukami pretisol sa zástupom k chlapcovi.

Srdce mi podskočilo radosťou. Vedela som celkom dobre, že teraz je už Levko zachránený.

Veľký Ján odtisol otrhancov, čo držali chlapca, položil mu ruku na hlavu a povedal tónom, ktorý nepripúšťal odporu:

„Pôjdeš so mnou. Vezmem si ťa k nám, domov.”

Potom celý prekvapený si obzrel zástup a doložil dôrazne:

„Ak sa ho niekto dotkne čo len jedným prstom, bude mať so mnou robotu. A teraz sa chytro rozíďte! Doviđenja, pán plukovník!” obrátil sa k otcovi a stisol mu pravicu (druhou rukou držal Levka za plece). „Ach bol by som zabudol. O týždeň má sestra Alica narodeniny. Tento raz ich oslávime, lebo Alica bude plnoletá. Otec vás prosí, pán plukovník, aby ste nás i s manželkou a dcérou poctili a zúčastnili sa na slávnosti a plese. Malá vodná žienka, iste mi neodopriete prvý kotilión? Smiem dúfať?”

„Pravdaže,” odpovedala som náhlivo, lebo som neprestajne upierala oči na neboráka Levka.

Nemohla som odtrhnúť pohľad od tejto čiernej, vychudnutej tváre s cigánskymi očami, v ktorých bol výraz prestrašeného, prenasledovaného zvieraťa.

Zástup zničených ľudí sa pomaličky rozchádzal reptajúc a frflúc mrzuto. Protestovať sa nikto neodvážil. Veľký Ján bol veľmi mocnou osobou v meste. Mnohým vyhnancom zaopatril robotu v otcovej továrni, o mnohých sa postaral inakšie a všetkých štedro podporoval.

Keď sa raz Levko dostal pod Jánovu ochranu, bol už tým druhým nedostupný. On to dobre vedel a rád šiel so svojim ochráncom. Na perách sa mu zjavil úsmev. Čierne oči hľadely posmešne za rozchádzajúcou sa skupinou.

IV.

V lete nebývame v Š., ale v neďalekej pôvabnej vile „Konkordii” Okolo nej je veľikánska záhrada, chodníčky z nej vedú rovno k rieke. Vybrali sme sa ťa na dvoch

kočoch, ktoré strašne hegaly na zlej ceste. Na prvom koči som sa viezla ja s matkou a na druhom otecko s bráčekom.

„Máš šťastie, Ľudmilka. Poznáš na plese u Vilkan-gov odrazu celú tunajšiu spoločnosť,” chválila mi matka príležitosť. „Budeš mať aj tu dosť priateľiek.”

Prisviedčala som, ale netešilo ma to veľmi. Nedbala som o spoločnosť... Hory, polia, krásna rieka, loďka, príroda — to bola spoločnosť, za ktorou som túžila, ktorou som chcela zhasiť smäd svojej duše. Okrem toho mala som ešte plnú hlavu známych z ústavu: myslela som na Simu, Zinu Bucharinovú, Čerkesku, Vieru De-bickú. Tieto milé a dobré dievčence mi nikto nemôže nahradiť!

Zdalo sa, že matka mi dobre číta v myšlienkach.

„Neboj sa, budeš mať aj tu dosť priateľiek,” tešila ma. „U nás doma máme Elzu, mladú Švajčiarku, ktorú nám odporúčal Ján Vilkan. Bude ti spoločnicou. Pri deťoch je ešte vždy Varja. Nebola by ti síce vhodnou priateľkou, ale zabaviť zavše sa môžeš aj s ňou a bude ti veselo.”

Varja? Naozaj! Bola by som na ňu celkom zabudla!

Mladá, neveľmi vzdelaná Varja, ktorá mala kurz pestúnok, žila u nás už niekoľko rokov. Pod jej ochranou odrástol Paľko a teraz sa zaoberala najmenšími deťmi, Sásom a Ninou. V prázdninách sme obvyčajne bývaly stále pospolu a tak sme sa spriatelily, že sme si tykaly, keď sme byly samy. Rodičom sa naše priateľstvo nepáčilo, lebo Varja mala takú povahu, že si nevedela získať náklonnosť. Bola veľmi výbušná, prudká a často prekračovala dovolené hranice. Ale mňa ľúbila nežne a oddane, z celej duše. Pred inými sme si vykaly, ale keď sme byly samy, byly sme ako sestry. Čo na tom, že ja som bola „domácou slečnou” a Varja len chudobnou, platenou pestúnkou!

V rozhovore o Varji, prešly sme s matkou mestom so širokými ulicami, trhoviskom, s bielou továrňou, s borovým hájom a s cintorínom pod vŕškom. Prešly sme

okolo kasárni v predmestí a okolo rybárskej osady, kam som pred rokmi chodievala s francúzskou vychovávateľkou. Potom viedla cesta poľami, mladou horou pod vrškom, na ktorom bolo vidno v húštave stromov balkón akejsi vily. V diaľke sa tmel mlčanlivý, pošmúrny les. A na druhej strane sa o chvíľočku zjavily biele stĺpy pri vchode do našej vily „Konkordie.“

Pred vilou stála pestrá skupina mládeže. Mávali bielou šatôčkou, ktosi vyhadzoval klobúk nad hlavu, bolo počuť výskanie a kriky.

„Stoj, stoj!“ volala som na kočiša. Soskočila som s koča, nadvihla som si bielu sukňu a bežala som oproti skupine, až sa mi klobúk sošuchol na bok.

Mala som všetkých pred sebou.

Najmladší braček Sáša bol pravým opakom staršieho brata, Paľka. Bol štíhly, ohebný, krásny, v hrdej tváričke sa mu zračila povedomá dôstojnosť. Šesťročný, tučný, ťarbavý Sáša vyzeral ako medvieda. Ale sivé očka a potvorené peričky prezrádzaly takú milotu, že každému prišla chuť vybozkávať ho.

Ninôčka mala štyri roky a bola krásna ako kvietok, ktorý sa práve začal rozvíjať z púčika. Oči mala belasé ako nezábudky. A dlhé čierne mihalnice. Z celého jej detského zjavu vyžarovala obratnosť a radostná chuť do života.

„Ludka, prišla! Ludka!“ kričaly výskajúce deti a tlie-skaly ručičkami.

Objímala a bozkávala som ich.

„Budeš nám rozprávať rozprávky?“

„Áno, drahá moja, budem.“

„Budeš nám púšťať mydlinkové bublinky?“ spytoval sa Sáša.

„Pravdaže budem.“

„Mám živého chrobáka v škatuľke,“ vychvaľoval sa potom, keď sa oslobodil z môjho objatia.

„Vieš sa ešte baviť a žartý vystrájať ako predtým?“ stal si pred mňa Paľko s otázkou. A šibalský ohníček mu

blchal v belaspých očkách s práve takými dlhými šípmi čiernych mihalníc, ako tónily očká malej sestričky. Potom sa obrátil k deťom a oznamoval im: „Mali ste to vidieť... Akýsi tulák vytiahol Ľudke v prístave peňaženku... Ľudia ho chytili a chceli ho zbiť. Ale otecko ho nedal. Potom vyskočil Veľký Ján, rozohnal zástup na všetky strany a ujal sa zlodeja. Pojal si ho domov... A čierny vám je ako Cigán... A zlý... Očiská mal ako vajcia. Toľketo!

Paľko ukázal deťom zaťaté päste.

„Ľudka Alexejovna! Dušička! Vitajte!” ozval sa s boku ostrý hlas.

„Varja! Drahá Varja!”

Brnavé oči jej žiarily radostným prekvapením a tvár s vypuklými lícnymi kosťami sa jej zaliala krvou. Nebola pekná. Mala malé oči, úzke, trošku duté pery, kostenatú tvár a husté, nepoddajné brnavožlté vlasy bez lesku. Zato mala utešené, veľké, zdravé, biele zuby a v tvári rozumný, keď aj zavše posmešný výraz.

Chytro som sa obrátila k nej, vrúcne som ju objala a bozkala. Mala som ju vždy rada, lebo bola oddaná, verná a ľúbila ma.

„Ach, Varja, teraz sa už budeme zasa zabávať!” pošepala som jej do ucha.

„Dlho som sa na teba tešila, drahá moja! Máme tu novinku, mladú Švajčiarku! Hotový poklad! Hneď ho uvidíš,” odpovedala mi tiež potichu a hodila pohrdavo rukou.

Hneď som pochopila, že Varja nenávidí cudzinku. Žiarlila na ňu, možno aj pre mňa, možno pre deti. Možno sa obávala o svoje postavenie v dome.

„Bonjour, mademoiselle!*)” ozval sa vtom slabý, skoro detský hlások.

*) Dobrý deň, slečna!

Predo mnou stálo dievčatko nízkej postavy, černoooké, svieže, s nevinným pohľadom a veselou, spokojnou tvárou.

„Elza,” oslovila som ju po francúzsky, podávajúc jej ruku. „Spriatelíme sa, však?”

Usmievala sa a pri úsmeve sa jej zjavily hlboké jamôčky v lícach.

Varja sa uhryzla do dolnej pery. Chytila som ju za ruku.

„Nehnevaj sa, musím byť k nej vlúdna. Ale teba by som nedala za nič na svete!”

„Došli ste nám, slečinka zlatá.” oslovila ma mocným, škrekľavým hlasom asi osemdvadsaťročná žena s veselými, úprimnými očami. Bola to mamičkina slúžka. Slúžila u nej ešte za dievčaťa a teraz jej bola skôr spoločníčkou ako slúžkou. Začala ma bozkávať. „Veď sme sa vás už načakali! Celých sedem rokov!” potom z radosti schytila malú sestričku za ruky a začala sa s ňou vrtieť dokola. Bola to naša dobrá Dáša.

„Hurráá! Kričte huráá, detváky!” povzbudzovala bráčkov.

„Nebudeme kričať. Nie sme vojaci. Radšej poďme a ukážeme Ľudke, čo všetko sme jej prichystali!”

„Poďme, poďme!”

Otecko s matkou sa k nám pridali. Prešli sme bránou a šli sme do domu.

Nad vchodom viala biela zástava. Balkón ovily gírlandami zelených listov, z ktorých vynikal nápis z kvetov: „Vitame ťa, sestrička!”

Deti s pomocou Varje a Elzy mi to všetko prichystaly na uvítanie.

Všade boli kytôčky konvaliniek, lebo vedely, že konvalinky sú moje obľúbené kvety, bolo ich plno vo vázach, v brúsených pohároch, ba ešte aj okolo obrazov na stenách.

„Chytro, chytro do Ľudkinej izbičky!” rozkazoval Paľko a všetky deti sa ta s krikom hrnuly.

Objala som mamičku, vďaka som pozrela na otca a vošla som do hniezdočka, ktoré mi prichystali.

Bolo v prvom poschodí. Z oblokov bolo vidno Nevu. Ligotala sa ako široká, strieborná stužka, lemovaná vysokými borovicami. Na dlážke, pred písacím stolíkom ležala koža divej kozy s dlhou, bledou srstou. Záclony boli zo sivobelaseho krepu, pri obloku hojdavá stolička, v ktorej sa tak pohodlne číta a sladko sníva. V kúte stála skriňa z orechového dreva, s veľkým, brúseným zrkadlom vo dverách. Na písacom stole boli rozložené písacie potreby zo sivého mramoru s bronzovými ozdobami. V druhom kúte za ľahučkou stienkou belela sa posteľ a veľké, mramorové umývadlo. Dobrí rodičia vedeli, že sa pri umývaní rada dlho plačkám ako kačka, a všetko mi podľa toho prichystali. Nad stolom z poličky sa prihováraly knihy: Lermontov, Wadson, ktorého básne som tak rada čítala, Turgenev, veľký filozof-génus Tolstoj, atď.

Nebolo tu nijakých figúrok, ozdobných drobností a zbytočných toaletných potrieb, ktorými bývajú zaplnené dievčenské izbičky. Veru v mojej izbičke neuvidel nikto nič takého. Keby nie belasej farby a jemného zladenia všetkých predmetov, hosť by si myslel, že je to príbytok mladého šuhaja... Rodičia dobre poznali môj vkus a všetko zariadili tak, ako som si to najvrúcnejšie želala.

„Páči sa ti tu? Veď už povedz, Ľudka!“ dobiedzali do mňa bračekovia a obskakovali ma.

Neodpovedala som. Mala som dušu preplnenú šťastím, nekonečným šťastím. Obrátila som sa k rodičom, podala som im ruky a poďakovala sa takto, bez slov.

Ako im žiarily pokojné tváre! Ako radostne hľadely ich vlhké oči!

„V zime ti v meste ešte prikúpime náradie,“ povedal otecko.

„Áno, aby si mala všetko ešte pohodlnejšie,“ dodala matka.

„Či môže byť niekde ešte pohodlnejšie a krajšie, ako je tu?“ spýtala som sa v údive.

Potom som sa preobliekla a celý deň som strávila prezeraním vily „Konkordie“. Aké bolo všetko krásne! Stará, opustená a divá záhrada. Všade skupiny bazičiek, rozmanito kvitnúcich hlohýň, agátov. Celkom nad Nevou besiedka, zarastená popínavým agátom.

„Tu budem najradšej sedávať!“ pomyslela som si.

Časť záhrady bola vyrúbaná. Tu sa hadily vyčistené, pieskom posypané chodníčky... hrazda, kolíska... Za plotom hora. Naproti vile panský dvor. Tam sme kedysi tiež bývali. Pamätám sa, ako tam celé večery vyspevovaly sláviky...

Zašla som si k rieke a videla som v prístave štíhly biely člnok. Aj ten mi otecko kúpil. Nerozmýšľala som, skočila som doň a chytila veslá. Rozohnala som sa. Prúd sa zmocnil člnka. Srdce mi búchalo nesmiernou radosťou a šťastím. Vždy ma rozrušoval pohľad na belasú hladinu rieky-čarodejnice, ktorá sa valila ohromným prúdom medzi zelenými obrami na brehoch, pohľad na hladinu, v ktorej sa odrážalo, veselo usmievalo blankytné nebo. Ani teraz som sa nemohla nasýtiť krásy, ktorá sa rozprestierala okolo mňa. V nej som si úplne uvedomila, čo som vlastne dosiahla touto tak drahou a tak dávno želanou slobodou...

Veslovala som, kým som neustala, zápasila som s prúdom do posledných síl, veď som bola plná mladého oduševnenia. Domov som sa vrátila len podvečer, pred šiestou.

Nemusela som sa ani priznávať, kde som bola. Mala som šaty premočené a tvár ohorenú.

V mamičkiných očiach som pobadala nepokoj.

„Nemám rada vodu,“ zašeptala. „Bojím sa jej.“

„O Ľudku sa nemusíš báť, drahá moja. Vesluje a vedie člnok lepšie ako hociktorý rybár,“ smial sa otecko a díval sa hrdo na mňa.

A večer, keď deti pospaly v bielych postieľkach, vklzla sa tichučko Varja ku mne do izby. Otvorila som oblok... Sláviky spievaly v kroví na dvore. Tam dolu tíško žblnkotala Neva... Varja ma vrúcne objímala a tíško sme načúvaly slávičie trilky. Potom sa rozvravela rýchlym šepotom, ako ma má rada, ako netrpezlivo čakala môj návrat, ako nenávidí Elzu, rozprávala, aká je tu opustená, aký ťažký život má osamelá sirota...

„Šťastná som, že si už prišla, radosť moja!“ šeptala opojená blaženým citom. „Teraz už tu bude dobre. Máš ma ešte rada ako predtým? Nebudeš ma pre Elzu zanedbávať ako ostatní?“

„Nevrav hlúposti, Varja!“

„Nie sú to hlúposti, zlato moje! Tá Elza všetkých očarila — škoda slov! Deti sa predtým ani na krok nepohly bezo mňa a teraz už chcú byť len a len s ňou... Aj Anna Pavlova sa nevie na ňu vynadávať. Vie, že Elza dokáže každého pripútať.“

„Čuš, Varja! Matka ťa vždy mala veľmi rada!“ odpovala som.

„Ach, čo by si ty len vedela!“ odpovedala mrzuto. „Ved' sa presvedčíš na vlastnej koži, že mám pravdu.“

„Nepresvedčím!“ vysmiala som ju.

Ako jej muselo byť ťažko, keď v taký utešený májový večer, pri sladkom slávičom speve cítila v duši toľko trpkosti, závesti, nepokoja a strachu! Chuderka Varja!

Objímala som ju tuhšie, usilovala som sa bozkami zahnať jej z duše čierny oblak a začala som jej rozprávať o dnešnom dni, o prepustení z ústavu, o Sime Jelskej, o Kreolke a o ostatných dievčencoch. Pomaličky sa jej oči vyjasnily, na tenkých perách sa zjavil úsmev. Potom som doniesla svoje verše a jej prvej som prečítala všetko, čo som napísala v posledných dňoch.

Ako pozorne načúvala, ako bystro pochopila každý záchvev mojej duše!

Predpovedala mi úspech, veštila v budúcnosti slávne a známe meno... Oči jej horely, keď sa na mňa hrdo dívala.

Rozlúčily sme sa veľmi neskoro. Vychádzajúce slnce už pozlátilo polovičku neba a kdesi v zadnom dvore už kikiríkali prví ranostaji — kohúti. Hodila som sa na posteľ a zaspala som hneď ako zabitá...

* * *

Nový život...

Život slobodný, plný pôvabu, sviežosti, rozmanitosti, slobodnej vôle a krásy... Dni boli utešené, jasné, naozaj slávnostné. Belasé vlny rieky kúpaly sa v mori slnečného zlata. Stromy boli oblečené do hrdej, sviežej, šťavnatej zelene. Na tyrkysovom nebi nebolo ani len obláčika; na duši ani tmavej tône. Všetko bolo pokojné a jasné v duši, aj v prírode...

Spávam do desiatej. Chcem si vynahradiť, čo som zanedbala, keď nás v zime pred skúškami prehánali. Potom sa chytrou oblečiem a idem sa kúpať. So mnou chodia Varja a Elza. Vtedy miesto nich dozerá na deti Daša.

Voda v Neve je chladná, osviežujúca. Plávame ako ryby, hádzame sa do vody, výskame. Varja sa potápa ako čajka. Elza je nesmelá, plachá, ale dobrej vôle, rada sa smeje.

„Je hlúpa,” pošepala mi Varja. „Povedz jej, čo chceš, vždy sa len smeje.”

Ale nie. Elza nebola hlúpa! Bolo to slabučké, dobré, bezstarostné dievčatko, veselé ako dieťa. Nevedela som, aké myšlienky jej krúžily pod čiernou hrivou a aké túžby skrývala v srdci.

Na raňajky sme sa vracaly veselé, s mokrými vlasmi a hladné ako vlčice.

Potom sme chodievaly s deťmi do hory. Tam nás vitala medzi košatými borovicami, rozvoňanými živitou, podivná, tajomná, lesná ríša. Len čo sme vkročili pod tónistú klenbu ihličnatých obrov, duša mi utíchla vo vznešenom, posvätnom tichu. Bola som zpočiatku zarazená, ako pri vstupe do veľkolepého, skvostného chrámu. Neskôršie som pocítila v hĺbke duše akési oduševnenie a

nevysvetliteľnú túžbu splynúť s prírodou, so zelenou trávou, s krovím a stromami, s celou tou ríšou čarovnej krásy a vábivých snov...

Potom sme sa zabávaly a šalely opreteký. Naháňaly sme sa po hore ako bláznivé, z čoho, pravda, najväčšmi sa tešily deti. Všetci sme sa váľali v tráve a gúľali s vrškov. Ustatí sme si potom posadali a ja som obyčajne improvizovala verše alebo rozprávky. Počúvali ma všetci s dychtivo otvorenými ústami. A mne sa hrnuly s peribujné vlny fantastických výmyslov... Dobrotivý Bože! Čo všetko som nenavymýšľala! V hore bolo všetko tajomné, ako v čarodejníkovom rozprávkovom zámku... Trpely tam začarované princezné... V noci ich bolo vidno tancovať pri svetle mesiačika. Z močiarov vystupovali v noci na breh škaredé žaby, skákaly, napuchnuté telo najväčšej žaby puklo pri páde na tvrdú skalu a z neho vyšla zakliata princezná, ktorú zlý strigôň zakliat na žabu... Každá rozprávka sa končila šťastne, svadbou dobrého princa so zakliatou princeznou a potrestaním zlého strigôňa... Potom som im čítala verše o mori, o južnom slnci, o východnom nebi. Básnila som o tom, i keď som to nikdy nevidela, ale vábilo ma k tomu čosi neodolateľného. Možno to bola tatárska krv, ktorá mi prúdila v žilách. Môj prastarý otec bol tatárskeho pôvodu...

Varja sa dívala na mňa s oduševnením, Elza v akomsi pomykove. Nerozumela celkom dobre môj prednes, ale pôsobilo na ňu moje rozčúlenie a hlasová modulácia.

Po obede sme bývali pravidelne až do podvečera na rieke. Lahla som si na dno člňa a dávala som sa niesť prúdom ďaleko, ďaleko. Zrazu som sa strhla a začala som veslovať proti prúdu. Pri tom fantázia mi v duši vila všelijaké pestré vence z dúhových snov... Namýšľam si ako v detstve, že som princezná — celá zem naokolo je moja, moja je aj rieka, môj je aj breh. V mojom kráľovstve žije krásne vzdelané plemeno, ako bývali stari Arabi alebo starí Gréci. Sú mocní duchom, šľachetní, čestní, smelí ako levy... Všetci sú nevýbojní obrábači

pôdy, a okrem toho každý sa venuje nejakému obľúbenému umeniu. Jeden je básnik, druhý sochár, tretí maliar... štvrtý spevák... A ja...

Len keď sa mesiačik zjaví na nebi, pripomenie mi, že ma doma čaká čaj... Nerada sa lúčim s člnom, ale musím sa vrátiť domov.

Otecko s mamičkou chodia večer na návštevy. Volajú ma, aby som šla s nimi. Nechce sa mi. Nechce sa mi obliekať, česať, sedieť tiško, nehybne, a napnuto počúvať, aby mi neušla ani jedna otázka, nechce sa mi robiť zo seba spoločenskú, spôsobnú slečinku — nie, za nič na svete!

„Nuž, teda ako chceš,“ povoľuje otecko na moju prosbu, aby ma nechali doma.

Ako nám je veselo, keď sme večer už uspaly deti a ponáhľame sa s Varjou, Elzou a Dašou dolu do záhrady ku kolískam! Ach, ako rada letím rýchlosťou víchrice okolo mocného stĺpa! Elza sa trošku bojí, ale Varja a Daša sa kolíšu práve tak náruživovo ako ja, kým im len dych stačí. Široko ďaleko ozyva sa smiech, výskanie, kriky...

V noci sa nádherne spí, keď ustatý človek zaspí na prostej, obyčajnej posteli pri slávičom speve. Zlaté sny sa spriadajú v hlave do pavučinovitého tkania... A na podiv bývajú tie moje sny skoro vždy rovnaké, alebo aspoň podobné. Počúvam pochvalné tľapkanie, vidavam čierňavu ľudí a... štihle dievčatko na javisku... A vždy sa mi zdá, že tým, dievčatom som ja...

V.

Nedbám o spoločnosť ani o večerné zábavy, no nebolo možno neísť do Vilkangov.

Majú priestranný dom neďaleko továrne. Okolo domu anglický park. Skupiny bujne rastúcich stromov, aleje, skupiny krikov, trávniky, sochy a sošky, besiedky, mosty,

skalky a pred vchodom veľkolepý voľný priestor s vodo-
strekom. Z otvorených oblokov nás vítala hudba, keď
sme prichádzali: otec, matka a ja.

Dávno som nebola u Vilkanfov. Pamätala som sa len,
že Veľký Ján má vari desať alebo aj dvanásť sestier.
Všetky zdržanlivé, odmerané, úzkostlivo korektné Angli-
čianky. Ach, budeže to iste veselý ples!...

Park bol slávnostne osvetlený. Nad portálom viala
okrem anglickej ešte aj biela zástava. Na nej bol akýsi
nápis, iste blahoželanie Alici, ktorá dnes slávila dvadsia-
teprvé narodeniny, a dosiahla plnoletosť.

Nevedela som ani slovička po anglicky a preto som
bola prichystaná, že sa nebudem zabávať.

Veľký Ján mi bude môcť venovať len veľmi málo
času — veď je hosťom. A hosti je určite mnoho, po-
čuli sme šum a ruch už zďaleka. Či ozaj okrem nás po-
zvali ešte niekoho z ruskej spoločnosti?

No, už sme ich videli.

Lujza, Kitty, Liza, Meli, Elen a Alica, ktorej na počesť
usporiadaly dnešný večer. Maly prosté biele šaty, hladký
účes a dívaly sa skromne ako príkladné dievčence z mra-
vokárskych anglických románov.

„Čože? Len šesť! Myslela som si, že ich je dvanásť!“
zasmiala som sa v duchu.

„Ach, miss Ľudka, aké sme rady, že vás zasa vidíme!“
zvolalo sborom všetkých šesť po francúzsky a ku mne
sa tiahlo pol tucta bielych rúk.

„Ján je v parku, chystá ohňostroj,“ povedala jubi-
lantka, počerná Alica.

A ostatných päť jej prisviedčalo:

„Áno, Ján ja v parku! V parku!“

Ako by som bola bývala hluchá alebo nechápala
dobré, čo mi vravia.

Dve najstaršie, Elen a Alica ma chytily za ruky a
viedly do dvorany. Červenovlasá Lujza a Kitty šly za
nami, po bokoch Liza a Meli.

Necítila som sa najlepšie. Ako by boli chytily zloděja
a teraz ho viedla stráž.

Nenávidím povýšené a neprirodzené Angličanky. Aký je rozdiel medzi nimi a Veľkým Jánom! Zem a nebo!

Vo veľkej, bohato osvetlenej dvorane sa tancovalo. Mladí šuhajci vo frakoch, v bielych rukavičkách, hlboko vystrihnutých vestách a snehobielych tvrdých košeliach, s hladko pričesanými vlasmi usilovne sa vykrúcali s anglickými dievčatmi, ktoré si po tanci dôstojne posadaly okolo stien a zas mlčky a pokojne vyčkávaly, kým ich vyzvú do tanca.

Čo si tu počnem? Spoločnosť neznáma, nie mne po chuti a nie podľa môjho vkusu. Angličianky mi predstavovali gavaliera za gavalierom. Každý so mnou pretancoval tanec a zahundrúc čosi nesrozumiteľného, posadil ma na miesto.

Čo keby som tak odtiaľto ušla do parku, kde Veľký Ján chystá ohňostroj?

Šla som k obloku a smutno som sa dívala ako sivý súmrak hustne do jasnej májovej noci. Hudba vyhrávala valčík za valčíkom, polku za polku a meravé páriky sa neprestajne vykrúcaly.

Keď Elen a Alica videly, že sa mi nechce do tanca, prisadly si ku mne.

„Škoda,” povedala najstaršia Angličianka, že otecko okrem vás nepozval nikoho z ruskej spoločnosti. Nudíte sa?”

„Strašne!” odpovedala som úprimne.

Začervenaly sa a na tvárach sa im zjavila akási hrôza, ako by som bola vyslovila Pán Boh vie čo. Naozaj som sa nudila a bolo mi smutno. Prečo by som sa s tým teda tajila? Či je hriech povedať pravdu?

„Neviete, čo máme nového?” povedala Alica s núteným úsmevom, aby nejako zavravela moje neslušné slová. „Ján si doviedol mladého chlapca za sluhu. Takého nezbedníka, divocha. Vracia o ňom, že kradne. Ale Ján si ho aj tak chce nechať.

„A pomyslíte si! Dbá a stará sa oňho, ako by bol Boh vie kto,” dodávala Elen. „A je to len jeden z tulákov, čo sa dostali z väzenia.”

„To je Levko! Bolo by zaujímavé vidieť ho tu!” pomyslela som si a povedala som to sestričkám.

„Ach, to je nie možné. Je to naozajstný pirát!” odpovedaly Meli a Líza odrazu.

„Práve preto by ma zaujímal,” odpovedala som živo.

„My ho nemôžeme ani vidieť!” poznamenala s pohrdavým pohybom Líza. „Je strašne škaredý a ešte pritom skazený a zlý.”

„Smiem prosiť na valčík?”

Šuhaj s anglickým pútcom na starostlivo ulizanej hlave ma prosil do tanca. Mal vlasy ako prilepené arabskou gumou, ligotaly sa mu ako vyleštená oceľ. Zas sa mám vrtieť v jeho náručí vo dvorane ako koliesko stroja? Nie! Ani za celý svet! Poďakovala som sa mu a nešla som tancovať.

„Vy vari nerada tancujete? Čudné! Taká mladá dáma a nerada tancovať!” zvolaly odrazu všetky Angličianky.

V duši sa mi zasa ozvalo čosi známeho, čo sa v nej často ozývalo. Bol to akýsi zlý duch. Keď sa ma zmocnil, robil zo mňa divošku, ozajstnú dcéru tatárskych stepí. Hodila som hlavou a vysvetľovala som im:

„Rada tancujem, veľmi rada, ale len opravdivé, živé tance, plné ohňa a citu!... Musí byť pri ňom hurhaj, smiech, všetko sa musí krútiť ako bláznivé... Mám rada taký tanec, pri ktorom sa krúti aj klavír aj steny, pri ktorom iskry lietajú zpod opätokov...”

„Ó— ó!” Aký úžas zjavil sa v bezvýrazných očiach povýšených slečieniek!

Pozrely na seba v údive, iste si nevedely vysvetliť, ako sa medzi ne votrelo také nevychované dievčatisko. Začula som, ako sa ma ktorási z nich veľmi lichotivo spytovala: „A naozaj ste sa vzdelávali v ústave?” Potom mi povedala Alica:

„Slečna z dobrej spoločnosti musí tancovať korektne, bez náruživosti, podľa predpisu. Ako vy vravíte, tak tancujú len na divadle a v cigánskom tábore.”

„A mne sa práve to páči!” skríkla som rozpálená. „Len to je život, ozajstný život!”

„Svätá pravda!“ začula som za chrbtom dobre známy, veselý hlas. „Malá vodná žienka, ja vám rozumiem!“

„Veľký Ján! Konečne!“ vykrikla som nedbajúc už na nič. „Ach, Veľký Ján, keby ste vedeli, ako som sa nudila bez vás!“

Iste bolo neslušné takto hovoriť. V „dobrej spoločnosti“ nesmie nikto nahlas prejaviť, čo cíti v duši. S pravdou neslobodno vyrukovať. V spoločnosti a najmä na plese, musí mať každý masku na tvári. Šesť sestričiek strúhalo také kyslé tváre, ako by sa boly napily octu. A s nútenými úsmevmi zašeptaly:

„Janko, zabav sa s Ľudkou. S nami jej bolo veľmi smutno.“

„So mnou jej iste nebude smutno. O tom som presvedčený!“ usmial sa dobrý Ján a biele zuby sa mu zaligotaly ako perly.

„Nikdy, Veľký Ján! Vy mi rozumiete!“ prisviedčala som mu radostne a živo...

Kotillion.

Pokojne, dôstojne a povýšeno všetci „misterovia“ s pútcami na ulízaných hlavách a vyleštené, strpnuté „miss“ odtancovávajú korektne, podľa predpisu nekončné figúry.

Ján tancoval so mnou. Vševládny Bože, čo ten navysráжал s tými svojimi dlhými nohami!

Skackal pri každom kroku, prikľakoval, dupkal opäťkami, vyhadzoval nohu do výšky, potom zas druhú, a keď začali hrať sólo, rozkrútil sa odrazu ako vrtielko.

„To je námornícky tanec,” vysvetľoval mi. „Videl som istého Negra tancovať ho so ženou-kuchárkou, keď sme cestovali do New Yorku. Tancovali ho veľkolepo. Páči sa vám, malá vodná žienka?“

„Skvostný tanec, Veľký Ján!” prisviedčala som. „Tak treba tancovať!“

„A nechceli by ste zastúpiť Negrovu ženu-kuchárku?“ prižmúril oči a pozrel skúmavo na mňa.

„Pravdaže chcem! Ako sa len môžete spytovať, Veľký Ján!“

„Teda poďme. Tra-la-la-la!”

Objal ma v pase a kliesnil mi cestu radmi tancujúcich párikov.

Dirigent, vysoký, elegantný šuhaj, nám čosi kričal, ale nepočúvali sme ho. Dupkali sme, poskakovali, vrteli sme sa ako v krútnave, tancovali sme improvizovaný tanec plavcov-černochoch, a snažili sme sa vliať do neho čo najviac smelosti a odvahy polodivých ľudí.

Tu máte korektný tanec podľa predpisu! Tu si ho máte! Tu vidíte, čo je tanec!

Nikto sa neosmelil zastaviť nás. O niekoľko miestnosti ďalej starší hostia hrali v karty. Povýšené slečny, celé bledé, sa meravo usmievaly nášmu výmyslu.

Odrazu sa ozvalo od dverí za nami veselé, zvučné chichotanie:

„To je už voľačo! To je už hej tanec!” začula som veselý detský hlas.

Zlostné hlasy, výkriky a trma-vrma prehlušila tieto slová.

„Levko, choď preč!... Sem nesmieš ísť!... Taký špinavý! Tu sú hostia! Už, aby sme ťa tu nevideli!” sipela Alica Vilgangová a tísila za dvere obratné chlapčisko v zamstenej, plátenej košeli.

Hneď som poznala Levka. Za ten týždeň, ktorý prežil pri plnom stole pod krídlami svojho dobrého ochráncu, celý sa akosi zaokrúhlil, tvárička mu zružovala. Šibalské oči prezrádzaly síce úplnú spokojnosť, ale ešte vždy blýskali v nich zlé ohníčky.

„Bež už! Utekaj!” s ľahkým cudzím prízvukom opakovala jubilantka, tísnuce ho chrptom von.

„Veľký Ján,” poprosila som, „dovoľte chudáčikovi chvíľku ostať!”

„Nemožno!” pretrhla ma Alica, energicky rozhadzovala rukami a vysvetľovala: „To je naozajstný zbojník, pred ktorým sa musíme mať na pozore. Bezočivý je a nebezpečný, nič pred ním neobstojí... ešte sa musíme aj báť, že nám pomaškrtí jedlá na stole...”

Obrátila sa na chlapca, ktorý poteraz nerozhodne stál, a povedala mu prísne a ostro:

„Čo tu stojíš? Kázala som ti odísť!”

Chytila ho obidvoma rukami a vyhodila z dvorany. Ale Levko zastal pred dverami, obrátil sa a spravil na jubilantku zlostnú grimasu.

Veľký Ján si zakrýval rozosmiatu tvár za môj vejár, a tíško sa chichotal...

Kým vo veľkej dvorane otvárali obloky, aby sa občerstvilo povetrie, hrali sme sa v Jánovej izbe na súd. Pán Juraj Mankold, šuhaj s hrdzavými vlasmi, sbieral úsudky. Prišiel rad na mňa, musela som odísť z izby.

Keď som sa vrátila, prišiel ku mne Veľký Ján a pošepol mi:

„Vyvršili sa na vás! Ale nič si z toho nerobte!”

Hodila som hlavou (bol to môj škaredý chlapčenský zvyk, od ktorého ma už dobrá matka celé roky darmo odúča).

A naozaj. Súd ma neopísal ani trošku priaznivo.

Pán Mankold akosi celkom spokojne čítal, čo o mne usúdil: Dozvedela som sa, že som bujná — ohnivá — veľmi prísna — napodiv zaťatá — že pohrdam prijatými spoločenskými formami — že som ako kozák — že bude treba mnoho roboty, aby zo mňa vykresali dievča, ako iné dievčence — že som originálna a neprístupná, atď.

Len jeden úsudok bol priaznivý:

„Je taká, že by bolo krásne, keby všetky dievčence na svete boli ako ona.”

Hneď som vedela, kto bol autorom tohto vyhlásenia.

„Viem, viem!” kričala som veselo tieskajúc rukami.

„To ste napísali vy, Veľký Ján!”

„Veru ja, uhádli ste,” prisviedčal s úsmevom a odišiel do dvorany.

„Čo súdite o pánu Jánovi?” spýtala sa ma slečna Molly, dcéra Angličana, riaditeľa tunajšej továrne.

„Že je to zlatý, milý šuhaj!” odpovedala som celkom proste.

Lahký nepokoj, vyhýbavé pohľady, akési šuškanie...
„Čo myslíte, slečna!? To predsa nemôžeme povedať mladému pánovi do učú!”

A slečna Molly vypleštila na mňa zničujúci pohľad okrúhlych očí.

„A či je Veľký Ján nejaký mladý pán?” zasmiala som sa.

„A čože by bol?”

Maličký, veselý a dobrácky Ben Jims, Jánov najlepší priateľ, sa dusil od smiechu.

„Mne je Veľký Ján ako brat,” povedala som hrdo. „A brat sestre veru nikdy nebýva mladým pánom.”

Slečna Molly sa obrátila s rozžiarenými očami k sestričkám Vilgangovským.

„Gratulujem vám k siedmej sestre!”

A poklonila sa mi práve tak, ako nás učili v ústave.

„Nie, nie,” kričala som podráždená. „Sestričky Vilgangovské sú mi nie sestrami, ale Veľký Ján mi je bratom!”

Zas som povedala niečo, čo som nemala povedať. Lebo sa všetky dívaly na mňa prekvapené a udivené.

„Slečna Ľudka naozaj skončila ústav?” spýtala sa štipľavo slečna Molly.

„Vari si len nemyslíte, že som vystupovala v gašparkovom divadle?” odvrkla som jej.

„Tak ti treba, protivná bába z gašparkového divadla!” dodala som v duchu, keď som videla ako sa začervenala nielen ona, ale aj ostatné bábiky.

„Veľký Ján, poďte už dnu, už sme posbieraly kartičky s úsadbami!” volala som priateľa otvorenými dverami.

Ale Veľký Ján už nebol v susednej izbe.

„Odišiel k ohňostroju,” začula som čiusi odpoveď.

O chvíľu prišiel k nám Levko v čistej, bielej blúze a starostlivo učesaný. Mal predpásanú pestrú zásteru. V rukách držal veľkú táčnu, plnú osviežujúcich nápojov a ovocných štiav. Poháriky tíško zvonily, pohybujúc sa na táčni. Levko mal skromne sklopené oči a tichý, pokorný výraz v tvári.

„Nalej mi šťavy, chlapče,” namáhavo vyslovovali hostia cudzie slová.

„Mne malinovej!”

„Mne citrónovej!”

Levko postavil táčnu na stôl, nalieval do pohárov a rozdával limonádu.

„Nalej mi!”

Alica sa k nemu obrátila s povzneseným výrazom kráľovnej. Levko chytro zdvihol oči. Zablysly sa mu v nich dva čierne blesky, ale hneď zasa zmizly za hustými dlhými obrvami.

Ale čo sa stalo teraz! Strach a hrôza! Hustý pramienok tiekol z fľašky popri Alicinom pohári rovno na jej biele tylové šaty.

Levko sa usmieval, ceril zuby a dupkal nohami.

„Tu máš, tu máš za všetko!”

Urazená Alica vstala s kresla a sotva zdržiavala slzy.

„Sprostý darebák! Hneď ráno ťa musia poriadne potrestať!” sipela cez zuby.

„Ach, dobrá slečna, hneď, hneď ho treba potrestať,” poponáhľal sa jej na pomoc pán Juraj a už natahoval ruku k chlapcovmu uchu.

„Neopovážte sa ho dotknúť! Nech si to s ním vybaví domáci pán!” vykrikla som a zastala som sa Levka.

Ale Levko nečakal, vytratil sa ako živé striebro. Nevšimla som si už zničenej Alice, ani ostatných a odišla som do parku.

„Veľký Ján!”

„Tu som, tu, malá vodná žienka!”

Až kdesi na konci parku opravoval čosi na ohňostroji.

„Idete mi pomáhať?” spýtal sa, keď som sa blížila, a vyzeral potešený.

„Tu je veselšie,” priznala som sa mu úprimne a porozprávala som mu, čo sa stalo Alici v jeho izbe.

Pozorne ma vypočul a povedal:

„Sestry sú nie zlé, ale nevedia zaobchodiť z podriadenými a úbohý Levko je taký nešťastný, taký opustený

na tomto svete, nikto sa oňho ani neobzrie. O rodičoch nevie vôbec nič, nevie ani či sa stratili, či umreli, len z veľkej biedy sa stal tulákom a zlodejom. Ale presvedčil som sa, že má dobré, prítulné srdce, že by sa dal z neho vychovať poriadny človek. Za týždeň sa mi podarilo natoľko skrotiť mladého divocha, že si ma veľmi obľúbil a bol by hotový všetko podstúpiť za mňa. Nechceli by ste mi, malá vodná žienka, pomôcť a učiť ho po rusky čítať a písať? S tým by som si ja veľmi nedal rady.”

„S najväčšou radosťou a ochotou, Veľký Ján. Teším sa už na to.”

Pripravy na ohňostroj boli hotové a hostia sa už s veselým krikom hrnuli do parku.

Bengálske ohne sa rozhorely všelijakými farbami. Potom so syčaním vyletela raketa, krúžila vo výške, pukla a sosypalo sa s nej tisíce zlatých iskier. Lietala som s miesta na miesto a zažíhala som tyčinky s výbušninou a vždy som nahlas skríkla, keď sa zjavil žltkastý plameň, keď ohnivé koleso premenilo farbu a raketa vybuchla...

Diváci tleskali pri krásnom divadle.

„Tancovať, poďme zasa tancovať do dvorany!” kričali hostia, keď sa skončil ohňostroj.

Vracala som sa s Veľkým Jánom do dvorany posledná.

„Malá vodná žienka,” povedal mi tíško, keď sme sa blížili k domu. „U vás našla útulok chudobná sirota. Budete mať rada slabé vtáčatko, budete ho ochraňovať?”

„Myslíte Elzu?” spýtala som sa ho. „Iste sa vám ponosovala, že... nuž, že jej je u nás smutno, však?”

„Ešte ju nepoznáte, malá vodná žienka. Elza má zlaté srdce. Nikdy nikde sa neponosuje, aj keby jej bolo neviem ako zle.”

„Môžte byť spokojný. Pousilujem sa, aby sme čím skôr boli dobrými priateľkami.”

„Nečakal som od vás inakšiu odpoveď. Poznám Elzu od malička. Rástli sme spolu. Už v detských rokoch som sa presvedčil, že má dobré srdce. Bude veľmi šťastná, keď si ju trošku obľúbite.”

„Veľmi rada sa jej venujem, milý Ján.“

Stisla som mu ruku a spolu sme šli do dvorany.

„Ach!“ ozvalo sa so všetkých strán, len čo sme sa ukázali na prahu. Pozrela som do veľkého zrkadla medzi oblokmami a vykrikla som.

Mala som celé šaty začiernené, líca zababrané sadzami. Na sukni a blúzke som mala veľké čierne škvrny.

Obrátila som sa k Veľkému Jánovi. Vyzeral práve tak ako ja. Biely flanelový oblek bol tiež len škvrna, sadza a popol.

Pravda, čo sa prepáči mladému šuhajovi, neodpustia mladej slečne, čo práve dokončila výchovný ústav.

So všetkých strán sa upieraly na mňa posmešné pohľady, a pravdaže, nikto z ulízaných mladých páňkov by ma už teraz nepoprosil do tanca. Rozhodla som sa, že pôjdem domov a to hneď. Veď som takáto doriadená ani nemohla ostať na plese!

„Odprevadím vás!“ povedal Veľký Ján.

„Ale vrátiš sa ešte? Predsa neodídeš zo slávnosti, keď mám narodeniny?“

„Pravdaže sa vrátim,“ odpovedal sestre.

Otecko bol zahrúžený do šachovej partie so starým pánom Vilkangom, vysokým starcom, rovným ako struna, s typickou tvárou anglického lorda.

„Slečna by si mohla ešte zatancovať,“ povedal úctivo a láskavo, odprevádzajúc nás s matkou na chodbu.

„Ach, nie, nie!“ odpovedala som. „Už sa mi nechce tancovať, už sa mi chce ísť domov.“

V údive zdvihol obrvy. Myslím, že som sa svojou odpoveďou zas len prehrešila proti pravidlám slušnosti.

Veľký Ján pri mne tíško sa usmieval.

„Ach,“ povedala som si v duchu, „dnes som mala naozaj nešťastný debut. Čo na to povie mamička?“

Vedela som, že protivná gašparková bábika, slečna Molly, ktorá ma nenávidela z prvého stretnutia, vyrozprávala mamičke všetko, aj o mojom divom tanci s Jánom, aj o ohňostroji a o zničených šatách.

Ale dobrá mamička mi nechcela pokaziť radosť, len mi stisla ruku a pošepla mi, aby to Veľký Ján nepočul:

„Milá Ľudka, budeš sa musieť ešte všeličo odučiť a všeličo naučiť. Si už dospelé dievča. Musíš väčšmi dbať na seba . . .

„Pravdu máš, mamička. Uznávam všetko. Som zavše ako chlapčisko. Ach prečo som len nie naozaj chlapcom?“

Veľký Ján sa zasmial:

„Keby ste boli chlapcom, mohli by sme si sadnúť spolu na velikánsku loď a precestovať pol sveta.“

„Celý svet!“ opravila som ho.

Boli sme len niekoľko krokov od továrne, vykrášlenej girlandou pestrých svetielok, keď sa za nami ozvaly výkriky:

„Ján, vráť sa! Pán Ján! Mladý pán, vráťte sa! Nešťastie!“

Výkriky sa ozývaly v troch rečiach: po rusky, po francúzsky a po anglicky.

Nastrašení zastali sme vprostred cesty.

Biela noc tíško presvitla tajomným šerom. Ako mátohy blížily sa k nám tmavé a jasné postavy. Najprv som rozoznala štíhle dievčence: Elen, Alicu, Molly, Lízu a Kiti.

„Ján, stalo sa nešťastie. Tvoj mladý sluha ušiel.“

„Kto?“

„Levko ušiel. Niet ho ani v dome, ani v parku. Sluhovia ho všade hľadali, ale darmo.“

Ján si pomaličky prešiel rukou po tvári a po vlasoch, potom sa uprene zadíval sestrám do očí a po chvíľke sa spýtal:

„Prečo ste také prestrašené? Vravte, čo sa stalo!“

„Iste chystá niečo veľmi zlého,“ vysvetľovala Alica. „Vzal oteckov revolver a kuchárkin veľký kuchynský nôž. Chce vraždiť.“

„Nevrav hlúposti, Alica,“ prerušil ju ostro Veľký Ján. „Levko je síce zanedbaný, spustený, ale nie je zločinec. Ak si vzal tie veci, spravil to preto, aby mal po ruke zbraň na obranu.“

„Dobrá myšlienka,“ zasmial sa ktosi.

„Hneď sa vrátim. Odprevadím dámy a prídem domov. A vy sa nebojte. Levko je nie nebezpečný, a teraz je už iste ďaleko odtiaľto. Škoda, že som nedával na neho lepší pozor.”

„Ušiel, lebo sa bál trestu,” vysvetľovala som mamičke a rozprávala som jej o ovocnej šťave, ktorú Levko vylial Alici na šaty.

„A predsa tvrdím, že je to nie zlý chlapec. Za ten týždeň som ho dobre poznal a som presvedčený, že by z neho bol býval dobrý človek. Škoda, teraz, keď nebude pri mne, bude stratený. Neborák chlapec!”

Aby som ho potešila, povedala som mu, keď sme sa lúčili pri bráničke:

„O Elzu sa nemusíte starať, Veľký Ján. Bude mi ako sestra.”

O chvíľku zmizla jeho vysoká postava s malou hlavou v belavom mrku májovej noci. Malá hlava bola iste plná myšlienok o Levkovi.

Prv ako som šla spať, prišla si ku mne sadnúť mamička, aby sa so mnou porozprávala.

Vysvetľovala mi, že musím celkom zmeniť svoje spôsoby... že som divá, zaťatá, že sa správam ako chlapčisko... Že si už musím uvedomiť, čo požaduje spoločnosť... Otecka vraj čoskoro preložia do veľkého mesta a tam budeme musieť chodiť do spoločnosti...

Načo ja potrebujem chodiť do spoločnosti? Nič ma to neľahá! Netúžim po spoločnosti! Mám naozaj divú, nepokojnú povahu... Lúbim prírodu, polia, zbožňujem hory... len nie spoločnosť...

Netajila som sa so svojimi myšlienkami pred mamičkou.

„Čo to vravíš, dieťa?!” čudovala sa matka a oči sa jej rozšírily výrazom skutočného prekvapenia. „Každé dievča musí chodiť do spoločnosti, aby sa stretlo s človekom, s ktorým sa potom soznámi a neskôršie spojí svoj osud... Veď cieľom každého dievčaťa je — vydaj, domácnosť, materstvo, výchova detí...”

Mamička rozprávala dlho, obšírne rozvíjala túžbu, že ma chce vidieť šťastnú a spokojnú vo vlastnej domácnosti, videla v manželstve a v materstve smysel života...

„Nie, nie!“ protestovala som energicky. „Ja — a vydať sa? Nie! Ja mám veru inakšie životné ideály!“

„Nuž a aké?“

„Neviem ešte určite,“ odpovedala som nesmelo a hlas sa mi triasol. „Neviem ešte, len cítim... že sa nemôžem uspokojiť s obyčajným životným údelom ako iní ľudia, s obyčajným životom väčšiny dievčienec a žien... Zdá sa mi, mamička, že mňa čaká čosi jasného, skvostného, veľkého. Vynasnažím sa, aby som splnila to veľké a krásne, čo mi je súdené, ale ešte ani neviem, čo je to.“

Len čo som dopovedala, vrúcne som si mamičku vybozkávala a odbehla som do svojej izby.

Tam ma čakal hrubý sošit mojich zápiskov a ešte iný, do ktorého som si od detstva zapisovala vlastné básničky. V nich sú uložené moje sny a myšlienky... Aké smelé, aké bezočivé, hrdé miestami. Vďaka Bohu, že ich okrem mňa nikto nečítal!

Nie, nechcem byť len ženou a matkou... Celý svoj život, celú svoju dušu zasväťím umeniu... poslúchnem hlas prírody, čo sa vo mne ozýva, budem ju ľubiť a písať básne! Kto vie, možno dosiahnem úspechu...

Keď som kráčala hore schodmi, rozpomenula som sa na Jánovu žiadosť.

Áno, áno, Elza! Postarám sa o ňu. A hneď som sa rozbehla do izbičky mladej vychovateľky.

Spala tvrdo ako dieťa, s drobnou dlaňou pod hlavou.

Aká milá tvárička! Koľko tichej oddanosti v detských črtách!

Živá ľútosť sa mi ozvala v duši.

„Spi spokojne, dieťa drahé. Odo dneška budem bdieť nad tebou,“ šeptala som. Nahla som sa a bozkala som Elzu na líce, rozohriate spánkom.

Vtom som začula vo dverách tlmený, ironický smiech. Varja.

„Dojemná nežnosť!“ šeptala ústami, skrivenými od žiarlivosti. A dodala zlostne:

„Vravela som, že aj tebe počarí. Čo len na nej vidíš? Taká trstinka... hlúpa husička!”

„Ale má zlaté srdce, povedal mi to Veľký Ján. A viem, že je tichá, trpezlivá, milá,” hájila som ju.

„A vieš ty, čo vravia o tichej vode?” šeptala Varja zlostne.

„Čuš, Varja,” zavrátila som ju potichu. „Viem, že si nie zlá. Prečo sa teda robíš horšou ako si v skutočnosti!”

Elza sa pohla v spaní — ľahko sme ju mohli zobudiť. Preto sme sa tiško vytratili z izbičky.

„Pod', Varja, prečítam ti nejaké verše.”

„A porozprávaš mi o bále?”

Hneď ožila a v maličkých očkách zablysly sa jej šťastné ohníčky. Rozprávala som jej ako odmerane sa tváril a ako tancovaly anglické slečny s meravými mladými pánmi. Len neskoro v noci začala som jej čítať verše, opojená akýmsi nepochopiteľným pocitom nevy-svetliteľnej radosti. Ako som čítala, tísila sa mi pred oči vlastná budúcnosť, ktorá bude len a len službou umeniu pred posvätným oltárom múz...

Zdôverila som sa Varji s tým, čo mi dnes povedala matka.

„Vydávať by si sa mala? Ty??! Hlúposť! Iba ak by prišiel po teba nejaký rozprávkový princ!” povedala rozhodným tónom. „Si nadaná, vtipná, máš talent, osud si ťa vyvolil na väčšie veci!” a objímala ma.

Keď pred svitaním odchádzala, pripomenula mi:

„Pamätáš sa na štyriadvadsiateho? Dozvieme sa, čo ťa čaká, len, prosím ťa, neber so sebou Elzu!”

„Prečo by sme ju nevzaly, Varja? Bude nám veselšie, keď budeme tri,” odpovedala som jej.

„Zľakne sa a zamdlie nám.”

Chvíľku čušala, potom zažmúrila oči a povedala:

„Dobre teda... nech ide s nami. Nebude jej na škodu, keď sa poriadne naľaká. Vezmeme ju teda.”

VI.

Bola svätojánska noc. V tú noc hádajú si ľudia budúcnosť z dvanástich bylínok, nájdených v hore o polnoci. Kráčali sme s Varjou a Elzou dolu schodmi so zatajeným dychom. Maly sme oblečené ľahké tmavé šaty a čierne šály na hlavách. Boly sme bledé, rozčúlené, všetky nervy sme maly napnuté ako struny.

Les neďaleko mesta bol plný poverčivých ľudí. Boli tam chlapi i dievčence, robotníci z továrne, mešťania, aj služobníctvo — všetko putovalo podľa dávneho zvyku do lesa. Tam si kladli ohníčky, zbierali bylinky, vili vence a púšťali ich dolu vodou...

My tri sme nechcely ísť ta, kde bolo celé mesto. Prečo a načo sa všetkým ukazovať? Ale hádať sme aj my chcely, stoj čo stoj. Najmä Varja sa chcela dozvedieť, aký osud čaká v budúcnosti mňa, jej priateľku. Nepochybovala, že budem mať skvelú budúcnosť, ale chcela to vedieť určite. Mňa to bavilo, ale robila som si z toho posmech.

Rozhodly sme sa teda, že si pôjdeme pre „dvanástoraké bylinky“ na cintorín. Tam nebolo ani živej duše. Ani v horičke na vršku nad cintorínom. Piesočnatá pôda, husto pokrytá ihličím, bola pustá. Len v zadnom kúte cintorína rástla bujná tráva a v nej vytúžené bylinky.

Pol dvanástej.

V dome bolo ticho ako vo sne. Dáša spala v detskej izbe. Zastupovala Varju, ktorá ju poprosila, aby bola pri deťoch.

Tíško sme sa dostaly do prízemnej chodby. Zrazu Varja vykrikla plným hlasom:

„Ach, pre všetkých svätých! Stúpili ste mi na otlak!...“

Obidvoma rukami socala Elzu, ktorá jej v tme stúpila na nohu.

„Odpusťte mi, Varja, prosím vás, odpusťte mi!“

„Zbláznila si sa, Varja?! Čo tak kričíš?! vytýkala som jej.“

„Kto by sa nezbláznil, keď mu odrazu stúpi na otlak... taká švajčiarska múmia!“ zlostila sa Varja.

„Mýliš sa, múmie sú len egyptské,“ opravila som ju.

„Hoc aj holandské! Predsa len sme mali nechať doma tú hlupaňu!“ šeptala už Varja a otvárala hlavné dvere.

Vykročila z domu. My za ňou. Vytiahla kľúč a zamkla odvonku.

Noc bola utešená, teplá, voňalo celkom nehybné povie. Ako biela, široká stužka vinula sa cesta medzi krovie v našom parku.

„Aká krásna noc, slečna Ľudka!“ šeptala Elza rodnou rečou. „Bolo by hriech spať v takúto noc! U nás sa už o tomto čase pasú kozy na horských úbočiach. Môj brat býva s nimi vonku až do rána. Celú noc cengajú zvončeky na hrdlách stáda a horské kvety vydávajú omamnú vôňu.“

„Čo to vraví?“ spytovala sa Varja zvedavo. „Počúvam, počúvam a ani slovíčka nerozumiem.“ A dodala s posmechom: „Pekná reč!“

„Veľmi pekná, Varja, len jej treba rozumieť!“ bránila som Elzu.

„Fedor už spí. Šťastlivo sa dostaneme bráničkou von z parku,“ šeptala Varja.

Na cintorín bolo asi desať minút cesty.

Všetky sme veľmi dobre vedely, že by nám rodičia neboli dovolili tento nočný výlet. Preto sme o ňom ani len nemukly. Varja mi poradila, aby som sa im s ním pochválila len o niekoľko dní, ak sa všetko šťastlivo skončí.

Noc... všade ticho... Pred nami cesta, popri nej tu a tam vysoký strom. A neďaleko sa dvíhal vrštek ako veľká mohyla, zarastená vysokými, storočnými borovicami. Pod vrškom cintorín...

Cítila som v duši, ako ma čosi neodolateľne vábi k čiernemu lesu.

Obzrela som sa na Elzu, kráčajúcu krok za mnou a videla som jej bledú tvár. Chytila som ju za ruky, bola ako ľad.

„Veď sa vari len nebojíte?“ spýtala som sa jej po francúzsky.

„Ach, slečna Ľudka!“ odpovedala trhavým hlasom. „Cintorín... mesto mŕtvych... obávam sa...“

Povedala som to Varji po rusky.

„Mala sedieť doma!“ odsekla hrubo. „A vieš ty, že pôjdeme okolo Gavrušinskej hrobky? Bylinky rastú práve za ňou.“

„Výborne aspoň sa presvedčíme na vlastné oči, aké sú tam strašidlá!“

O gavrušinskej hrobke sa rozprávaly celé legendy. Bohatý kupec Gavrušin spáchal samovraždu, keď prišiel o veľkú časť majetku a hrozila mu bieda. Samovrahov síce nepochováajú cirkevne, ale jeho priateľom sa predsa len podarilo dostať povolenie, vystaviť na cintoríne veľkú kaplnku, pod ktorú uložili v priestrannej hrobke telo mŕtveho. A hneď sa začalo povrávať, že Gavrušin každú noc vstáva z truhly a prechádza sa po kaplnke. Poverčiví a bojazliví ľudia už zďaleka obchádzali hrobku, keď museli ísť v noci okolo cintorína.

Toto všetko som vyrozprávala Elze po francúzsky.

„Ach, slečna Ľudka!“ šeptala rozochveným hlasom. „A predsa ta chcete ísť?“

„Nejdeme do kaplnky, prejdeme len okolo nej,“ uspokojovala som ju.

Ale nezdalo sa, že by som ju týmito slovami bola posmelila.

Na cintoríne, pod vysokými borovicami bolo celkom tma. Tu a tam sme videly pomedzi pne hustej mladiny odlesk blízkej rieky. V sivastej tme ponášaly sa tmavé kríže na hroboch na mátohy a miesto vysokých, hladkých pomníkov videla uvoľnená fantázia čierne a biele postavy.

Elza sa pritískala ku mne a triasla sa na každom kroku. Varja si smelo vykračovala pred nami.

„Ani na um mi nepríde báť sa!“ povedala obzerajúc sa smelo vpravo aj vľavo. „Je nesmysel báť sa mŕtvych.“

Vyhnanco by som sa vari aj trochu bála, ale mŕtvych? Medzi vyhnanco by som veru nešla. Počula som, že práve sem dohnali mnoho nových, sú to vraj zbojníci, akých tu ešte nebolo, a Naumský si vraj s nimi nevie rady. Aj Levko sa túla kdesi s nožom a revolverom, schováva sa pred ľuďmi... Bude z neho tulák a zlodej bez hanby a bez svedomia."

„Čuš, Varja, nepoznáš ho! Levko je ešte dieťa."

„Pekné dieťa — ide mu na pätnásty rok!"

„Veľký Ján povedal, že z neho môže byť poriadny človek."

„Už má po poriadnom človeku, keď mu ušiel!" povedala Varja a aj v tme som zbadala, že sa jej ústa skrivily posmešným úsmevom.

„Pšššt. Ticho!" ozvala sa preľaknutá Elza. Stála ako vbitá do zeme, s rukou, vystretou vpred.

Aj my s Varjou sme zastaly.

„Čo sa vám stalo, Elza?" spýtala som sa jej netrepežlivo.

„Zas má čosi," zahundrala Varja.

„Pozrite! Ach, Bože môj! Nevidíte tam to svetlo?"

Ako by nikdy nesvietily lampôčky na hroboch. Vysvetli jej to, hlupani!" kričala Varja mykajúc plecami, čo vždy robila, keď bola veľmi nazlostená.

Len čo dopovedala, zbadala som, že jej bledá tvár bledne ešte väčšmi.

Všetky tri sme zastaly ako prikované a dívaly sme sa vypleštenými očami vpred.

Naokolo zivala polotma. Borovice s čiernymi, košatými konármi nám žalostne prespevovaly nad hlavami. Smutné tóny sa mi černely na zemi. Tmavé kríže a pomníky zo žuly a z bieleho mramoru ako by boli kamsi bežali v nerovných radoch... A tam, neďaleko, kde sa dvíhala veľká Gavrušinova kaplnka, pohybovalo sa s miesta na miesto akési svetielko. Celkom zreteľne sme ho videli práve nad zemou za mrežou, vedúcou do hrob-

ky. Zdalo sa nám, že sa tam ktosi nepokojne prechádza so zažatou sviecou.

Dlho sme sa dívaly na svetielko ako zhypnotizované. Cítila som, že mi vlasy vstávajú dubkom a mráz mi prechodí po chrbte.

„Gavrušinova duša nemá pokoj!” mihlo sa mi v hlave, čo aj som nebola poverčivá.

„Samovrahov duch. Veď ho pochovali bez cirkevných obradov a bez modlitieb!” šeptala Varja. „Pochovali ho sem bez omše a bez panichídy.”

„Hlúposti. Duchovia sa neukazujú, lebo ich niet!” povedala som a nahlas som sa smiala. Ale môj smiech nebol veľmi prirodzený.

„Uvidíme!” povedala Varja smelo.

„Čo chceš spraviť?”

„Pôjdem sa presvedčiť, čo je to.”

„Pôjdem s tebou!” rozhodla som sa hneď, i keď som ešte vždy cítila mráz po celom tele.

Chytili sme sa za ruky a blížily sme sa k tajomnému svetielku v sklepení hrobky.

„Veď ma len vari nechcete tu nechať? Umrela by som od strachu,” stenala za nami Elza.

„Pôjdeme teda všetky tri,” navrhla som a chytila som aj ju za ruku.

Šly sme stúlené k sebe a blížily sme sa k tajomnému miestu.

„Keď dôjdeme na miesto, ľahneme si na zem, aby sme videly cez mrežu až do hrobky,” mala Varja hneď hotový plán.

Ako pred tým aj teraz panovalo okolo nás nočné šero... hroby a tichosť. Gavrušinská hrobka bola od nás už len na desať krokov... Pomaličky sme došli ešte bližšie.

Svetielko jasne horelo rovno pred našimi očami. Ešte krok... druhý... a sme na mieste.

„Nie, nie! Ja už nejdem ďalej,” bedákala Elza s hysterickým plačom.

„Teda ostaňte tu a nezavadzajte nám!” odvrkla jej Varja drsne.

Len čo dovravela, svetielko zhaslo.

„Naľakaly sme mátohu,” šeptala Elza a drkotala zubami.

„Nech sa robí, čo chce, ja sa ta dostanem!” kričala Varja energicky.

„Aj ja!”

Elza sa pritisla k pňu starej borovice a tíško plakala.

Nechaly sme ju. Žeravá zvedavosť nás premáhala. Zahlnala nám aj strach. Vykročily sme až ku kaplnke. Dvere neboly zavreté. Na kamennej dlážke pred obrazom Spasiteľovým bol prestretý pokrovec a v kúte sa černely úzke schodíky, čo viedly do hrobky. Tmavá noc nazerala oblokmí do kaplnky. Košaté borovice ľahko kývaly hlavami a šuchotaly na obločnom skle. Zďaleka k nám zaznievalo fíkanie neboráčky Elzy.

Zrazu sme z hĺbky začuly tichý šramot. Ako by sa dolu v hrobke niekto hýbal. Prešla ešte minúta... druhá... a schody zavírgaly pod opatrným krokom.

„Strašidlo!” skríkla Varja nie už takým smelým hlasom a obidve sme stály ako stĺpy a držaly sme sa za ruky.

„Spráchnivelé schody zavírgaly zreteľnejšie a zreteľnejšie... už bolo počuť ľahké kroky... Nie, živí ľudia takto nechodia!

Chladný pot mi vystúpil na čelo a vlasy mi zasa vstávaly dubkom zo strachu. Hrdlo sa mi krčovito zužovalo... Varjina ruka, stískajúc mi prsty, schladla ako ľad... Nespúšťaly sme očí s čiernej diery do priepasti, do ktorej viedly schodíky.

Ešte chvíľočku.

Ľahké stenanie... možno slabučký kašeľ... A pred nami sa zjavila biela postava, zakrývajúca čiernu dieru.

Nepamätám sa dobre, čo sa potom robilo. Viem len, že som prenikavo vykrikla. Vtom sa biela mátoha hodila

na Varju, ale hneď aj od nej odletela, odsotená mocnou rukou.

Drevené schody zadunely a zavrzgaly pod ťažkým telom, ktoré sa na ne prudko zvalilo a letelo do hĺbky.

V kaplnke sa ozývalo ťahavé stenanie a bolestné výkriky. Takto nemohlo stenať strašidlo.

Varja sa triasla na celom tele. Pritískala sa ku mne, držala ma za obidve ruky a šeptala so smrteľne bledou tvárou:

„Čo si teraz počneme? Čo teraz bude so mnou?! Zabila som človeka!”

Chvíľku sme obidve čušaly, preľaknuté a bezradné.

„Varja, máš zápalky?” podarilo sa mi konečne vysloviť.

Áno... tu máš!”

Podala mi trasľavou rukou škatuľku.

Prvá zápalka, ktorú som chcela zažať, sa mi zlomila. Druhá zhasla. Nemohla som ju udržať v roztrasených prstoch... Od tretej odletela hlavička...

Napokon sa mi podarilo zažať zápalku. Rozhorel sa slabý žltkavý plamienok.

Osvietila som úzke schodíky, dvíhajúc rozblčané svetielko vysoko nad hlavou.

V hrobke na dlaždičkách ležala pod schodmi schúlená biela postava. Biela plachta ju zahaľovala celú od hlavy po päty. Zpod tohto rubáša sa ozývalo strašné stenanie.

Nevedela som, čo robím, keď som sa rozbehla dolu schodíkmi. Varja šla za mnou. Obidve sme sa nahly nad stenajúcu postavu, strhly sme s nej bielu plachtu a odskočily sme s výkrikom.

„Levko! Si to naozaj ty, Levko?!”

Chvíľku hľadel na mňa so strašnou nenávisťou v očiach. Hrýzol si pery, a usiloval sa zatajiť stenanie a neprezradiť bolesť. Potom zachrčal chrapľavým, trhaným krikom:

„Preklínam vás! ... Čo ste ma nenechaly na pokoji?... Vyše dvoch týždňov som tu žil pokojne... Dobrí ľudia v ďalekých dedinách mi dávali almužnú... Sem som chodieval len spať... A vy ste ma tu musely nájsť... a dokaličiť... Ale... neodpustím vám... Keď narastiem, dozviete sa, čo dokáže Levko...”

Vykrikol v záchvate novej bolesti.

„Noha! Moja noha! Ach iste ju mám zlomenú... Choďte preč, dokaličily ste ma!”

„Vytkol si nohu!” kričala Varja a chytila sa za hlavu. „A len ja som na príčine... len ja!”

„Levko,” povedala som, ako som len mohla pokojne. „Neboj sa nás, nechcely sme ti ublížiť. Ukáž, čo sa ti stalo, čo ťa bolí, pomôžeme ti!”

„Practe sa odtiaľto!” rozkrikol sa drsne. „Practe sa, lebo vás...”

Nadvihol sa na zemi a zodvihol proti mne zaťatú päsť.

V tej chvíli už Varja stála predo mnou.

„Neopováž sa dotknúť slečny!” okríkla Levka a chytila ho za ruku.

„Aby vás...” zasipel v zlosti.

Vtom sa zjavila nad schodmi čierna vysoká tóna. Všetci traja sme sa na ňu zadívali v úžase a prekvapení.

„Veľký Ján!” skríkla som radostne.

Bol to naozaj on, s malou hlavou na veľkom tele, so sokolímimi očami, ktoré sa snažily preniknúť tmou.

„Máte tu tajnú schôdzku? A to ešte s duchmi a mátohami?” spýtal sa žartovne. „Prišla pre mňa Elza, tak mi búchala na oblok, že zobudila celý dom... Vravela, že sa na cintoríne prechádzajú duchovia a naše smeľé slečny...”

Nedokončil vetu, lebo medzitým vyňal zpod širokého kabáta malú vreckovú lampôčku, poznal Levka, ležiaceho na dlážke a veselo sa k nemu obrátil:

„Ach, starý známy! Tu si sa mi teda schovával celý čas! Nemyslel som, šuhajko, že si nájdeš takú vtipnú

skrýšu! Ukradnúť niekde plachtu, robiť zo seba nebohého Gavrušina, strašiť ľudí a namýšľať si, že ťa tak lacno nechajú na pokoji, to sa ti, priateľko, naozaj ohromne podarilo!... Ale čo ti je? Spadol si dolu schodmi? Zlomil si si nohu? Krásne vieš zavýjať, chlápä! No, Levko milý, povedz, čo ťa bolí!"

Na doteraz veselej Jánovej tvári zjavila sa tóna starosti a ľútosti. Uprene sa díval na chlapcovu bledú, krčovito smraštenú tvár.

Levko zafato čušal.

„Niet pomoci, chlapče, musíš mi ukázať nohu. Musím ju vidieť!"

Veľký Ján chytil chlapca za nohu, opatrne chcel s nej stiahnuť topánku, ale noha bola už veľmi opuchnutá.

Chlapec prenikavo, neľudsky vykrikol od neznesiteľnej bolesti, keď sa ho Ján dotkol.

Veľký Ján mi podal lampôčku a povedal krátko: „Posviette mi, malá vodná žienka!" Vytiahol z vrecka nožík, otvoril ho a v chvíľočke jedným ťahom prerezal kožu na topánke.

Nemohla som sa dívať na opuchnutú nohu, celú belasú v členku.

Levko zúfale kričal s tvárou skrivenou od bolesti.

„Nedá sa nič robiť, chlapče, musíš sa so mnou vrátiť do továrne," povedal Ján kývajúc hlavou. „Neporadíme si bez lekára a bez starostlivej opatery."

„Nevrátim sa do továrne!" hučal Levko a hľadel na svojho dobrodinca ako prenasledované zviera.

„Dobre teda, keď nechceš ísť do továrne, pôjdeš do kasárne k vášmu Naumskému. Ako chceš! Ešte si môžeš vybrať," obrátil sa zasa k nemu Veľký Ján a dovrával mu teraz už pokojným hlasom. „Viem, že si nie taký hlupák, aby si nevedel, že tvoj krik už ľudia počuli a že sa o chvíľočku sbehne sem celé predmestie. Vytiahnu ťa odtiaľto a zaveľú do kasárne k Naumskému."

Levko miesto odpovede zaškripel zubami.

„Počuj, priateľko,” povedal Veľký Ján zasa vážnym hlasom a položil veľkú ruku chlapcovi na plece. „Povedz mi úprimne, ublížil som ti, keď si bol u mňa?”

Levko chvíľku čušal, potom odpovedal mrzuto:

„Nie...”

„Bol som ti priateľom, či pánom?”

Zas pauza, tiché fíkanie a odpoveď plačlivým hlasom:

„Pria-te-ľom.”

„Teda sa vráť ku mne.”

„A slečny? Budú sa hnevať a žalovať na mňa,” zaškrečal Levko.

„Vidíš, aký si ty strachoš!” zasmial sa Ján láskavo. „Neboj sa. Tie ani neuvidíš, ani sa s nimi nestretnáš. Zamestnám ťa v továrni, kde už mám pre teba robotu v roztrieďovacom oddelení, a potom, priateľko, po kazanskom výročnom trhu, vyberieme sa do ďalekých zemí, o ktorých sa ti ani nesnívalo. Vysadneme najprv do vlaku, potom na veľikánsku loď a pocestujeme po oceáne do Ameriky. Tam len budeš otvárať oči. Tam pod širým nebom dozrievajú banány, pomaranče, kokosové orechy, a iné sladké plody.... Všetkého si môžeš nabráť dosýtosť. Tam skáču po stromoch malé i veľké opice, a kolembajú sa na dlhých chvostoch... Tam sa nasmeješ, Levko, keď to všetko uvidíš! Inde zase uvidíš levy a slony, ako žijú na slobode, budeš na ne poľovať... A v lesných osadách tam bývajú divé ľudské plemená... klaňajú sa slncu, stromom a modlám. Sú to biedni, zanedbani pohania... Pôjdeme do ich púšti, budeme im pomáhať, poučíme ich a urobíme z nich ľudí, ako sme my, urobíme z nich kresťanov! Čo na to povieš, priateľko! Zapáči sa ti to?”

„A nezabijú nás?” spytoval sa Levko s očami rozšírenými od zvedavosti a na chvíľku zabudol aj na bolesti v nohe

„Ty si už raz taký, priateľko... všetkého sa bojíš!” zasmial sa Veľký Ján. „Prečo by nás mali zabiť? Budeme im len pomáhať a pri tom si dáme aj trošku pozor... No, teda, pôjdeš, či nie?”

Levko ešte vždy rozmýšľal.

„Pôjdem,” zašeptal po chvíli a v očiach mu vzbĺkly divé ohníčky.

„Môžem ťa teda zaniestť ku mne a zavolať pána doktora?”

„Za-vo-lá-me!” súhlasil Levko.

„Dobre, vedel som, že budeš múdry! Malá vodná žienka, alebo vy Varja, posviette mi, prosím vás, kým vynesiem raneného z tohto strašného miesta!”

Pri týchto slovách chytró zdvihol Levka, pritisol si ho na hrud' a ako pierko vyniesol ho na mocných rukách z hrobky aj z kaplnky.

Keď sme vyšli von, zazreli sme Elzu.

„Bežala som, a doviedla som ho!” ukazoval na Veľkého Jána prstom. „A slečna Varja vravela o mne, že sa bojím! Vidíte teda, že je to nie pravda!” doložila s hrdo zdvihnutou hlavou.

Neborák Elza! Aby Varji dokázala, že sa nebojí, rozbehla sa sama samučičká neosvetleným predmestím pre Veľkého Jána!

Nočné tône už začaly rednúť v rannom úsvite, keď sme sa blížili k továrni. Levko stenal Jánovi na rukách. V riaditeľskom dome bolo tma. Všetci spali. Len oblok na izbe Veľkého Jána bol osvetlený. Pri železných parkových vrátach sme sa rozišli. Veľký Ján nás tešil, že Levko skoro vyzdravie a že dnešná príhoda mu bude len na prospech.

„Teraz mi dovoľte, aby som ho učila čítať a písať?” poprosila som Veľkého Jána.

Díval sa chvíľku na mňa pozorne a bez slova, ale potom povedal.

„Malá vodná žienka, naozaj ste sa tak rozhodli?”

„Naozaj.”

„Tak vám veľmi pekne ďakujem. Učil by som ho aj ja, ale nevyznám sa tak dobre v ruštine, nebol by som mu dobrým učiteľom. Ani neviete, aké milé mi je vaše rozhodnutie. Bude mi omnoho príjemnejšie vziať so sebou

do sveta Levka gramotného, ako keby som sa mal vláčiť s úplným hlupáčikom.”

Tieto slová drahého priateľa dotkli sa ma veľmi ťažko.

„Nežartujete? Je to pravda? Naozaj chcete odísť do Ameriky, Veľký Ján?”

„Naozaj, malá vodná žienka! S takýmito myšlienkami nežartujeme. Už dávno ma čosi ťahá, aby som sa stal misionárom,” vravel to tak, že som nemohla rozoznať, či žartuje, či vraví vážne. „Keď som sa predtým túlaval bez cieľa svetom a pochopil, že som nie nikomu na osoh, často som sa v duchu zaoberal touto túžbou.”

„Ste predsa matematik, Veľký Ján! Akože môžete túžiť za misionárskou činnosťou?! Čo z toho budete mať, keď sa ponúknete divochom za maškrtu?”

Zasmial sa a bez slova zmizol v hustej parkovej aleji.

A my tri rozčúlené vracaly sme sa domov.

Ako podivne a nečakano sa nám skončil nočný výlet v svätajánskej noci. A tajnosti budúcnosti nám zas len ostaly zastreté.

VII.

Jasné júlové odpoľudnie.

Sedela som na terase vily „Konkordie” s učebnicou mluvnice v rukách. Predo mnou sedel Levko.

Vytknutá noha sa mu zahojila za tri dni. Bol už celkom zdravý pracoval v továrni a keď mal voľnú chvíľu, chodieval ku mne.

Bol veľmi chápavý a celkom dobrý žiak. Keď sa naučil rozoznávať a skladať písmená, šľabikoval a čítal si každý večer až do tmy, ktorá sa nad našim krajom snáša v júli len okolo jedenástej. Za desať dní sa naučil plynne čítať. Dnes sme prvý raz prebrali mluvnicu. Veľmi ho zaujalo rozdelenie podstatných mien na životné a neživotné. Nechcel dopustiť, že dub a ruža nie sú živé bytosti.

„Tvoji učenci cigánia!“ vykrikol, keď som mu to vysvetľovala, (keď sa Levko rozčúlil, vždy sa pozabudol a tykal mi.) „Cigánia, veru! Vari si len nemyslia, že strom alebo kvietok necítia bolesť, keď ich trhajú alebo stinajú sekerou?“

„Cítia, Levko, aj ony cítia, ale nemôžu sa pohybovať a nemajú duše.“

„A teda ako môžu cítiť bolesť, keď sú bez duše?“

Vysvetľujem mu to, ale slová mi nejdú „z čistého srdca“. V duši sa mi vytvoril už dávno názor, že všetko, čo rastie, patrí k ríši živých, živých duchov, či už je to rastlina alebo zviera, alebo najvyššia bytosť na zemi — človek. V topoli som videla obraz šuhaja s vnímavým, poetickým srdcom. V dube dušu múdreho starca, zocelenú dlhými zápasmi a bohatú životnými skúsenosťami. V nezábudke dušu čistú ako detská slza, v ruži krásnu, opojnú, ale nepochopiteľnú dušu dievčaťa, v tulipáne dušu pyšnú a hrdú, ale hlúpu, a tak ďalej, bez konca.

Netajila som sa so svojimi názormi pred Levkom. Tešilo ho, že sa nám myšlienky v mnohom srovnávajú.

„A v prŕhlave žije duša ‚dobrej strigy,‘ cha, cha, cha!“ smial sa.

Rozumela som mu a ani ja som sa nezdržala smiechu.

„Dobrou strigou“ volal Varju. Nazval ju tak pre jej nevlúdnosť, výbušnú povahu a pre ostré, bezohľadné odsudzovanie všetkého, čo sa jej zdalo nízkym, sebeckým a zlým. A vedela som, že si Levko i všetci v dome cenia Varju pre jej priamosť a bezohľadnú prostotu. Zbadal, že pod drsným vonkajším výzorom bije srdce láskavé a ľútostivé. Práve tak dobre to vycítily aj všetky deti v dome a obľúbily si Varju všetky rovnako, aj Paľko, aj Sáša, aj Nina.

„Dobrá striga — Varja!“ smiali sme sa obidvaja.

Učiteľka mala sedemnášť rokov a žiak pätnásť. V skutočnosti sme vlastne ešte obidvaja boli deťmi. Radi sme žartovali, vtipkovali, a zavše sme sa nemohli dosýtosti nasmiať.

„Dnes z čista jasna spadol u nás v továrni na rovnej dlážke účtovník Juraj Mankold,” rozosmial sa odrazu Levko. „Mali by ste vidieť, aký roh má na čele.”

Hneď som si predstavila, ulízaného mladého páňa s poriadnym rohom na čele a zasmiala som sa.

„Viete slečna, že z kasárne ušli všetci vyhnanci, ktorých sem posledný raz doviedli? ... Rozprávali si to v továrni.” Levko sa dusil od smiechu. „Predtým sa však vkradli policajnému komisárovi do ľadovne, pojedli všetko, čo tam našli, a načarbali na stenu: „Ďakujeme za hostinu, chutilo nám, a ušli.”

„Cha, cha, cha!”

Chichotali sme sa hľadiac si do očí.

Levko, chudáčik, pracoval v továrni celé predpoludnie, a o chvíľočku sa ta zasa musí vrátiť. Prečo by sa teda nepotešil, nezasmial, nevykričal?

Odrazu sa otvorily dvere z balkóna a pred nami sa zjavila Varja, žltá ako citrón, s tureckým turbanom z mokrého uteráka na hlave.

„Kriklúni! Nesvedomití!” spievala. Prečo sa nejdete inde vyškierať? Hlava mi treští, má sa mi puknúť, bolí ma, že by som radšej umrela — a oni tu revú ako blázniví!”

Hlava v tureckom turbane sa nahla a dievča zmizlo.

Neborká Varja! Rozprávali sme sa o nej a zabudli sme na ňu. Varja od detstva trpievala hroznými bolesťami hlavy, ktoré sa nedaly ani opísať. Hlava ju boľievala skoro pravidelne každý týždeň. A nebolo prostriedku na utíšenie týchto bolestí, ktoré trvaly obyčajne štyriadvadsať hodín. Varja bola už aj na púti pri zázračnom obraze Spasiteľovom i pri Matičke Božej-Trpiteľke, natierala si hlavu olejom zo zázračnej lampy v Pečerskom monastýre kijevskej — všetko darmo. Lekárom neverila. Prosté a nevzdelané dievča s dušou plnou mysticizmu skôr dôverovalo modlitbe. Teraz sa chystala na slávnosti Matky Božej Kazanskej, kto-

ré maly byť v Š... ôsmeho júla na počesť zázračného obrazu Bohorodičky. Pevne verila, že len ona ju môže zbaviť strašných bolestí. V minulých rokoch bývala vždy o tomto čase s deťmi na mamičkinom hospodárstve a nemala príležitosti pomodliť sa k Matke Božej Kazanskej...

„Už mi pomôže len Kráľovná nebeská!“ vravievala mi často, keď sa jej večierkom bolesť trošku utišila. „Matička Kazanská ma uzdraví, ak bude jej vôľa... Len si musím stať pod jej zázračný obraz. Pamätáš sa, raz si mi požičala knihu, v ktorej opisujú dievča, čo v Lurdách milosť Panny Márie oslobodila od chronickej bolesti nôh. Len keby už bola tá kazanská púť!...“

Slávnosť Kazanskej Matky Božej sa blížila. Už sme to pozorovali aj v meste. Schádzalo sa mnoho duchovenstva. Prichádzalo mnoho pobožných pútnikov. Kostoly slávnostne okrášľovali. Na námestí robili prípravy na veľký jarmok a sprievod.

Dostali sme čestné vstupenky na miesta v oblokoch mestského domu, okolo ktorého pôjde sprievod. Varji a mne nezáležalo na mieste v obluku. My sme sa chcely dostať do sprievodu, medzi ľuďmi. Chcely sme vidieť obraz zblízka a zastať na chvíľočku pred ním, keď ho budú niesť v procesii, vysoko vydvihnutý nad hlavami zástupu.

Varja povedala:

„Šípim... cítim... hneď, ako sa Kráľovná nebeská ocitne nado mnou, prestanú strašné bolesti, už nikdy ma hlava nezabolí... Vyzdraviem, viem, že vyzdraviem,“ šeptala v pobožnom dojatí. „Len popros rodičov, aby nám dovolili ísť do sprievodu.“

Dlho som prosila dobrého otca a mamičku. Len po dlhom zdráhaní a všelijakých výhovorkách nám konečne dovolili. Ale napomínali nás, aby sme sa držaly bokom, aby nám neprišlo na um pchať sa do „samého pekla“ dprostred sprievodu.

Nastal dlho čakaný deň.

Žeravé slnce pieklo od rána s bezoblačného neba. Blankytná kopula, dvíhajúca sa vysoko nad zemou, bola

ožiarená zlatými lúčami. A ohromná zlatá guľa, oslňujúca a neľútostne páliaca, prepichávala týmito ostrými lúčami všetko, čo žilo a dýchalo na zemi.

O dvanástej sme vyšli z domu: otecko, mamička, deti, Varja, Elza a ja. Pred domom nás už čakaly dva najaté koče. Otecko ešte v poslednej chvíli myslel, že by sa mi predsa len mohlo niečo stať, keby som kráčala v sprievode, prehováral ma teda ešte aj na koči, aby som šla s rodinou.

Pozrela som na Varju, na jej odhodlanú tvár, na bledé, stisnuté pery a na oči, v ktorých som čítala:

„Dobre, ak ma opustíš, pôjdem aj sama... Pôjdem aj bez teba, lebo mi ide o zdravie a šťastie.” — Povedala som si teda v duchu:

„Nie, nech sa robí, čo chce, neopustím Varju!”

A priateľka mi ľahko vyčítala z očí toto rozhodnutie.

Keď som neodpovedala na oteckovu výstrahu a návrh, pokrčil plecami a povedal trošku nahnevanej:

„Čo s vami robiť? Nikto vás nepresvedčí, ani teba, ani Vaju. Držte sa teda aspoň pospolu a nechodte do najväčšieho stisku, aby vás neroztrhli a nepošliapali. Aspoň takto buďte opatrné.”

„Budeme, milý otecko, budeme!”

Videla som dobre v oteckových očiach starosť a obavu, aj matka mala nepokojnú tvár.

Ale predsa nemôžem nechať priateľku samu! Nehnevajte sa na mňa, drahí rodičia!

Otecko sa k nám vyklonil z koča a napomínal nás:

„O druhej vás čakáme na obecnom dome. Ak nepriďte, budeme sa obávať, že sa vám niečo stalo.”

„Prídeme, pravdaže prídeme. Buďte bez starosti!

Nová prekážka.

Maličký Sáša, zbožňujúci Varju, sa rozkričal:

„Ja nejdem s mamou! Ja chcem ísť s vami na procesiu!” Oči mal plné slz, metal a hádzal sa, chcel sa vytrhnúť Elze z rúk. Ale ona ho tuho držala v lone.

Varja pribehla k nemu a sľubovala mu, že mu donesie nejaké hračky, v náhlosti mu rozprávala čosi smiešneho, ale pritom sa neprestajne držala za hlavu, nebožiatko. Od rána mala hlavu ako v ohni, strašne ju bolela. Ani oči nemohla dobre otvoriť od bolesti.

„No poďme!“ povedla som Varji, keď sa obidva koče stratily v oblakoch prachu.

Obidve sme mali oblečené ľahké letné šaty a na hlavách šatôčky miesto klobúkov, takže sme vyzeraly ako opravdivé pútnice. Prešly sme predmestím oproti sprievodu. Ponáhľajúci sa ľudia z blízkych a ďalekých dedín nás neprestajne predbiehali. Čím väčšími sme sa blížily k mestu, tým hustejší a pestrejší bol zástup. Z námestia sa už ozývalo množstvo hlasov a hlasné šumenie — tam čakalo sprievod najviac ľudí. Boli tam mešťania, sedliaci, žobráci — celé zástupy žobrákov, kalík a vôbec biednych ľudí. Ľudia, trpiaci tancom sv. Víta svíjali sa v záchvatoch s penou na ústach, chromí a slepí sa modlili ľahavými hlasmi a prosili si almužnu. Aj detské hlásky sa ozývaly v tej trme-vrme, ktorá šumela ako vlny morského prílivu.

Pomedzi šiatre, ktoré pred začiatkom jarmoku ešte nepokropili svätenou vodou, prúdilo množstvo mládeže. Čierny, vychudnutý mních, bosý, v otrhanom kabáte, rozprával vysokým hrdelným hlasom, ako sa prvý raz prejavila zázračná ikona Matky Božej:

„Švédi útočili na pevnosť, ktorú im nedávno vzali Rusi... Naši hrdinovia sa bránili v pevnosti veľmi udatne. Ale bolo ich málo a nepriateľov pribúdalo so dňa na deň... Nebolo nádeje, že sa naši ubránia. Tu zbadal ktosi v pevnosti trhlinu, z ktorej cícerkom vytekala voda. Zrútili časť kamennej hradby a našli skvostný obraz nebeskej kráľovnej... Utešený obraz. A z očí prečistej Rodičky Božej lialy sa perlové sväté slzy a stekaly po božskej tvári... Naši vojaci sa rozhorlili bojovným odúševnením. Pomodlili sa ku Kráľovnej nebies, zavesili jej obraz v chráme pevnosti a s novou odvahou a dôverou

vo víťazstvo začali bojovať znovu. Premohli a pokorili Švédov... Od toho času, sa v mestečku Š. každý rok oslavuje pamiatka tejto veľkej udalosti — a desaťtisíce, státisíce pútnikov sa tu shromažďujú s pobožnosťou a úprimnou vierou vždy v tento deň...”

Mních dokončil rozprávanie, požehnal ľudí a išiel kúsok ďalej rozprávať to isté...

„Podme na hlavnú ulicu,” šeptala som Varji, „tu je veľmi dusno.”

„Áno, podme oproti sprievodu... čoskoro tu musí byť!” odpovedala mi hlasom, ktorý sa mi zdal, akýmsi cudzím, neznámym.

Pozrela som na ňu, a prekvapilo ma, ako vyzerala. Bola bledá v tvári, nedorezali by ste sa na nej krvi, bola plná pobožného očakávania.

„Varja, povedz mi úprimne, veríš, že vyzdravieš?”

„Pevne verím,” povedala práve takým dutým hlasom a pokračovala pošepky, čo prezrádzalo, že trpí, že ju čosi bolí: „Ach, keby si vedela, ako trpím, aké sú to pekelné muky! Ale už čoskoro bude koniec... viem... som presvedčená...”

Ťažko sme sa pretisly na hlavnú ulicu. Aj tam bolo ako nabité. Prostriedkom ulice sa ťahal rad cudzích pútnikov a pútnic. Držali sa za ruky a za šaty a tvorili reťaz, ktorej jeden koniec bol ešte ďaleko za mestom a druhý už celkom na pobreží rozbúreného Ladožského jazera. S oboch strán sa tisol na nich zástup v hustých radoch. Nikde sa nedalo pohnúť.

Usporiadateľom púti bol Naumský so svojou armádou vyhnancov. Viedol všetko dobre a energicky, všetko ho poslúchalo.

„Plukovníkova slečna prišla s pestúnkou,” povedal červenovlasý Naumský, keď ma poznal v zástupe. Od-tisol niekoľko divákov a vtisol nás do prostredného radu.

Predo mnou stála Varja, za mnou akási starká v čiernych šatách, s batohom na chrbte, aké nosievajú pútnici.

A okolo nás v nekonečných radoch zástupy v najpestrejších krojoch, oblekoch, mladí i starí. Všetci netrpezlivo čakali a prestupovali s nohy na nohu.

Nad zástupom sa klenula belasá kopula s nerovnakými čipkami a strapcami bielych obláčikov po krajoch a so žeravou slnečnou guľou vprostriedku. Ani na chvíľu neprestávalo vyzváňanie všetkých zvonov a prehlušovalo s času na čas trúbenie lodných sirén. Hučanie a šumenie shromaždených ľudí bolo čoraz hlasnejšie a zmätenejšie. Len zriedkavo prekričalo všetky zvuky vrieskanie epileptika, plné hrôzy a múk, alebo zachrípnutý hlas sberateľa obetí na kostol.

„Idú, idú! Kráľovná sa blíži!“ zvolal ktosi mocným hlasom a celý zástup, ako tisíchlavý šarkan sa pohol o krok vpred.

„Bože môj! Ježišu Kriste! Rozmliaždia ma!“ bedákal ktosi tlmene, ale vo chvíľke všetko stíchlo.

Zázračný obraz sa pomaly blížil k nám. Už sme rozoznávaly jasné, čistučké črty Matky Trpiteľky a dieťaťa Boha-človeka, ktorý sa musel obetovať za hriechy ľudstva... Videly sme pred sebou utešenú detskú tváričku a bolestné slzy Kráľovnej-matky v krásnych, tmavých očiach...

Zlato ikón a zástav oslepovalo v oslnivom slnečnom svetle.

Nevolčky som pozrela na Varju.

Varjina mocná postava sa celá triasla. Bola ešte bledšia v tvári ako predtým. Šeptala belasými perami:

„Uzdrav! Spas ma!... Zachráň hriešnicu. Dobrá! Prečistá! Svätá!... Zbav svoju služobnicu hrozných múk, krásna, dobrotivá Nebeská kráľovná, Kráľovná nebies a zeme!... Uzdrav!... Zmiluj sa nad úbohous a zbav ju milostivo pekelných útrap!...“

Na mihalniciach sa jej ligotaly veľké slzy. Na smrteľne bledej tvári slialo sa oduševnenie, strach, dôvera i bolesť do jediného výrazu túžobného očakávania.

Pocítila som, že sa Varjina nálada a jej pobožné roz-
túženie prenáša aj na mňa.

„Uzdrav Varju! Pomôž neborkej Varji!” šeptala som
aj ja, složila som ruky a cítila som, ako sa mi prsty chvejú
a pukajú v článkoch.

A Kráľovná bola už práve pri nás. Láskové, tmavé oči
a čisté, detské očičká jej Synka nám hľadely rovno do
tváre... Prúdiace povetrie donášalo k nám vôňu kadidla
a ružového oleja z rúk, čo pokrývaly nosidlá nad hla-
vami ľudu.

Odrazu mi akýsi belasý oblak zastrel hlavy zástupu,
zlato ikón a zástav, aj veľkolepé rúcha kňazov... ne-
videla som nič, len oči. Len oči prejasnej, utešenej Panny,
zaliate slzami... Čosi sa mi valilo k hrdlu, dusilo ma...
A oči prichádzaly vždy bližšie a bližšie, boli vždy jasnej-
šie a jasnejšie... Hlava sa mi krútila... Vôňa kadidla
mi zatemňovala smysly... Strácala som vedomie dojatím,
ktoré sa ma zmocnilo.

„Kľaňajte sa!... Skloňte hlavy!!!” začula som.

Ako stroj som sklonila hlavu, šiju, celé telo...

Speváci spievali: „Raduj sa, prečistá Panna!”

Čosi mi zašušťalo nad hlavou a povetrie sa naplnilo
ružovou vôňou rajských záhrad, nežnou, mystickou, ktorá
okrídľovala myšlienky a zhustovala city...

„Je tu! Nad nami! Cítim... vidím ju... ani dívať sa
nemusím!” bola posledná myšlienka, ktorú som si uve-
domila.

Zas čosi zľahka zašušťalo, zašušťal hodváb starých
byzantských rúch. Šeptala som v pobožnej polodriemote:

„Pomôž, milá mocná Kráľovná, Varji! Uzdrav ju, Ve-
liká, Skromná, Utešená!”

Varja, bledá na smrť stála predou mnou. Výraz tváre
sa jej vo chvíľke veľmi premenil, oči jej blčaly nezná-
mym ohňom. Pery jej už trošku sčervenaly a šeptaly:

„Neviem, čo je to... ale nemýlim sa... necítim už
bolesti... nič ma nebolí... Ach, Ľudka, Ľudka!”

Plakala a naťahovala ruky k zázračnej ikone, ktorá už bola ďaleko pred nami na vysokých nosidlách. Plakala nahlas šťastím a blahom...

„Nič ma už nebolí. Nebolí. Nebolí!” opakovala. Potom ma chytila za ruku a povedala:

„Poďme, poďme chytro! Poďme to povedať vašim! Pomysli si, Ľudka... Zázrak! Ale som ustatá!”

Držaly sme sa za ruky a chcely sme sa pretisnúť zástupom. Skúsily sme to naprvo — ani hnúť, naľavo — tiež tak. Najlepšie by bolo dostať sa na námestie, tam bude iste najmenej ľudí...

Ale hustá stena širokých chrbtov nám bránila pohnúť sa. Bola to nepreniknuteľná stena, nedala sa preraziť. Ktosi sa do mňa buchol, až sa mi ziskrilo v očiach, hneď nato ma zasa ktosi búšil lakťom do prs... A steny z ľudských tiel nás stlačovali tesnejšie a tesnejšie so všetkých strán... Nemohla som vydýchnuť, kropaje potu mi vystupovali na čelo. Cítila som, ako mi mráz prebieha chrbtom a konce prstov som mala celkom skľavené.

„Rozmliaždia nás!” pomyslela som si a priduseným hlasom som sa obrátila na Varju: „Varja!”

Ale Varji nikde. Okolo mňa boli len cudzie, spotené tváre, červené, rozpálené, stískaly ma chlapské a ženské plecia, zdalo sa mi, že som bodkou, na ktorú sa so všetkých strán tisne tisíchlavý zástup.

Ktosi neďaleko mňa vykrikol v strašnom strachu:

„Ľudia, veď ma rozmliaždite!”

Cítila som, že niet povetria, že nemôžem dýchať. S veľkou námahou som si stala na prsty, aby som trochu uvoľnila sovreté telo. Zasa ma ktosi búšil do chrbta a všetko sa valilo na mňa ešte mocnejším tlakom. Nohy sa mi odlepily od zeme, visela som v povetrí, a vlnistý pohyb zástupu ma odnášal. Chladný pot mi zalial celú tvár, oči sa mi zahmlily...

„Spadnem a rozšliapu ma...” len na to som myslela.

Zrazu som zbadala sotva na dvadsať krokov odo mňa

známu malú hlavu na širokých pleciach ohromnej mužskej postavy, ktorá vysoko vyčnievala ponad zástup. Z poslednej sily som chripľavo vykrikla:

„Veľký Ján!”

* * *

Spamätala som sa na zelenej pažiti na predmestí.

Ležala som na akomsi kabáte. Varja a Levko stáli pri mne. Veľký Ján ma držal za ruku a hľadel na mňa nepokojnými očami a nútil sa do úsmevu.

„No, konečne ste sa prebrali!” začula som jeho milý hlas. „Keď si trošku oddýchnete, dovedieme vás k vašim.”

„Boli by ma rozšliapali, Veľký Ján, však?” zašeptala som.

„Vďaka Bohu, nie je tak,” povedal už pokojne. „Malá vodná žienka je zdravá a živá.”

„S vašou pomocou,” prerušila som ho a podala som mu obidve ruky.

„Ani nie tak mojou pomocou ako prispením Prozreteľnosti,” opravil ma s úsmevom. „Božia vôľa ma poslala ta, kde vás niesol zástup a kde ste v hroznej tlačnici ľahko mohli získať nejednu sinku.”

„To značí, kde ma mohli rozmliaždiť na smrť. Vyjadrujte sa presnejšie, Veľký Ján!”

„A počuli ste už o slečne Varji?” spýtal sa ma, aby nezmenil rozhovor, ktorý nás obidvoch rozčuľoval, a obrátil sa bokom, kde stála moja priateľka. „Je zdravá ako ryba. Uzdravila ju dôvera a vrúcna modlitba k Matke Božej. Šťastný, kto môže tak čisto a sväto veriť v nesmiernu silu Najvyššieho. Myslím, že len vy, mladí, s prostými srdcami, môžete tak veriť a dúfať... Ani neviete, ako si vás za to ctím!” dokončil Veľký Ján s vážnejším výrazom ako inkedy.

„A čo vy, Veľký Ján? ... Ešte vždy sa chcete vybrať na kraj sveta a obracať tam zanedbaných divochov na

prvú cestu? Veď na to treba tiež pobožné srdce a najodhodlanejšiu dušu, naplnenú čistou vierou. Či ste vtedy len žartovali, keď ste vraveli, že sa vyberiete na misiónársku cestu do Ameriky?"

„Nežartoval, milá vodná žienka," povedal vážne a oči, obyčajne také živé a posmešné, zaligotaly sa mu náhle výrazom detskej oddanosti a dôverčivého rojčenia. „Už od malička som sníval, že raz výdatne pomôžem tým, čo potrebujú pomoc. V duši som si vytvoril zvláštny ideál, akýsi kruh želaní a túžob, z ktorých na prvom mieste bolo vždy vidieť ľudí skutočnými ľuďmi a nie nešťastnými, polodivými živočíchmi. A tam v hušťavách nedotknutých lesov žijú ešte aj teraz celé kmene životom nevzdelaných divochov, bez náboženstva, bez mravných zásad a bez zákonov, nevedia nič o pravde. Sú to biedne, osudom zabudnuté, ukrivdené deti prírody... K nim ma ťahá neodolateľná túžba. Aké krásne by bolo urobiť z nich ozajstných ľudí, zasiať im do srdca semeno viery a mravného života, osvietiť ich svetlom pravdy a vzbudiť v nich túžbu po poznaní, čo aj len najprimitívnejších a najbližších životných pomerov! Nenašli by ste v tom aj vy šťastie, malá vodná žienka?"

„A čo, ak vás zabijú, Veľký Ján?" povedala som rozčúlená.

„Nebojte sa, už niet takých ľudožrútov, o akých sa rozpráva v indických rozprávkach, čo tak chorobne prepínaly fantáziu mládeže. Divoši amerických pralesov, poslední potomci vymierajúcich plemien, hľadajú teraz na nás ako na bielych bohov, keď im prichádzame hlásať pokoj a mier..."

„Ach, Veľký Ján, keby to len bolo pravda!" povedala som so vzdychom.

„Dúfajte, že bude. Mnoho som premýšľal o živote a o tom, čo som doteraz vykonal. Presvedčil som sa, že je to veľmi málo, že je to vlasne nič. Premárnil som niekoľko rokov a teraz chcem pracovať!... O mesiac,

ôsmeho augusta s Levkom odídeme. Tešíš sa už na cestu po širom mori a na zázraky nových svetov, však, Levko?"

„Teším, Ivan Ivanovič!" povedal natešený chlapec.

„A teraz už poďme pohľadať vašich, malá vodná žienka. Už vás iste netrpezlivo čakajú a boja sa o vás.

Blízky odchod Veľkého Jána ma veľmi rozčúlil. Tak som privykla na priateľstvo tohto vysokého, mocného človeka, na jeho bratskú oddanosť, úprimné rady a veselé rozhovory s ním, že sa mi srdce malo puknúť pri myšlienke, že onedlho už tu nebude...

Ešte vždy zvony vyzváňaly nad mestom a z námestia, kde vysviacali šiatre jarmočníkov, zaznieval sborový spev.

VIII.

Koncom júla sa neočakávane premenilo počasie. Od Ladogy dul ostrý, severný vietor. Sivobelasé jazero búrlivo hučalo a chladná voda v rieke valila sa neslýchanou rýchlosťou. Žeravý vietor prefúkal až do kosti. Celé dni sa lialo. Staré borovice plakaly pod oblokmi, neprestávaly žalostné piesne letných búrok a hmly zakrývaly pobrežné lúky a háje.

Deti nevyšly už dva týždne z izieb. Paľko kašľal. Malá Ninôčka síce nebola chorá, ale bola akási neveselá, bez vôle. Aj Elza mala katár priedušiek. Zato Varja! Ako sa Varja zmenila!... Prestala byť štipľavou, odutou, stala sa z nej celkom nová, jemná, milá a láskavá Varja. Varja sa na kazanskej púti nielen vyliečila z bolestnej choroby, ale Matka Božia sňala s nej aj všetko hrubé, čím obyčajne každého od seba odvrátila.

V tvári mala celkom inakší výraz, aj usmievala sa inakšie. Živý lesk dobrých očí ju robil ešte nežnejšou, ženskejšou, milšou. Aj k Elze bola prívetivejšia ako inokedy. Ochotne jej dávala obklady na opuchnutú tvár, nosila jej lieky na vyplakovanie hrdla, vstávala aj nie-

koľkokrát v noci podať jej čaj alebo liek. Pri tom neprestajne blúžnila o kláštore, lebo sa pevne odhodlala zasvätiť svoje posledné roky Bohu.

„Veríš,” spýtala sa ma niekoľko ráz, keď mala dušu preplnenú na prekypenie a musela sa zdôveriť — „veríš, že vo chvíli, keď sa mi nad hlavou vznášala zázračná ikona, pocítila som, ako by mi bol ktosi celé telo pritlačil na zem a ako by sa mi rozpalenej hlavy bola dotkla čiasí nežná, teplá ruka? ... Hneď ma hlava prestala boľieť a v duši som pocítila podivnú, nesmiernu radosť. Teraz sa sto ráz denne modlím, klaniam Matke Božej, ale viem, že to všetko nestačí, aby som jej prejavila svoju nesmiernu vďaku... Keď ma už deti nebudú potrebovať, oddám sa celou dušou a telom službe nebeskej Trpiteľky... Tak sa jej dobre odvdáčim, však Ľudka?”

Čo som jej mala odpovedať? Mne bolo veľmi, veľmi vzdialené to, čo Varji preplňovalo dušu. Mne sa duša búrila inakšími búrkami. Zúrila v nej nespokojnosť so súčasnými pomermi, ktoré sa mi nijako nepáčily, odpor proti osudu. V týchto dňoch som bola protivná, nespokojná s ničím, na každého som sa hnevala a písala som zlé, nechutné verše. Všetko ma zlostilo: búrky, vietor, dážď, rozvodnená, hučiacca rieka, ktorá mi bránila sadnúť do člna a vydať sa na prudkú plavbu, kde som mohla pokojne snívať a rojčiť...

Plamenná, rozbúrená duša mi túžila po prerušenom styku s drahou prírodou a hnevala sa na Veľkého Jána, ktorý mal o niekoľko dní odcestovať do Ameriky. Nechápala som jeho plány, boly mi hlúpe, smiešne. Áno, bola som sebecká. Nechcela som stratiť verného druha pre takú veľkú myšlienku...

A dážď sa neprestával liať ako z vedra. Cesty boly vymleté a vila Konkordia, dvíhajúca sa nad okolie, vyzerala ako ostrov...

Stožiarová loď sa potopila v jazere... Malý čln s ľuďmi sa zmieta na Neve ako škrupinka... Búrka ho zahнала z Ladožského jazera na rieku... V továrenskom

prístave je množstvo ľudí... Dívajú sa, ako čln zápasí s vlnami."

Daša nám pribehla oznámiť túto zpravu a zastala celá rozčúlená, ako tehla červená v tvári na prahu detskej izby. Oči sa jej ligotaly od hrôzy a strachu.

„Veľká stožiarová loď? Ako sa to len mohlo stať?" čudovala som sa.

„Áno, potopila sa na dno. Nepočuly ste signály s majáka?... Veď aj strieľali celý večer... posádka a cestujúci sa zachránili, poskákali do záchranných člnov... Stalo sa to skoro celkom pri ústí. Všetci z továrne vyrukovali na breh a za nimi stá ľudí z mesta. Vraví sa, že vlny ženú čln do prístavu, ale neďaleko prístavu sa utvorila krútnava a tá čln neprepustí."

Daša bola celkom zadychčaná od rýchlej vravy. Deti ani nedýchaly. Varja a Elza zbledly.

„Ludia tam možno aj umierajú! Bože môj!" šeptala Elza a složila ruky pomodliť sa.

„Vravíte, že čln je neďaleko továrenského prístavu, Daša? Veď tam majú veľkú veslicu."

„Pravdaže, majú. Ale nikto sa nechce vydať na istú smrť. Vlny sa hrozne búria ako na mori... Nikto sa nepamätá, že by Neva bola bývala taká rozbúrená... Mladý pán z továrne vyzýva ľudí na pomoc, ale každý sa bojí..."

„Veľký Ján?"

Skoro som vykrikla toto meno, ako by v nevysvetliteľnej úzkosti.

„Práve sa vrátil domovník Fedor... Vraví, že mladý pán sľubuje ľuďom odmenu, ak sa odhodlajú ísť zachraňovať... A mladý pán, vraj, povedal, že sa on vyberie zachraňovať na svojom malom člne, a že bude dovážať zachránených na breh, ak sa nikto neprihlási..."

„On?! Veľký Ján to povedal?"

Srdce sa mi prudko rozbúchalo, ako by mi chcelo vyskočiť z prs.

Chcel by naozaj topiacich sa zachrániť na malom člne? Naozaj to povedal, Daša? Naozaj?"

Čosi však v duši už odpovedalo miesto Daše:

„Veľký Ján by nebol Veľkým Jánom, keby to neurobil!"

Pocítila som ťarchu, ako by mi ohromný kameň bol padol na prsia. Jasne som videla pred očima obraz, ktorý mi trhal srdce a dušu: maličkú loďku, v nej človeka a hradby zúrivých vln, ktorým je vydaná na pospas...

„Nie, nie, nie! To nedovolím! Nemôžem dovoliť! Musím ho odvrátiť od toho bláznivého úmyslu... Ach, Veľký Ján!"

„Chytro, Daša!... Kabát, galoše, dáždňik!... Pôjdete so mnou!" vykrikla som a len v domácich šatách som sbehla k vrátam.

Neviem, či ruky hodily na mňa gumový kabát s kapucňou, kto mi vystrel nad hlavou dáždňik, ani kto mi svietil na cestu malou lampôčkou, čo chvíľkami hasla vo vetre a či hlas šeptal za mnou úzkostlivo:

„Vráťte sa, slečna, nechodte v tej plúšti! Čo vám povedia otecko a mamička?"

Ach, ako by som sa bola mohla vrátiť, keď môj najlepší priateľ tam na brehu odhodláva sa vyjsť v ústrety istej záhube?

Lial sa prudký dážď. Cesta na predmestie bola veľkým širokým potokom. Brodily sme sa s Dašou po členky vo vode. Žalostne vŕzgaly pne stromov popri ceste. Nebo zakrývala čierňava, schovávajúc mesiac, hviezdy a všetko krásne nad oblakmi.

Bežaly, letely sme, ako sme len vládaly, ako nám dovolila nepohoda.

„Už aby sme tam byly... už aby sme byly v prístave... Aby sme zabránily zúfalej bláznivosti... Musím, musím ho zadržať... Veľký Ján sa nesmie vrhnúť do istej smrti" myslela som si neprestajne.

Zrýchľovala som beh každú minútu, každú sekundu.

Biele steny továrne... Prístav a na brehu veľký zástup.

Čo sa robí?

Ľudia vykrikujú a kývajú rukami, ukazujú na rozbúrené vlny divej rieky... Ale hlasy im prehlušuje strašný hukot a zavýjanie rozzúreného živlu, ktorý už-už sa vyvalí z brehov a zatopí mesto.

„Kde je pán Vilkang? Pán Vilkang? Kde je mladý pán?“ spytovala som sa skupiny robotníkov z továrne. Kričala som z celej sily, ale môj hlas zanikal v chaose výkrikov, vzdychov a plaču, v reve vln ako čvirikanie mladého vtáčaťa.

Nikto mi neodpovedal. Všetci sa uprene dívali vpred, ukazovali na riekú a rozkladali rukami.

„Pán Vilkang je tam! Tam!“

„Ach!...“

Nevdojak stisla som si rukou hrdlo, aby som potlačila bolestný výkrik.

Prišli sme neskoro! Neskoro! Už odplával na svojom člniku!

Rieka bola čierna ako tmavý hrob. Len sivobiele hrebene vln sa ostro odrážaly od tmy... Zo vzdutých vôd prichádzalo k nám strašné vytie, v ktorom chvílkami bolo rozoznať zúfalý ľudský výkrik...

Sadla som si na mokrú skalú a ako vo sne som načúvala úryvky reči:

„Nedal si povedať... Vyvrávali sme mu, ale darmo... Skočil do člna... Nemohol sa už na to dívať. Nevydržal sa dívať, ako iní trpia a sám sa zničil! Prečo... Obetuje život pre nič, za nič!“

Počúvala som tieto slová, ale nechápala som hneď ich smysel... A neprestajne som si vytýkala, prečo som len neprišla o niekoľko minút včaašie... iste by ma bol poslúchol!

Kto mi to tak žalostne fiká za chrbtom?

Boly to Alica a Elena Vilkangová, hrdé dievčence, ku mne vždy povýšené a pohrdavé. Prečo plačú? Či sa im už s bratom naozaj stalo to, čoho sa všetci obávajú?

Vždy starostlivo učesané, korektné a pokojné „dcéry Albióna“, ako som ich v duchu nazývala, boly mi teraz také blízke a drahé, lebo trpely v duši tou istou láskou, bolesťou a zúfalstvom ako aj ja. Bály sa o brata...

„Ján! Milý, dobrý, smelý Ján!“ nariekaly strhaným hlasom, rozčúlené, nešťastné, na smrť vystrašené.

Otec Vilkang s tučným Benom a dlhým Jurajom behali sem-tam po brehu, prosili a hory-doly sľubovali robotníkom, aby spustili na vodu veľkú loď.

Pán Vilkang, inokedy taký vážny a nedostupne hrdý, bol teraz práve taký ubitý nešťastím ako jeho dcéry. Už bol len otcom, strachujúcim sa o život jediného syna.

„Vráťte mi ho! Vráťte!“ kričal vysoký, šedivý starec, typický anglický lord.

Ale robotníkom z továrne sa nechcelo. Majú sa aj oni stať korisťou rozbúreného živlu?... Mali doma rodiny, deti... Načo obetovať život, keď nie je nádeje pomôcť stroskotancom?

Zrazu sa zástup pohol a z neho vystúpil Naumský s niekoľkými svojimi ľuďmi.

„Pán továrnik, uspokojte sa!“ povedal zachrípnutým hlasom. „Spustíme loď a pokúsime sa zachrániť vám syna. Ivan Ivanovič pomohol nejednému, mnohým dal v továrni robotu... Nenecháme ho zahynúť... Nikto nesmie povedať, že nemáme srdca, že nie sme ľudia! Pripravte sa, bratia! Kto pôjde so mnou? Na život alebo na smrť!“

„Ja, strýko Naumský!“

„Ja!“

„Nič nestratím, vezmi aj mňa!“

Ozval sa slabý detský hlas:

„Vezmeš aj mňa, starosta?“

Levko, ktorého doteraz nebolo vidno, stál odrazu pred Naumským.

„Dobre, chlapče, odvďač sa dobrodincovi!“

Niekoľko vyhnancov sa rozbehlo k rieke. Chytré pripravili loď spustili ju na vlny. Zakolembala sa v tme. Jánove mladšie sestry neprestávaly behať po brehu s rozpustenými, mokrými vlasmi a kričať, bedákať, natahovať ruky k rieke:

„Ján! Drahý Ján!”

Vtom sa ozval z diaľky, z rozbúrených vln ostrý prenikavý krik:

Hlas Veľkého Jána... Posledný!...

Na chvíľu všetko na brehu stíchlo. Potom bolo počuť pridusené stenanie...

„Neskoro! Všetko neskoro! Čln sa prevrhol! Neskoro!”

* * *

Búrka sa vyzúrila a zatíchla... Strašný živel zhltoť obeť a stíchol, spokojný so svojou korisťou...

Rieka a jazero sa pomaly tišily. Zlaté slnce sa zasa usmievalo a nebo sa zaskvelo belasým jasom, leto sa zasa rozhýrilo bohatstvom krás a august plnými priehrštiami rozhadzoval teplé, jasné dni.

Veľký Ján ležal v truhle doma v izbe, ktorú upravili na kaplnku, zasypanú dažďom ľalií a tuberóz.

Otec so sestrami sa rozhodli pochovať ho v hlavnom meste, kde na anglickom cintoríne mali Vilgangovci hrobku...

Elza šla na pohreb. Keď sa vrátila, nemohla ani vravieť zo žiaľu.

Aj moji rodičia vyprevadili Veľkého Jána na poslednej ceste. Ja som nemohla. Odpusť mi, milý, vzácny priateľ! Chcela som si zachovať tvoj obraz, taký, akým si mi vždy bol... Obávala som sa, že by mi čaro tohto obrazu — takého drahého — porušily nové dojmy, keby som videla mŕtveho Jána v rakve. Odpusť mi, drahý priateľ a brat!

Večne ťa budem spomínať a večne sa modliť za teba!... Ostaň mi v spomienkach vždy taký, ako som ťa poznala: dobrý, umný, veselý, smelý, plný životnej radosti a šľachetných túžob...

IX.

Zlaté slnce horelo nad mestom. Na blankytnom nebi plávaly biele obláčky. Čvirikaly vtáky, tušily, že sa čoskoro budú musieť rozlúčiť s letom. Borové lesy sa belasely a Ladožské jazero, ohromné sťa more, rozprávalo dutým vlnobitím svoju večne pošmúrnú povesť.

Šla som s Levkom tíško na cintorínový vrštek. Boli sme obidvaja zamyslení a obaja sme mysleli na Veľkého Jána.

„Rád v továrni vlastnou rukou spúšťal stroje,” povedal zrazu Levko, ktorý veľmi pochudol od toho dňa, kedy stratil láskavého pána.

„Chcel svoju prácu, silu a srdce venovať zabudnutým ľuďom tam za Oceánom a — obetoval tu život za bližných,” pripomenula som, hľadiac na jasnú oblohu.

Levko si sadol do piesku a tíško sa rozplakal. Videla som, celý sa triasol, plecami mu len tak trhalo.

„Šťastný Levko. Šťastný, lebo sa mohol vyplakať. Ja som nevyronila ani slzičky. Nemohla som. Hrdlo sa mi stískalo, ale nebolo slzy, ktorá by mi bola roztopila žiaľ.

Často sme s Levkom chodievali na cintorínový vrštek a nahlas sme tam rozmýšľali o Veľkom Jánovi. Raz Levko prišiel na vrštek neskoršie ako ja a rozprával mi:

„Keď sa slečna Alica vrátila, poslala po mňa a povedala mi: „Ostaň u nás Levko. Nebohý Ján ťa mal rád a staral sa o teba. Ani my ťa neopustíme!” Objal ma a rozplakal sa. „Mám ostať? Čo myslíte, slečna?”

Ostaň. Dodrží slovo. Bude ti dobre,” poradila som mu.

Večer som šla do Vilkangov. Prvý raz po katastrofe som sa blížila k bielej továrni. Srdce sa mi rozbúchalo dojatím.

Vo Vilkangovskom dome bolo ticho a smutno! Tíško ma privítalo šesť bledých dievčeniec v čiernych šatách... Stískaly mi ruky... Aká bolesť sa im zračila v očiach... v nútených úsmevoch... Sedely sme a zväčša sme mĺčky hľadely otvorenými oblokmi do parku...

„Máme tu čosi pre vás,” povedala Elen a vyšla z izby. O chvíľku sa vrátila s neveľkým obrazom v ráme, zahaleným krepom.

Ako živá hľadela z neho na mňa dobrá, veselá, jasno sa usmievajúca tvár Veľkého Jána.

„Chcely sme vás potešiť, daly sme namaľovať obraz podľa fotografie.”

Ďakujem, ďakujem vám, dobré dievčence! Ako som vás len mohla tak nenávidieť!

Oči sa mi zalialy slzami. Konečne prišli tie vytúžené, uľahčujúce slzy! Plakaly sme všetky, boly sme si blízke ako sestry, presvedčily sme sa, že spoločné city zmierňujú bolesť...

Na odchode poďakovala som sa im za Levka.

„Aké ste dobré!” šeptala som a tiskala som dievčencom ruky.

„Ján to tak chce. Prejavil nám svoje želanie s neba,” odpovedala Elen...

* * *

Smutno plynú sivé dni bez slnečného zlata. Blúdim horou, veslujem v člnu na rieke a všade sa stretávam s príznakmi vädnúcej, zaspávajúcej prírody. Lístie padá, vznáša sa vo vetre. Málokedy sa ukáže slnce. Jeseň sa hlási chladným dychom, zlatými a červenými farbami v poli a záhrade.

September bol suchý a chladný. Za dlhých večerov sedávali sme všetci za okrúhlym stolom v prijímacej izbe

a otecko nám čítal pri zavýjaní vetra „Mŕtve duše“. Ale ani Gogoľov geniálny humor na mňa neúčinkoval. Keď všetci načúvali s najväčším napätím, zrazu mi prišiel na um Veľký Ján... Nijako som sa nemohla sústrediť na čítanie.

Pred duševnými očami sa mi vynorila Jánova vysoká postava s veselou, dobráckou tvárou... Videla som ho a nemohla som uveriť, že už nikdy, nikdy nepríde, že už nikdy nepočujem jeho milé slová:

„Čože, malá vodná žienka, zasa ste smutná?!“

O týždeň sme sa preniesli z vily do mestského bytu v Š. Bála som sa smutnej, mŕtvej zimy v pustom, tichom mestečku na severe vlasti, kde nebolo knižníc, ani divadiel, odkiaľ je na stanicu šesťdesiat vierst cesty a trvá to spotenou trojkou sedem hodín. Aj rieka tu zmrzne a sneh pokryje celé okolie...

Aj na rodičoch a ostatných ľuďoch bolo badať, že sa netešia blízkej zime. Všetci chodili mlčanliví, ustarostení.

Otecko s mamičkou si často čosi šeptali, hľadiac ukradomky na mňa. Zdalo sa mi, že v tajomných úsmevoch skrývajú akúsi nádej, a že by mi radi povedali vážnu a dôležitú novinu. Prečo len taja čosi predomnou? A čo len môžu tajiť?

Lámala som si hlavu, aj som sa ich rovno spýtala, ale odpovedali mi vždy len úsmevmi...

* * *

Všetko sa vysvetlilo. Dozvedela som sa, čo rodičia tak dlho a tak starostlivo skrývali predomnou a čo očakávali s takou radostnou nádejou!

Otecka preložili do rodného mesta, kde som prežila detstvo v Bielom dome

Môj rodný kraj! Moje rodisko! Milé, vytúžené mesto! Aké šťastie, že budem zasa doma, v tóni utešených par-

kov, medzi čarovne krásnymi jazerami, prieplavmi, vodopádmi, fontánami a inými bizarnými hračkami, medzi besiedkami a mostmi, medzi všetkým tým, o čom nežnou a smutnou rečou rozprávajú dejiny!

Spomienky z detstva! Rozprávka, zrazu vzkriesená! Dúhové sny mladosti! Zasa všetko prežijem! Vrátim sa ako sedemnásťročné dievča ta, odkiaľ som odišla ako dieťa!

O dva týždne sa prenesieme. Aké šťastie! Aká radosť!

Prvý raz od toho času, ako umrel Veľký Ján, rozžiarily sa mi oči spokojnosťou a úsmev sa mi zjavil na tvári.

DRUHÁ ČASŤ.

I.

Rodné mesto.

Konečne sme pod klenbami tvojich tónistých parkov, na brehu veľkého, krásneho jazera, pri prieplavoch, ktoré strážia rady bielych sôch, medzi ozdobnými mostmi, v tajomnej húšťave starých, historických pamätných parníkov s nespočetnými milými kútikmi.

Pre nepredvídané prekážky sme sa neprenášali začiatkom októbra, ale o mesiac neskoršie. Nové bydlisko nás privítalo v bielom, snehovom rúchu, rozjagané a rozžiarené perlovými sieťami srieňa na konárkoch a ratoliestkach stromov.

Hneď prvý deň celá natešená vybrala som sa s Elzou do parku.

Každý krok ma doviedol na známe miesto, ktoré mi v duši vyvolávaly živé spomienky. V myšlienkach mi ožívaly dávno minulé dni.

Rovné, široké aleje bežaly ako strely do hĺbky parku. Srdce mi búchalo, keď som sa po nich prehánala hodinu, dve, tri, tak chytro, že Elza sotva vládala bežať za mnou.

Veľké jazero bolo pokryté tenkou vrstvou ľadu. V lete plávaly na kryštalovej vode biele labute, ktoré som tak rada kŕmievala, keď som bola maličká. Oproti nám, na brehu, sa prechádza starý námorník. Či je to ešte náš starý známy, čo oteckovi tak často požičiaval štíhly čln na povozenie maličkej Ľudky po jazere? ...

Kto vie? Mnoho sa zmenilo za toľké roky!

„Chytro, Elza, chytro k Bielemu domu! ... Zavez nás do vily Malinovského!“ skríkla som na kočiša, keď nás dobehol koč.

Sadly sme si doňho.

Elza videla moje rozčúlenie, preto čušala. Chápala dobre, čo všetko prežívam pri návrate do starého hniezda.

Zdalo sa mi, že sa vezieme nekonečne dlho. Okolo cesty sa ťahaly kasárne, skladištia, štátne a súkromné budovy. A biele stromy s našuchoreným, ligotavým snehom na konároch robily všetko rozprávkovým, neskutočným.

„Zastaňte!”

Zaplatila som kočisovi a rozbehla som sa známou cestou.

Tu hľa je Biely dom, kde bývajú dôstojnícke rodiny medzi ktorými som prežila veselé, radostné detstvo. A tu domček, kde bývali Lena, Aňuta Boba a Kóľa! A tu zasa...

Predo mnou stojí „náš” dom so záhradkou, ohradenou bielym, dreveným plotom. „Môj” dom, „môj” rybníček v parku, „moja” besiedka, „moji” piadimužici... Všetko, všetko ako bývalo. Len sa mi všetko zdá veľmi maličké, nepatrné...

V „našom” dome bývajú cudzí ľudia. Pri obloku sedí starček s knihou v ruke. V záhrade sa prehánajú deti.

Dobehla som až na breh rybníčka a zastala som pri starej dutej vrbe, na ktorú som sa v detstve tak rada škrabala, schovávajúc sa v jej konároch, teraz zblednutých snehom. Dojatá hľadela som na dom. Zdalo sa mi, že sa každú chvíľu zjaví medzi dverami milá tvár tety Lízy, a že zakričí na mňa ako pred desiatimi rokmi:

„Pod’ domov, Ľudka, už je chladno!”

Spomienky ma tak ovládly, že som sa celkom preniesla do minulosti. Bola som zasa maličkou Ľudkou, ktorú zbožňoval otecko a štyri dobré víly, sestry nebohej mamičky. Pred očima sa mi prehánaly radostné obrazy, plné jasu a nepatrné nehody, ktoré som zažila v detstve...

Stála som pod starou vrbou, kým mi nezmeravely nohy a kým ma neprebudil z polosna Elzin starostlivý hlas:

„Podme, podme, slečna!”

Spamätala som sa.

„Môj” dom už nebol mojím... Štyri dobré tetky sa v posledných siedmich rokoch rozžehnaly so životom jedna za druhou a odpočívajú hlboko v zemi tichým spánkom. Niet už ani maličkej Ľudky z milého domu... Už je len Ľudka Voronská, sedemnásťročné dievča, čo v živote už všeličo skúsilo a vyrástlo už zo zlatých detských snov.

„Podme, podme domov, Elza!”

V mojom rodisku sme začali žiť celkom inakšie ako v Š. Tam sme žili proste, skromne, utiahnuto. Ale pomery vyžadovaly, aby sme sa v tomto meste zariadili celkom inakšie. Otecko a mamička sa stýkali s poprednými rodinami. V stajni sme mali plnokrvné kone, v kočiarni niekoľko kočov. V maštali sme mali starého, bradatého capa Seňka, ktorý bol postrachom všetkým ženským v dome. Najväčšmi sa ho bály Elza a Daša. Keď ho kočiš pustil prebehnúť sa po dvore, hneď sa Elza rozbehla s prenikavým výskaním do domu:

„A zasa je tam tá potvora potvorská!”

Erárny dom, kde sme bývali, zariadili rodičia novým, vkusným, možno povedať moderným náradím. Pod oblokmí dvorany bol nevelký rybník, do ktorého dňom i nocou ako vodopád vtekala voda s mokrej skalky. Miesto kuchárky mali sme v kuchyni kuchára. Izbami sa prechodil tichučkými krokmi po ťažkých pokrovcoch lokaj Michajlo.

Netešilo ma, že moja izba mala obloky do ulice. Radšej by som bola mala výhľad do hory, do záhrad — do prírody.

Mamička často mávala dôležité rozhovory s krajčírkou. Vycítila som neodvratné zlo: nevyhnem sa návšteve spoločnosti. Nič horšieho sa na mňa nemohlo chystať! Oblečú ma do moderných, tesných šiat, budem musieť celé hodiny rozprávať vtipne po francúzsky, všímať si

jemných spôsobov dobre vychovaných dám... Ach, aká nuda! Vďaka Bohu, že šaty ešte nie sú hotové!

Bývala som celé dni s deťmi, s Varjou a Elzou v parku a večer som tam písavala verše. V rodnom mieste, kde sa mi len tak hrnuly spomienky z detstva, kde každá prechádzka poskytovala hojnosť nových dojmov, písalo sa mi voľne a ľahko. Lihala som si s plnou hlavou obrazov a vpravievala som si s oduševnením, ktoré ešte neoslablo:

„Čo bude zajtra? Bude mi ešte aj zajtra tak voľne a milo? Bude sa mi aj zajtra tak dobre pracovať, ako dnes a včera? Či už príde tá protivná krajčírka s novými šatmi?... Či ma, nešťastnicu, už zajtra zavedú do spoločnosti?

Prišiel nešťastný deň, ktorého som sa tak obávala.

„Zajtra pôjdeme na návštevu, Ľudka,” povedala mi večer matka.

Do polnoci som nemohla zaspáť a od polnoci som len driemala nepokojným spánkom, rušeným snami, v ktorých sa mi prisnilo o „návštevách”, zosobnených v podobe trpaslíkov, čo do mňa mlátili kladivkami. Bude to veru krásna zábava!

Ráno som sa umyla a učesala a sadla som si za písací stolík. Ako topiaci sa slamky, chytila som pero a napísala som na hárok listového papiera, v rozčúlení, trasľavou rukou:

Rada budem Pythagorom,
Euklidom si hlavu lámať.
Rada budem hory, rieky
do pamäti si ukladať,
ale poklôn, smiešnych rečí,
krásnych, prázdnych hláv,
čo stretáme na návštevách,
tých ma, mama, zbav!

Vložila som papier do obálky, napísala som adresu a zazvonila som na Dašu.

„Dones to mamičke, moja milá!”

Vyčkávala som v neistote. Čo vykonajú verše? Zachránia ma?

Minúta sa míňala za minútou a Daša sa nevracala s odpoveďou.

Konečne som začula ľahké kroky.

Bola to mamička.

Bežala som jej v ústrety.

V očiach sa jej mihaly iskričky veselosti a ústa sa jej triasly od úsmevu.

„Zlatá Ľudka, už sa len oddaj do vôle osudu, dievča.... Na návštevy pôjdeme, čo sa ti aj verše tak vydarily. Ale ver, že si ich schovám na milú pamiatku.”

Všetko je márne! Všetko!...

Široké sane, vyložené medveďou kožušinou s vysokým Michajlom na schodíku, letely s nami po čerstvom snehu do najkrajšej mestskej štvrte. Mamička a ja sme sa vystrojily do nových šiat a ukrútily do drahých a vzácnych kožušín. Pod kožuchom z tibetskej kozy mala som tmavobelasé šaty, zdobené bielym súknom. Všetci ich obdivovali, aké sú utešené, ale mne sa veru nepáči ten primoderný strih. Keby som sa mohla obliecť podľa svojej vôle, najradšej by som sa obliekla do gréckej tuniky, voľnej a ľahkej, ktorá neprekáža pohybom, alebo do rímskej tógy, čo je taká riasnatá, a voľne splýva s pliec...

Prvá naša návšteva patrila pani Frunkovej, žene mestského starostu.

Sane zastaly pred skvostným vchodom. Vo vestibule dvaja lokaji nám vyzliekli kožuchy. Vo veľkom zrkadle som zazrela svoju štíhlu, vysokú postavu v belasých, bielo zdobených šatách, s kučeravou hlavou a chlapčenskou tvárou.

Malá, staršia dáma so šedivými vlasmi a veľmi vážnym výzorom nás privítala v prijímacej izbe.

„Ako ste ma potešily návštevou!” oslovila mamičku po francúzsky. Potom mi stisla ruku a povedala lokajovi:

„Poproste milostivú slečnu, aby prišla!“

Za niekoľkými izbami zabrechal psiček. Bolo počuť ľahké kroky na mäkkých pokrovcoch a šušťanie hodvábnych sukní.

„Soznámte sa. Ste skoro v jednom veku, iste sa spriatelíte,“ povedala staršia pani.

Slečna Taťa bola krásna tou vzornou krásou, ktorú tak radi zobrazovali umelci na starých rytinách. Mala štíhlu, no plnú postavu a sviežu, ružovú tvár.

S ňou prišla do izby stará Angličianka. Taťa mi tuho stisla ruku a mamičke sa hlboko poklonila.

Bože môj, ja som sa veru zabudla takto pokloniť starostovej panej. To mi nikdy neodpustia!

„Študovali ste v ústave?“ spýtala sa ma Taťa, sadla si a položila si do lona krásne pestované ruky s ligoťavými nechtami. „Mali ste mnoho priateľiek?“

Slečna Taťa sa spytovala a rozprávala tak vzorne, bola taká spokojná so sebou a tak si bola vedomá taktu svojho vystupovania, že som nevoľky zatúžila vidieť ju, ako vyzereá, keď strasie so seba tento spoločenský obal, keď je z nej živá Taťa, „ako ju Boh stvoril,“ ako sme sa vyjadrovaly v ústave. Čo by sa stalo, keby som jej odpovedala tak, ako mi narástol zobák: „Ach, priateľiek som mala celú fúru“ alebo podobne.

To by sa bolo na čo dívať! Smiala som sa v duchu a už som sa chystala odpovedať.

Ale matka na mňa pozrela, oči sa nám stretly, pocho-pila som, že sa musím zdržiavať.

„Žijeme tu veľmi príjemne,“ rozvravela sa Taťa nežným, milým hlasom. „V dôstojníckej štvrti bývajú často tanečné večierky, na veľkom jazere bude klzište. Bratia — právnici — nás vozievajú do zasnežených hôr na sánkach. Býva to veľmi zábavné. Ale najkrajšie to býva večer na tanci...“

Ach, tie večerné tance! To mi ešte chýbalo! Krútiť sa, „ako sa svedčí“ podľa taktu a aj rozprávať sa, „ako sa

svedčí" o počasí, o divadle! A ja sa najradšej prehánam na člnu po jazere alebo v zasneženom kraji na lyžiach. Aj korčuľujem sa rada.

„Na klzišti býva u nás vyberaná spoločnosť. Len ten sa ta dostane, koho významní ľudia odporúčajú," povedala Tafa.

Čím ďalej, tým lepšie! Ešte aj korčuľujú sa, „ako sa svedčí", do taktu. A ja som sa tešila, že sa budeme na ľade preháňať s Paľkom opreteký!

Keď sme šly na ďalšiu návštevu do neďalekého domu, spýtala sa ma matka:

„Ako sa ti páčila domáca slečna?"

„Je krásna, mamička, ale nemyslím, že by sme sa da-kedy spriatelily."

„Privykneš si, milá moja," odpovedala mi matka s vážnou tvárou.

Neviem.

Generál Petrovský mal tri dcéry. Štebotaly ako vtá-čiky, ako opreteký. Všetky sa shrkly ku mne a vypy-tovaly sa na ústav, i na život v Š. Žasly nad malicher-nosťami, malichernosti ich oduševňovaly. Čoskoro sa mi krútila hlava z ich vtáčích hlásokov a vždy rozčúlenejších rečí. A všetky tri vynikaly „talentom." Najstaršia, Nina, maľovala, prostredná, Zina, hrala umelecky na klavír, a najmladšia, Rima, spievala.

Nina hneď doniesla svoje obrazy a hrubé album so skicami. Zina si sadla za klavír a melancholicky hrala Čajkovského Rybársku pieseň a Rina veľmi chutne spie-vala vtáčím hláskom.

Keď dohraly a dospievaly, zasa pribehly ku mne.

„Ako sa vám to páčilo? Povedzte!"

„Veľmi krásne to bolo," povedala som s vážnou tvá-rou a dodala som smutne: „Škoda, že nemáte štvrtej sestry!"

„Prečo, prečo?"

„Iste by nám bola niečo pekného zatancovala!" od-povedala som, ale už aj som cítila na tvári mamičkin výstražný a prísny pohľad.

Vďaka Bohu, slečny nevystihly smysel mojich slov. Štebotaly ako vtáčence na jar a odprevádzaly nás ku dverám.

„Do videnia! Do videnia! Onedlho sa uvidíme na ľade! O niekoľko dní!”

Bola som veľmi rada, keď sme sa dostaly na čerstvé povetrie. Bohužiaľ, ešte ma čakalo mnoho takých dojmov na ostatných návštevách. Br්ර්ර!

Vo veľkom dome vysokého úradníka boli tiež tri slečny. Domáca pani, pani Razdelcevová, ma poznala ešte celkom maličkú.

Najmladšia z dcér, Dina — ktorú volali aj Naďušou — zapáčila sa mi hneď. Bola úprimná, veselá, smelá, rada sa zabavila a vysmievala sa zo všetkého. Z každej vety tohto pätnásťročného dievčatka sa ozýval zdravý humor. Staršie sestry ju ustavične zahriakovali.

„Boli ste u Petrovských?” spýtala sa šibalsky pozmurkávajúc a hneď napodobnila sladký hlások najmladšej zo sestier Petrovských.

„Ach, náš ústav! A na kľžišti! Tam je všetko krásne, utešené, sladké ako lekvár!”

Smiala sa a tancovala po izbe, vyskakujúc pri tom ako kozliatko. Škoda, že ešte nemá ani pätnásť rokov! Keby bola bývala o rok staršia, iste by som sa bola s ňou spriatelila!

Zapáčila sa mi aj dcéra iného vysokého úradníka, Jaguba. K nim sme šli od Razdolcevovcov. Maša je veselé dievčatko s noštekou dohora a s hrubým červenkastým vrkočom. Lúbila prírodu a rada sa smiala, pričom ukazovala dva rady utešených, ligotavých, bielych zubov. Rojčila o dedine, o prehánaní sa na trojke.

„Rada by som poháňala trojku, ale mamička nedovolí,” priznala sa ľútostivo.

Od Jagubov sme šli do Medvedevov. Medvedev bol vdovec, hodnostár, teraz na penzii. Mal štyri deti. Najstaršia — Larja — bola černoooká bruneta, mlčanlivá, zamyslená. Druhá, — Soňa, — bola povrchná koketka, ve-

selá plavovláska. Tretia, — Šura, — chodila ešte do gymnázia. Ich brat, — Vlado, — práve skončil práva. Bol to veľmi bystrý a vtipný šuhaj, s jazykom ostrým ako meč, ale veľmi dobrého srdca.

Najlepšie sa mi páčila poeticky záдумčivá Larja a humorný Vlado. Všetky sestry ho ľúbily.

Na tejto návšteve som už bola taká ustatá množstvom prežitých dojmov, že som si mýlila mená a rozprávala nesmysly na najväčší úžas dobrej mamičky. Keď sme odchádzaly od Medvedevov, povzbudzovala ma:

„Ešte jeden dom — a koniec. S touto návštevou budeš iste spokojná.

Sane zahly doľava, vyšly na cestu a po čistom bielom snehu uháňaly k bielemu domu. Ani neviem, ako som sa dostala zo saní a vošla do domu. Spamätala som sa len, keď ma objaly čiesi ruky, a keď som začula láskavý hlas:

„Bože môj! Ako si narástla, Ľudmilka! Ani by som ťa už nepoznala!”

Rozveselená bozkávala som Máriu Alexandrovnu Rodovskú, na ktorú som sa dobre pamätala z detstva, a dlho som ostala v jej vrúcnom, priateľskom objatí.

„Dievčatko zlaté!” hladkala ma láskavo, a dobré, brnavé oči, plné slz, sa usmievaly.

Rozpomínala sa na mladosť — ja na detstvo. Mlčky sme tak stály niekoľko minút, držaly sme sa za ruky a hľadely sme si do očí.

„Nešťastné tety, dievčatko, ako chytro sa od nás odobraly!” povedala milým hlasom, spomínajúc mamičkine nebohé sestry a dodala: „Moja Nataša je už v ústave.”

Rozprávaly sme sa o starých známych, o oteckových priateľoch a vrstovníkoch, z ktorých už len niekoľkí žili v našom meste. Aj Rodovskovci sa, vraj, onedlho presunú do dôjstojníckej štvrte.

„Budeme sa často vídavať, Ľudka moja, o tom som presvedčená,” povedala Mária Alexandrovna, keď sme sa lúčily, a dodala, bozkávajúc mamičku:

„Iste dovoľíte Ľudke, aby ma zavše prišla pozrieť. Máme si všeličo porozprávať!”

Ešte raz ma objala a ja som s radosťou bozkávala jej milú, chudú tvár.

Poobzerala som si ešte raz známy dvor Bieleho domu, s ktorým ma spájalo toľko spomienok. Potom mi Michajlo pomohol do saní.

Kone sa pohly. Letely sme ako opreteký. A práve tak mi letel aj roj myšlienok v hlave, ustatej z premnohých dojmov.

II.

Pekný zimný deň. Ako v januári, hoci bolo ešte len v polovici novembra. Slnce svietilo, trblietal sa zamrznutý sneh a ľad sa belasel na všetkých okolitých jazerách a prieplavoch. Málokto sa pamätal na takú tuhú zimu v novembri. Stromy boli vystrojené ako mladuchy, čisté a hrdé, v bielom utešenom rúchu. Boly také krásne, že človek zatúžil pritúliť sa k nim, objasť ich mocné, štíhle pne rukami, hľadiť na perlové okrasy ich hrdých hláv a čerpať z nich sviežosť a silu, ktorými tak hýrily.

Starostlivo prehrnutou hlavnou alejou parku, kde je aj v zime šero pod hustými radmi dubov, šla som s Elzou a Paľkom na klzište. Elza sa ešte nevedela veľmi dobre korčuľovať, preto šla trošku bojazlivo. Ale my s Paľkom sme boli veselí, cengali sme ligotavými korčuľami. Brat pozrel Elze do očí a povedal vážne:

„Ak dovoľíte, budem vás učiť, ako sa treba korčuľovať.”

Akú len ten chlapček vedel vystrúhnuť tvár! Radosť bolo pozrieť mu do krásnej, mrazom vyštípanej tváre s jasnobelasými očami, a hustými tmavými vlasmi, ktoré vykukaly zpod teplej námorníckej čiapočky. Z celej detskej postavičky dýchala veselosť a bezstarosť.

V chôdzi sme sa nenútene smiali a nahlas sme sa shovárali. Ako dedinská mládež.

Na klzišti už hrala hudba, dvojice sa prehánaly po ľade do taktu, všade bolo veselo. V skupine blízko brehu zazrela som slečnu Greyovú, Tatinu Angličianku, Tatinho bieleho psička a oboch jej bratov právnikov, niekoľko dám a mladých pánov vo vojenských šatách a aj v civile.

Naduša Razdolcevová kývala nám z diaľky rukami:

„Chytro si pripnite korčule a poďte! Je tu veľmi veselo!”

Zvrtla sa a vzala na ruky malého Mutona, Tatinho psička. Rozbehla sa s ním po ľade ako nezbedný chlapec.

„Nechajte Mutonka! Prečo ho trápите?” skríkla za ňou Taťa hlasom, z ktorého bolo zrejmé, že Nadušin žart jej je celkom milý.

V teplej kabíne vyzula som si galoše a topánočky, sluha mi zašnuroval vysoké topánky a pripäl korčule. O dve minúty som už ako strela doletela po zrkadlovej jazernej hladine k známej skupine.

Taťa mala oblečené belasé súkenné šaty s hranostajovou ovrubou, práve taký muf a čiapku na krásnych plavých vlasoch. Neďaleko nej stál jej starší brat Oleg, veľký, pekný, asi osemnásťročný šuhaj. Vyzeral v tvári ako zadumaný básnik, mal dobrácke, trochu smutné oči. Mladší brat, — Koko, — bol veselý, živý šuhaj. Mal oblečené zelené šaty poslucháča práv. Hneď sa soznámili s Paľkom, chytli sa za ruky a rozbehli sa po ľade obaja hrdí, malí, pekní a smiešni v svojej prestieranej vážnosti.

Nina, Zina a Rima Petrovské ma privítaly vtáčimi hláskami:

„Ako smelo sa korčuľujete!”

„A my to nevieme. Nedokážeme.”

„Otecko nám nechce dovoliť korčuľovať sa.”

„Bojí sa o nás.”

„Bojí sa o môj hlas,” vysvetľovala Rima vážne.

„Korčuľovanie je vraj škodlivé,” povedala Zina.

„Ľahko sa pri tom prechladne a ochorie,” doložila Nina.

„A umrie,” vpadol hlbokým hlasom Vladko, brat Sone a Larje Medvedevovej.

Všetci sa rozosmiali.

Sestričky byly v pomykove, a nevedely, či sa majú tváriť urazene, či sa tiež smiať.

„Načo ste teda prišli na ľad?” spýtal sa Vlado a ani nečakajúc na odpoveď, zanôtil barytónom cigánsku melódiu: „Nechod' mi k vode, neutopíš sa...”

„Ste protivný!” povedala Rima a zlostne sa odula.

„Stráž!... Pomóóc!” skríkla odrazu Naduša Razdolcevová. „Stráž! Zachráňte ma, pomôžte!... Stráž!”

„Čo sa stalo? Vravte! Kto vám ublížil!” shrkla sa k nej mládež.

„Nikto, nikto! Ale pozrite len ... Moja učiteľka, ach beda prebeda, už je tu!”

A prstom ukazovala do aleje na brehu.

Tam si pokojne vykračovala vysoká postava a blížila sa ku kľžištu. „Učiteľka” bola Nadušina vychovávateľka, vzdelaná cudzinka, ktorá ovládala skoro všetky európske reči.

„Aj po kravsky vie,” povedala kedysi Naďa priateľkám. „Lebo bučí, keď sa nazlostí.”

Vychovávateľka prišla na ľad, opatrne sa priblížila k nám, poďakovala sa nám za pozdrav kývnutím hlavy a hneď oslovila Naďu po anglicky:

„Dnes máte trest a mali ste sa vrátiť domov už pred hodinou.

„Trest! Brí, brí! To je krásne!” chichotal sa Vladko Medvedev.

„Poďme!” povedala vychovávateľka zasa po francúzsky a chytila Naďu za ruku.

„Ešte raz dookola!” prosila hriešnica so skrúsenými očami a složenými rukami.

Vytrhla sa vychovávateľke z rúk a letela ako strela po kryštalovom kolese kľžišta. Obišla ho raz, druhý, tretí...

Za Naďou sa hnali Mutoň, prenikavo brechal a usiloval sa ju chytiť za sukňu.

„Deti drahé, nemôžem zastať . . . roztrhal by ma!“ kričala a oči jej žiarili šibalstvom.

Vychovávateľka sa zlostila, celkom očervenela v tvári. Chytala Naďu, neiste kráčajúc po klzkom ľade a ňaťahu-
júc za ňou ruky.

Ale dievčatko bolo ako živé striebro, vždy jej ľahko ufrklo a letelo okolo jazera už aspoň desiaty raz.

„Pomôžte mi,“ prosila napokon vychovávateľka, obrátiac sa k nám.

„S podmienkou,“ povedal Vladkou.

„Čože?“ spýtala sa vychovávateľka.

„Veru. Chytíme vám úprchlíčku, ale vydáme vám ju len s podmienkou. Tak veru.“

„Naďa už musí ísť domov. Nahnevala ma, musí byť potrestaná. Nakreslila do sošity prekladov strašného, čierneho čerta . . .“

„To je strašné!“ začudoval sa Vladko a nedalo sa rozoznať, či sa vysmieva a či to vraví vážne.

Potom nás zavolať, aby sme sa rozbehli za Naďou a už aj letel za ňou.

Naďu sme hneď chytili a o minútu už aj stála pred vychovávateľkou.

„Hanbite sa! Hanbite! Musia vás chytať ako malé dieťa! Poďme!“ kázala jej a chytila ju za ruku.

„Pomaly, pomaly slečna! Dali sme vám podmienku!“ zarazil ju Vladko. „Pomohli sme vám Naďu chytiť, ale za to žiadame najsamprv, aby ste ju nechali ešte aspoň pol hodiny na ľade, a potom, aby ste jej odpustili trest.“

„Áno, áno!“ prisviedčali sme všetci sborom. „Prosíme vás, zľutujte sa nad ňou a odpusťte jej . . .“

Chvíľku rozmýšľala, ale napokon privolila. Všetci sme sa zaradovali.

Chytila som Naďu okolo pása a rozbehla som sa s ňou po čistom, ligotavom ľade . . .

„Maša Jagubová!“ skríkla odrazu Naďa, pustila sa ma a hodila sa okolo hrdla Maše, ktorá sa dnes oneskorila.

Bol s ňou vysoký dôstojník, bratanec Nevzjanský a slečna Graová.

„Krásne sa viete korčuľovať,” povedala Maša a potriasla mi ruku po chlapy.

„Výborne, výborne! Len letíte!” kričal Vladko. „Dlho sa už korčuľujete?”

„Od ôsmeho roku. Učila som sa na rybníku pri vile Malinovských.”

„Znamenite!” chválila ma Taťa.

„To sa mi páči!” prekričala Naďa všetkých. „Smelo, bez hlavy, ozlomkrky... tak treba behať!”

„Ďakujem pekne,” smiala sa.

„Panstvo, navrhujem, aby sme si odpäli korčule a aby sme sa sviezli na ‚rodinných sánkach‘ ‚dolu hlavou‘ s hory!” navrhla Naďa celá roztatárená.

„Dolu hlavou! Aký je to výraz!” zaštebotaly sestričky Petrovské, zaškúliac na Naďu.

„Čo to povedala? Čo?” spytovala sa vychovávateľka. „Čo to značí ‚dolu hlavou‘?”

„Nerozčuľujte sa, slečna. To značí: Šťastlivo, bez nehody!” vysvetlil jej Vladko. Všetky sme pri tom klopily oči a hrýzly sa do perí.

„Skvostná myšlienka! Výtečne, Naďa! Za to by som si vás hneď spravila pážaťom!” smiala sa Maša Jagubová. Bola driečna s jamôčkami v lícach.

„Nie, nie!...” kričala Naďa. „Keby som chcela byť pážaťom, vybrala by som si inú dámu,” a chytila ma za ruku, stisla mi ju, skoro som vykrikla od bolesti. „Sme povahami ako sestry, lepšie by sme so shodly.”

Všetci sa zasmiali.

„Blahoželáme vám. Máte velikánske šťastie,” privravely sa mi pichľavo sestričky Petrovské. Naďuša im bola zle vychovaným dievčatkom a vyjadrovaly sa o nej len s pohŕdaním.

„Teší ma to veľmi. Naďa je veľmi dobré dievčatko!” povedala som a pozerala som sa im vyzývavo do očí.

Vedela som dobre, že som si týmito slovami zadová-
žila tri nepriateľky.

„Na vrštek! Na vrštek! Nemárnime čas!” volaly veselé
hlasy.

Zadávala som sa na klzište.

Paľko sa naháňal na korčuliach s mladým Kokom.
Kokov starší brat Oleg vodil s anglickou trpezlivosťou
Elzu, ktorá skoro ani stáť nevedela na korčuliach. Usta-
vične sa jej rozbiehaly nohy, triasla sa na celom tele a
stále opakovala:

„Ach, spadnem! Prosím vás, držte ma!”

Potom som sa rozbehla za ostatnými na vrch.

Ľadový vrch! Po ľadových alebo snehových schodíkoch
škrabeme sa príkrú úbočou až na vrchol, kde je spravený
malý kryštálový ľadový stan. Odtiaľ vidieť naše mesto
ako na dlani. Pozlátené kopule hlavného chrámu, kopule
kaplniek v skvostnom paláci, veľké zámocké budovy, vše-
tko ostro vyniká z bieleho mora stromov, posypaného li-
gotavým snehom. Ako je len všade krásne! Ako v roz-
právke kráľovnej Zimy.

„No, sadajte, nedajte sa núkať! Peňazí nechcem, od-
veziem každého zadarmo... rovno do záveja...,” vykri-
koval Vladko.

Sestry Petrovské sa naľakaly:

„Čože? Do záveja? Nie, ďakujeme, my nepôjdeme!”

„Dobre, aspoň bude menej zbytočnej ľarchy,” pošepol
mi Vladko, ktorý stál vedľa mňa.

„Teda, kto si sadne? Nezdržujte nás, prosím vás! Vari
nevidíte, ako sa sem dobíja moja „mučiteľka”? Ach hla-
vička moja nešťastná!” bedákala Naďa.

„Sadajte, sadajte, dámy a páni!”

Vladko bol veľmi smiešny, keď so starostlivou, po-
hyblivou tvárou ukazoval na predné miesto v saniach
ľarbavými pohybmi a volal s pátosom:

„Za mnou, priatelia! Kto je nie proti mne, nech ide
so mnou!”

S krikmi, výskaním, chichotáním sme nasadali na

sánky: Tata, Naďuša, ja, Maša Jagubová s bratancom dôstojníkom. V poslednej chvíli prišli ešte Vladkove sestry, Soňa a černooká Larja a poprosily, aby sme aj ich vzali.

Medvedev sa obrátil na vodiča sánok s otázkou:

„Nebude nás primnoho?”

„Mnoho — nemnoho! Nebojte sa! Musíme pobrať všetkých.”

„Pravdaže musíme!” povedal Vladko a chytil sa kormidla.

„Nadina!” ozvalo sa zrazu zdola. „Zakázala som vám ísť na vršok. Zakázala. Nesmiete, ani raz sa nesmiete sviezť!”

Bol to hlas „mučiteľky.”

„Veď my už nepôjdeme na vršok, spustíme sa s vršku,” vysvetľoval jej Vladko nevinným hlasom.

„To je jedno. Zakázala som!”

„Ach, na čo ešte čakáte?” šepľala Naďa a prv, ako jej mohli zabrániť, prudko odrazila sánky a pohľala ich.

„Au-u-u!” vykrikol ktosi, naľakaný prudkým trhnutím.

Sánky letely prudko dolu strmou úbočou... niekoľko ráz sa skrútily... čosi v nich puklo... zaškrípely akýmsi bolestným stenaním... a rozletely sa napoly... Pocítila som tupý úder do hlavy a prudkú bolesť v ruke...

Sánky boli polámané. Ležali sme kde kto. Ten na úbočí, ten na ceste, väčšina okolo v snehu... Niekde stenali, inde sa veselo smiali... Kto ostal hore, bežal sa dolu presvedčiť, či si niekto z nás neublížil, nezlomil ruku alebo nohu...

„Došli sme skôr ako sme čakali!” smial sa Vladko, ktorý stratil čiapku.

Dvíhali nás s dôstojníkom Nevzjanským. Naďu odhodilo do záveja, vyškrabala sa zo snehu celá mokrá s prestrašenou tvárou.

„Neudreli ste sa?” spýtala sa ma, ale hneď aj odskočila odo mňa a vypleštila na mňa oči.

„Krv! Krv! Prečo máte na ruke krv?“

Oči sa mi kalily od bolesti, ale ešte som jej vládala zašepťovať:

„Pre Boha, len nenaľakajte Elzu a Paľka! Myslím, že nič nevideli... Sú v kabíne... Dôjdem domov sama.“

Kývala som všetkým hlavou a bežala som z osudného sánkovania, nedbajúc na prosby, rady a výstrahy, ktoré sa na mňa sypaly so všetkých strán.

Pramienok krvi presiakol už tenkou šatôčkou, ktorou som si v náhlivosti obviazala ruku. Chvilami sa mi nohy podlamovali od bolesti.

Nie — rozmýšľala som — takto sa rodičom nemôžem ukázať na oči! Vyčkám chvíľku, kým sa upokojím a kým sa utiši bolesť...

V parku sa prechádzalo mnoho ľudí. Každý chcel využiť krásny, jasný deň, akých býva v zime málo. A všetci si všimli bledé dievčatko so zakrvavenou rukou. Boh chráň, aby ma zazrel niekto známy! To by bolo otázok, ľutovania, rád a výstrah, pol roka by mali o čom rozprávať!...

No bolesť neprestávala.

Keby som už bola ďaleko, hodne ďaleko v hustej časti parku, kde sa park nenazdajky mení na les, kde niet ľudí, kde by som sa mohla nerušene poprechádzať a oddýchnuť si!

Zabočila som na úzky chodníček vpravo a ponáhľala som sa na osamelé miesta...

III.

Dolu biele snehové more, hore čistá, blankytná klenba nebies a naokolo so všetkých strán sromy, jagajúce sa perlami, ako zakliati princí.

Rušný park s množstvom prechádzajúcich sa ľudí ostal ďaleko za mnou. Predo mnou sa rozprestierala temná aleja starého, rozsiahleho parku, ktorý sa začína pri ohromnej bráne a ťahá sa ďaleko do hory, kde sa neob-

javí ani živá dušička. Tam v tichu a pustote budem mať dosť pokoja a pohodlia, tam si budem môcť dôkladne pozrieť a obviazať poranenú ruku.

Vklzla som do húšťa, bokom od aleje. Nebolo tam cesty, ani chodníčka. Na čistom, sypkom snehu bolo vidno zajačie stopy. Rada som bola, že je tu tak ticho, že som tu sama, že mám pokoj. Nič sa nepohlo naokolo. Mohutná hora, nedotknuté dielo prírody, dýchala na mňa silu, čistotu a tajnosť. Veľká jedľová šuška padla do snehu a buchnutie vyvolalo z hrubého pňa dutý zvuk. Ryšavá veverička, koketne rozvievajúc chlpatým chvostom, prebehla mi popri nohách.

Neboj sa, maličká, veselá, milá! Nikto sa ťa ani len nedotkne!

Žiarivé slnce sa zakrylo za vrcholce stromov. Les zahalilo ľahučké šero. Musím sa poponáhľať, aby som došla na večeru. Elza s Paľkom ma už aj tak iste hľadajú a strpajú strachom.

Smietla som sneh s hrubého borového pňa, sadla som si naň, nabrala som si snehu do ruky a začala som si vymývať ranu, ktorá ešte vždy krvácala.

Až som sa rozplakala, tak ma začala zpočiatku rana páliť, potom som mala ruku ako v ohni, ale o chvíľočku ma prestala bolieť. Chytro som si ju obviazala suchou šatôčkou a oddychovala som si spokojne. Sedela som na pni, a celkom ma upútalo, ako tma premáha svetlo krátkeho, zimného dňa.

Tajomné čaro stmievajúceho sa lesa prebúdzalo mi v duši myšlienky a obrazy, ktoré tancovaly pred mnou nekonečný tanec. Zabudla som na prítomnosť, na svoje okolie a úplne som sa odovzdala prebudenej fantázii.

„U-u-u-u...”

Čo je to? Šuchocú borovice tak žalostne, či hučí vietor v húšťave?

Podivný zvuk sa ozýval chvílkami zas a zas. Potom stíchol... Miesto neho som začula rýchle, ťažké kroky. Trušťala suchá mladina, pukaly konáriky krovia.

Uprene som sa dívala do húšťavy.

Je to človek? Ľudia? Zabľúdil do opustenej časti parku? Nie, to nie sú ľudské kroky. Nie veru, ľudia chodia inakšie. A medzitým sa kroky blížily, čudné, ťažké a predsa také rýchle!... Neprestávalo pukanie konárov a podivný zvuk: „U-u-u-u-“.

Zrazu otriaslo celým lesom ohlušujúce ťahavé revanie. A hlasnejšie ako predtým ozvalo sa celkom blízko:

„U-u-u-u-...“

Zachytila som sa rukou o blízky peň a pocítila som, ako mi mráz beží po chrbte. Hneď som si pomyslela:

„Medveď! To je medvedie revanie!“

A chladné krôpky potu mi orosiły čelo.

Ako presvedčivá odpoveď na moju myšlienku ozvalo sa zasa strašné, ešte mocnejšie revanie.

S treskotom a pukaním rozstúpilo sa krovie a zjavila sa ohromná tmavobrnávaná hlava s malými očkami... Okolo nej sa sypal sneh s tenkých konárikov.

Medveď!

Dych mi zaseklo hrôzou, telom mi prebiehaly ostré zimomriavky, drvilo ma od temena po končeky prstov.

Strašná tmavobrnávaná hlava čuchala niekoľko sekúnd v povetrí, potom sa na mňa uprely malé očká a ohromné telo divého zvieraťa, vztýčeného na zadných nohách pohlo sa pomaličky ku mne.

Zadržala som výkrik na perách. Zavrela som oči a zmeravela ako mŕtva... O chvíľočku som na tvári ucítila teplý dych a prenikavý medvedí zápach, ktorý som tak dobre poznala zo zoologickej záhrady, kam sme chodievaly z ústavu.

„Koniec... Zaškrť ma hroznými labami a roztrhá ma na kusy...“ pomyslela som si, vtom ma ťaplo po pleci čosi ťažkého, veľmi ťažkého...

„Prosím vás, nebojte sa... Je to krotký Miško. Dobráčisko! Nikomu neublíži. Je veľmi mladý, chce sa s vami pohrať. Hlúpy Miško! Ideš!“

Otvorila som oči, ale triasla som sa ešte vždy na celom tele. Predo mnou stály dve živé bytosti...

Medveď sa mi už nezdal taký strašný a veľký ako predtým. Stál teraz na všetkých štyroch nohách a nebol väčší ako obyčajný veľký pes. Pri ňom stál mužský strednej postavy, zarastený skoro tak ako jeho spoločník Miško.

Mal oblečený krátky kožuštek s vysokým golierom, obuté mal vysoké čižmy a na hlave mal baranicu. Zpod čiapky a zdvihnutého goliera vykukovaly bledé líca. Nebolo na nich ani chýru po červenej farbe, hoci mráz poriadne štípal. Mal veľké čierne oči, tónené dlhými mihalnicami. Blčal v nich živý oheň, ale jednako boli akési smutné a nespokojné. Kolmá vráska brázdila vysoké čelo. Pery mu skoro zakrývaly husté, čierne fúzy. Vidno mu bolo na tvári, že málokedy býva veselý.

Takéto tváre obyčajne nepoznajú úsmevu. Bývajú večne uzavreté ako tajomné rozprávkové veže, o ktorých rozprávam sestre a bratom.

Ťažko bolo uhádnuť, či bol tento človek mladý, či starý. Vlasy mu zakrývala čiapka a smutné oči nemaly pôvabu mladosti. Ani z dutého a prerývaného hlasu sa neozývala hudba, ako zaznieva zo sviežich, mladých hlasov.

„Nebojte sa môjho priateľa. Je smiešny, ale nie zlý,” povedal neznámy vraštiac husté, čierne obrvy. „Čo to máte na ruke a prosím vás, ako ste zabľúdili do tejto húšťavy?” spýtal sa ma, hľadiac súcítne na moju ruku, obviazanú šatôčkou.

Neodpovedala som, lebo práve vtedy sa Miško zas postavil na zadné nohy, a položil mi obidve predné laby na plecía skôr, ako som mohla odskočiť. A hneď mi začal lízať horúcim, červeným jazykom čelo, líca a bradu.

„Ach-ach!” vykrikla som v smiechu. Bránila som sa pred nežiadanými láskavosťami a dívala som sa na neznámeho.

Tu zrazu ako by celkom iný človek stál predo mnou.

Úsmev sa mu zjavil na tvári. V malých ústach sa mu ligotaly veľké, biele zuby a z veľkých očí zrazu zmizol smútok, rozžiarily sa ako temné olivy, orosené a vlhké. Tvár, pred chvíľou taká zamračená a smutná, bola teraz dobráčka, skoro detská. Na podiv, ako vie úsmev človeka premeniť!

„Ach, vy neviete, aký šibal je môj Miško!” povedal skoro veselým hlasom. „Ukážem vám, ako vie zápasíť. Chcete?”

„Kde ste ho vzali?”

„Doniesli mi ho v lete ešte s dvoma maličkými medvied'atmi v koši. Matku im zabili na poľovačke. Tie dve som daroval známym a Miška som si nechal. Krmil som ho mliekom, vychovával som ho a teraz vidíte, aký je z neho junák! No, Miško, ukáž slečne, ako my dvaja vieme zápasíť!” dokončil a udel medveďa rukavicou po papuľke.

A prv ako sa ťarbavý, tučný Miško, neprestajne si čosi mrmlajúc popod nos, prichystal na zápas, vykročil môj neznámy a jedným úderom ho sotil do záveja.

Miško, celý zabielený snehom sa posbieral. Potriasol hlavou, otriasol sa, fučal a odfrkoval. Potom pletúc nohami, vrhol sa na protivníka. Pochytili sa a Miško bol veľmi smiešny.

Zabudla som na všetko, čo som prežila, na strach, na bolesť v ruke, a chichotala som sa do vysilenia, hľadiac na podivných zápasníkov.

Neznámy v krátkom fínskom kožušku bol veľmi obratný, s pôvabnými pohybmi, zato Miško v prirodzenom čiernobrnavom kožuchu hýbal sa ťarbavo, každý jeho pohyb bol karikatúrou. Ale bránil sa smelo. Držal sa. Keď však napokon človek ho zas len prevalil do snehu, začal skuvíňať ako chlapček, ktorému ublížili a začal si labkou pretierať maličké očka.

„Neteší ho, že som ho premohol. Vidíte, je ako dieťa. Cha, cha, cha!” zasmial sa víťaz.

V zápase mu očervenely bledé líca, vráska na čele sa

mu vyhladila, oči rozžiarily. Mal teraz krásnu, sviežu, mladú tvár. Nebola by som mu hádala viac ako dvadsaťpäť rokov.

„Aký je zábavný!” povedala som. „Smiem ho pohladkať?”

„Pravdaže!”

„Máte ho radi?”

„Je mi jediným priateľom!” odpovedal chladno a hrdo.

A odrazu mu zmizol s líc oheň mladosti. Zhasol lesk očí, stratil sa úsmev. Smutno sa díval na zem.

Nevedela som, čo robiť, hladkala som teplú medvediu srst'. Miško spokojne vrčal, privieral oči celkom ako pes, keď ho hladkáme.

„Kto ste?” spýtala som sa ho, aby som prerušila prídlhé mlčanie.

Vysoko zdvihol čierne obočie a v smutnom pohľade čítala som mu otázku.

Bolo mi všelijako a mrzelo ma, že som sa tak zvedavo spýtala.

„Viem, že ste lesný pán, pán tohto lesa,” povedala som, nútiac sa do smiechu. „Žijete tu samotársky, len so štvornohými obyvateľmi lesa... Vašu družinu tvoria medvede, líšky, vlci, zajace a veveričky, s nimi sa skrývate pred ľuďmi... Keď sa v hore všetko zazelená, rozkvitne, ožiari slncom a krásou, vytiahnete si píšťalu, hráte a zvieratá tancujú podľa vašej hudby... To sú vaše sviatky. Na slávnosti sa môže zúčastniť aj rozprávkové obyvateľstvo, víly, lesné žienky, rusalky, piadimužáci a všelijaké zvieratá. Všetci tancujú do úmoru, kým nestíchnu zvuk vašej píšťaly. Potom častujete hostí medom z lesných kvetov a kryštalovými krôpkami rosy z lesných tráv. Vaši sluhovia im chystajú lôžka na mäkkom, voňavom machu. A v zime?... Vtedy sa nemusíte starať o príchod. Príroda vám vybuduje kryštalový zámok z najčistejšieho ľadu... Ľadový hrad v lesnej húšťave...”

Vravela som dlho. Napokon som spozorovala, že sa neznámemu oči zasa rozhorely, zajagaly a na tvári sa mu zas objavil dobrácky dôverčivý výraz.

„Milé dieťa” povedal, „keby bolo pravda všetko, o čom ste tak krásne rojčili, bol by som najšťastnejším smrteľníkom na svete.”

„Naozaj?”

„Čím ďalej od ľudí, od ich nadutosti, zloby, maličernosti, závesti a zlosti — tým lepšie... Ste ešte mladúčka, život sa vám iste neprestajne usmieval na každom kroku, vy ma neporozumiete. Ale ja som už videl mnoho bolesti, žiaľu, mnoho zla v živote, preto ma tak priťahuje hora a húšťava a váš ľadový zámok by mi bol vítaným útulkom. Ale už je neskoro, slečna. Dovolíte vyviesť vás na cestu a odprevadiť do mesta?

Ani nečakal na odpoveď a zavolať Miška:

„Miško, poď!”

Medveď si stal na zadné nohy, mrmlal si, položil labu na plece svojho dvojnohého priateľa, ako by ho bol chcel objasť a ľarbavo prestupujú s nohy na nohu, kráčal popri ňom ako dôverný spoločník.

Keď sme sa v parku lúčili, nezdržala som sa a zasa som sa ho len spýtala:

„Kto ste, že ste taký podivný? Prosím vás, povedzte mi, kto ste?”

„Prečo? Veď ste povedali, že som lesný pán. Chcem vám teda v myšlienkach ostať lesným pánom, milé dieťaťko s veselými očami.”

Dávala som sa chvíľku na neho bez slova. Čudný, nepochopiteľný človek.

„S Bohom,” povedala som napokon. „Ďakujem vám, že ste ma vyviedli z lesa. Je už naozaj tma. Sama by som iste bola poblúdila.”

„Aj ja vám ďakujem,” odpovedal, „že ste ma potešili. Ďakujem vám aj za Miška, že ste mu odpustili, aj za to, že ste sa nezľakli môjho smutného pohľadu.”

A zas sa díval tak smutne a nevľúdno.

Bol iste veľmi nešťastný, ten môj dobrý neznámy!...

Keď som prišla domov, čakala ma búrka.

„Kde si bola tak dlho? Čo to máš na ruke? Prečo si nás tak naľakala?”

Elzu vyhrešili, že ma pustila samú tak ďaleko do parku. Otecko a mamička boli rozčúlení. Veľmi sa znepokojili, keď sa dozvedeli, že som sa stratila. Skončilo sa to tým, že mi zakázali sánkovačku a samej chodiť do mesta.

Tu je to nie ako v Š., kde nás všetci poznali, a kde sme aj my každého poznali," povedal otecko tvrdo.

Spomenula som im, ako som sa stretla s neznámym.

„Lesný pán!... Zasa nová rozprávka!..."

„Ty rojča!" smiala sa matka. „Kedy už prestaneš blúdiť myšlienkami v oblakoch?"

Večer pred spaním sadla som si k denníku a písala som verše o dobrodružstve s tajomným neznámym a jeho štvornohým priateľom. Rozčúlená som ich aj hneď prečítala Varji.

IV.

Vonku burácala a zavýjala decembrová víchrica. V mamičkinej izbe zažli pred veľkým zrkadlom sviece a na koberce rozprestreli čisté plátno.

Stála som pred zrkadlom nepohnuto ako bábika. Biele, vzdušné, ľahučké šaty mi objímaly štíhlu postavu. V hustých vlasoch mala som dve biele ľalie.

Mamička v tmavogranátových zamatových šatách, s brilantovým motýlkom v nádherne učesaných čiernych vlasoch sedela v pohodlnom, širokom kresle a prisne znalecky si obzerala moje šaty.

Varja už uložila deti a prišla tiež pozrieť, ako sa obliekam na ples. Elza, Daša a krajčírka plazily sa okolo mňa po kolenách a pripínaly, upravovaly a ľahučko prišivaly ešte čo-to, kde bolo treba.

Pred niekoľkými dňami prišla k nám Mária Alexandrovna Rodovská pozvať nás na dôstojnícky ples do vojenskej štvrte, kam nedávno preložili jej muža a kam sa už preniesli bývať. Nechcelo sa mi ísť na ples. Už aj

preto nie, že som v meste nepoznala skoro nikoho z mladých ľudí.

„Hlúposti,” uspokojovala ma mamička, „to ťa nemusí trápiť! Poznáš sa s mnohými mladými dievčatmi, ktoré ťa rady predstavia svojim bratom, príbuzným a známym. Poznáš už mladého pána Frunka, Medvedeva a Nevzjanského. A Mária Alexandrovna predsa len nedopustí, aby si sa nudila.”

Ach, práve toho som sa bála. Budú ku mne vodiť cudzích, neznámych ľudí, čo ma akživ nevideli, a tí s nechutou, len zo zdvorilosti si budú musieť zatancovať so mnou aspoň len valčík. Lepšie by bolo ostať doma. S prosbou som sa obrátila na mamičku:

„Mamička, prosím ťa, nechodme nikde! Zabavím sa lepšie doma s Varjou a Elzou...”

Do tejto prosby vložila som toľko nežnosti, koľko som len mohla.

Chvilku bolo ticho. Potom mama hodila energicky čiernou hlavou, pričom sa brilantový motýlik rozžiaril miliónom bielych svetielok. Prižmúrila sivé oči a ružová tvár jej sčervenala:

„Ak mi chceš spraviť nepríjemnosť, milé dievčatko, ostañ si pekne doma...” ozvala sa sladkým hlasom. „Potom budú môcť povedať dobrí ľudia: ‚Hľa, vyparádila sa a prišla na ples. Pastorkyňu nechala doma, veď ako by aj nie — macocha!’ Poslúži nám to obidvom, však.”

Macocha? Pastorkyňa?

Smie sa kto osmeliť nazvať nás takto?

Vytrhla som sa krajčírke z rúk, objala som mamičku, ani som len nepomyslela, že si dokrčím plesové šaty.

„Pôjdem, mamička, pôjdem!”

O pol hodinky nás už viezol koč do vzdialenej mestskej štvrte.

Do veľkej dvorany Streleckého klubu som vošla ako na smrť odsúdená. Rozpomínala som sa na iný večer v Š., na ktorom bol ešte aj Veľký Ján. A milé spomienky na neho tak sa mi vtisly do duše, že som vchádzala do mramorovej dvorany bledá ako stena.

Privitala nás Mária Alexandrovna so skupinou mladých dôstojníkov... Hrôza mien, krstných mien, priezvisk — meno na mene! Pravda, nezapamätala som si ani jedno z nich, nevedela som, ako sa volá ani jeden mladý mužský, ktorých mi predstavili. Ba všetci sa ešte aj akosi ponášali na seba. Od tých golierov a epolet sa mi všetko krútilo pred očima.

Mladí dôstojníci štrngali ostrôžkami, keď nás vyzývali do tanca. Ach, aké muky pre mladé dievča, ktoré miluje prírodu, hory, rieky a polia! V kúte dvorany som zazrela otecka, ktorý prišiel pol hodinky pred nami a teraz sa rozprával s vážnymi dôstojníkmi. Zbadal ma a usmial sa mi vľúdne zďaleka.

Ako rada by som sa bola rozbehla k nemu a vrúcne ho poprosila:

„Dobry, predobry otecko, prosim ta pekne, odved ma odtiahto! Vôbec sa mi tu nepáči!”

Ale vojenský orchester práve zahral valčík a na šťastie mi zabránil vykonať tento úmysel.

Videla som Tašu Frunkovú tancovať s pobočníkom ako zo škatuľky, Mášu Jagubovú zasa s dôstojníkom — bratancom. Tri sestričky Petrovské sa odrazu vniesly do kola. Aké boli blažené. Celkom v svojom živle! A ja?... Ako len ľudia mohli vymyslieť plesy, takú nútenú zábavu!?

Všetko tancovalo. Mamička stála s Máriou Alexandrovnou za stĺpom v živom rozhovore. Aj ja by som sa bola najradšej skryla za iný stĺp, aby som nebola na očiach pánom v zlatom vyšívaných uniformách, keď mi zrazu ktosi vstúpil do cesty.

„Smiem prosiť valčík, slečna?”

Chytro som zdvihla oči.

Predo mnou stál celkom mladušky dôstojník, len o niečo starší ako ja. Ani fúzov ešte nemal. Oči mal detské, veselé, mal zdravú pleť a plné ružové pery sa mu usmievaly úsmevom chlapca.

„Ach, vďaka Bohu,” povedala som spokojne.

„Prečo vravíte: vďaka Bohu?“ spýtal sa prekvapený svojou čudnou odpoveďou.

„Že ste prišli pre mňa vy, a nie niektorý z dospelých dôstojníkov.“

„Ako to myslíte?“

„Ach, prosím vás, nehnevajte sa, nechcela som vás uraziť,“ ospravedlňovala som sa celkom po detsky. „Vy ste predsa nie ako tí vážni páni s vykrútenými fúzmi, čo sa držia tak rovno, ako by boli prežreli lineár... Cha, cha, cha!“

„Vďaka Bohu, ani ja som nie hrbatý,“ protestoval. „A uisťujem vás, hm... hm... že aj ja budem mať fúzy... a to čoskoro.“

„Tak asi o štyri roky.“

„Čo vravíte?“

„Teda hádam o päť!“

„Ste zlá, veľmi zlá!“

Chvíľu sme tancovali mlčky. Potom povedal:

„Tancujete skvele. Lahúčko ani pierko. Viete aj valčíkové figúry?“

„To je otázka! Pravdaže viem!“

Pretancovali sme niekoľko figúr.

Môj gavalier bol celkom očarený.

„Kde ste sa naučili takto tancovať?“ spýtal sa ma, keď ma viedol na miesto.

„V ústave.“

Vykrúcal si neviditeľné fúzičky, žmúril a spytoval sa:

„Je to pravda, že slečny v ústave zbožňujú vrátnikov a — odpusťte, — že prasa volajú šunkou?“

Nahnevala som sa.

„Vy zbožňujete vrátnikov!“ odvrkla som mu zlostne, ale hneď som sa zasmiala:

„Pozrite tie tri sestričky!“

„Cha, cha, cha!“

Vprostred dvorany stál vysoký dôstojník, s dlhými fúzmi a krásnou, červenou tvárou. Hľadel naokolo veľmi povedome. Okolo neho obskakovali tri sestričky: Nina, Zina a Rima.

„Zaspievam vám,” kričala Rima tak nahlas, ako by bol dôstojník hluchý.

„Pán Linský,” prekrikovala ju Nina, „nakreslím vás z profilu, chcete?”

„A ja vám zahrám Mozarta. V malej dvorane je klavír,” núkala sa prostredná, Zina.

Obliehany s troch strán, usiloval sa Linský všemožne zbaviť sa sestričiek.

„Pôjdem ho zachrániť,” povedal môj gavalier v smiechu. A vás, slečna, prosím potom na štvorylku. Áno?”

„Dobre!” odpovedala som mu veselo, lebo sa mi zapáčil šuhaj, pri ktorom nebolo „plesovej” nútenosti a ktorý sa mi zdal úprimný a dobrý. Ale čo by povedala mamička alebo otecko, keby boli počuli moje priateľské „dobre”?

„Som poručík Timofej Zubov,” predstavil sa a ostrôžky mu zaštrngaly. — „pretože som ešte mladý, volajú ma proste Timo Zubov. Rád by som bol, keby ste ma aj vy takto volali...”

„Dobre, budem vás volať Timo...,” zasmiala som sa. Odbehol a poklonil sa sestričkám.

Nina a Rima mu hneď položily po ľavej ruke na plecيا. Aj Zina vystrela ruku. Ale beda! Mladý dôstojník mal len dve plecيا a rozumie sa, mohol tancovať len s jednou. Poklonil sa teda najstaršej, ale obe mladšie hľadely za ním mrzuto.

„Ach skúsil som to!” pribehol potom ku mne zadychčaný Timo. „Videl som vás tiež tancovať.”

Naozaj som medzitým tancovala s dvoma dôstojníkmi.

„Počujete, štvorylka, poďme!”

Bol to neúnavný tanečník a smejko. Nečušal ani chvíľku.

„Nemám rád sestričky, nemôžem za to,” smial sa a stlmil hlas. „Sú výbojné, a keď sa dakoho zmocnia, nepustia ho už tak hneď. A potom toľko talentov: jedna hrá, druhá spieva, tretia maľuje... Ale všetko im odpúšťam za jednu dobrú vlastnosť: varia znamenité lekvá-

re! Kedysi som u nich zjedol pol kila lekváru naraz. Aj vy varíte lekváre?"

„Nikdy," odpovedala som mu.

„Nie."

„Spievate?"

„Nie!"

„Hráte?"

„Len trošičku, celkom málo."

„Čo teda robíte?"

„Skúšate ma?" zasmiala som sa. „Teda: korčuľujem sa, veslujem, lietam na lyžiach, potom..."

„A nehrešíte rýmovačkami?"

Zbadala som v Timových očiach šibalstvo.

„Prečo myslíte?" odpovedala som mu otázkou.

„Len sa mi tak zdalo."

„Teda si spravte krížik na čelo, a nebude sa vám nič zdať," zasmiala som sa.

Potom mi rozprával anekdoty z vojenského života. Karikoval nováčikov, ako nemôžu privyknuť na vojenské šaty, rozprával mi o krátkozrakom, ktorý salutoval pred terčom atď.

„Nepekne je vysmievať sa telesným chybám," napomenula som ho prísne.

„Veď sú to len anekdoty!" ospravedlňoval sa a poplietol figúru.

Proti nám tancovala Taťa s pobočníkom. Taťa, rozhriata tancom, bola ešte krajšia ako obyčajne. Ale ani v jednom črte jej pôvabnej tváričky nebolo vidno živosti, ktorá obyčajne sprevádza veselú a šťastnú mladosť.

„Aká je krásna," zašeptala som.

„Krásna? Ani by som nepovedal! Mne prichodí ako bábika, len bábika!" odpovedal mi.

„No, keď sa vám už Taťa nepáči, veru neviem, kto by sa vám mohol páčiť!"

„Vy!" povedal chytro. „Verte mi, vy! Lebo, ako vy, aj ja sa rád korčuľujem, jazdím na koni, behám na lyžiach a plávam. A veru je málo mladých dám, ktoré dá-

vajú prednosť týmto zábavám pred plesmi. Všetky sa blaznejú len za parádou a za návštevami. Ale vy ste inakšia. Však sa nemýlim?"

„Možno sa nemýlite!"

„Škoda, že ste nie mužský! Mladý dôjstojník! Navystrájali by sme sa veselých kúskov!"

Na dirigentov povel sme sa zas vrteli v kole...

Druhú štvorylku som tancovala s Nevzjanským. Bol to veľmi rozumný mladý šuhaj.

„Čo robí ruka?" spýtal sa. „Pamätáte sa, ako sme sa vtedy všetci skotúľali?"

„Ako by som sa nepamätala!"

Po štvorylke nasledoval nekonečný kotilión, potom mazúrka. Tancovala som stále. Timo ma soznámil so svojimi priateľmi, nemala som teda ani chvíľočku oddychu.

Mazúrku som zasa tancovala s Timom. Tancoval ako na krídlach, štrngal ostrôžkami a bol stále veselý. Vložil do tohto tanca všetku živosť a zápalistosť svojej povahy, celé čaro svojej mladosti.

„Volenka!" prekričal dirigentov hlas zvuky hudby, štrnganie ostrôh a šuškanie šiat.

Všetky dvojice zastaly ako prikované.

Koho si mám vybrať?

Poobzerala som sa nerozhodne po celej dvorane. Vari Tima? Veď som tu s ním dnes prvý raz tancovala. Ani ho dobre nepoznám...

Zrazu sa mi rozžiarily oči, zastaly na milej tvári, ne-skonale milej a drahej. Chvíľočka — a už som aj stála pred mocnou postavou vo vojenských šatách.

„Vyznačte ma, otecko!" poprosila som s úsmevom a hlboko som sa mu poklonila.

Otecko pozrel na mňa láskavo, podal mi ruku a bez zdráhania šiel so mnou tancovať.

Tancoval mazúrku ako rodený Poliak. Nezatajil sa, že mu matka bola Poľka z Varšavy. Všetkým sa páčila jeho vysoká, mocná postava, rezké, obratné, ohnivé pohyby. Tancoval ľahko, skoro tak ľahko ako Timo.

Tlieskali nám, keď sme dotancovali a otecko, keď ma doviedol na miesto, dotkol sa perami mojej ruky, ako by som bola už dospelou dámou.

Musela som sa veľmi ovládať, aby som sa nehodila oteckovi okolo hrdla a nevybozkávala mu dobré, drahé líca.

„Veľmi si ľúbite otecka?“ spýtal sa ma potom Timo.

„Či si vy veľmi neľúbite svojho?“ skríkla som trochu rozčúlená.

Neodpovedal, lebo práve v tej chvíli zastala pred nami Mária Alexandrovna Rodovská.

„Nuž ako sa máte? Zabávate sa, dievčatko?“ spýtala sa s láskavým úsmevom. „Svedčí vám, keď ste taká vyparená, rozhriata! Vidím, že nemáte dlhú chvíľu. A jednako vám viem gavaliera. Síce netancuje, ale čo na tom! Je to Boris Lvovič Čermilov.“

Pozrela som na mužského, čo stál pred mnou a nevoľky som o krok ustúpila.

Bledá, smutná tvár. Čierne oči bez lesku, kolmá vráska na čele. Čierne fúzy, čierne, nedbalo s čela začesané vlasy. Vysoká, trochu nahnutá postava v rovnošate jazdeckého dôstojníka.

„Ste to naozaj vy, lesný pán?“ skoro som vykrikla akosi natešená.

„Aký že by Lesný pán! Proste ‚Hamletova tóna.‘ Nevidíte?“ žartoval Timo.

Zamračený Čermilov podal mi ruku mlčky, bez úsmevu. Pod jeho pohľadom stratila sa aj moja, aj Timova veselosť.

„Ste dôstojník! Nevedela som,“ začudovala som sa, aby som prerušila mlčanie.

Lahostajne prisvedčil.

„A čo robí môj známy, Miško?“

„Ďakujem vám. Rád je na svete,“ odpovedal duto.

Pri večeri sme sedeli vedľa seba. Väčšinou sme čušali. Keby nebolo bývalo nablízku Tima, boli by sme umreli nudou. No dobrý chlapec sa všemožne namáhal zabaviť

ma. Ale na Čermilova sa díval nevlúdne. Zbadala som, že sa ho aj ostatní stráňa.

„Pošmúrna povaha . . .,” pošepol mi Timo, keď sa rozvírila zábava za stolom.

Bolo mi ľúto Borisa Lvoviča. Iste nie bez príčiny je mladý človek taký osamelý a smutný. A keď otecko pri lúčení dôstojníkov, čo nás odprevadili až ku bráne, pozýval k nám na návštevu, upozornila som ho pošepky aj na Čermilova.

Pozval ho osobitne.

V.

Každú nedeľu býva u nás teraz spoločnosť. Pol mesta sa schádza u nás v prijímacej izbe. Starší hrajú v karty alebo v šachy. Otecko je horlivý šachista a zo všetkých zábav najradšej má šachy.

Chodievajú k nám dôstojníci: Nevzjanský, Timo Zubov, Linský a Čermilov, známe slečny s bratmi a bratancami.

Mládež sa zabavala veselými hrami, spevmi, čítala literárne novinky, niekedy si zatancovala pri klavíri.

Dušou tejto veselej spoločnosti bola vždy Naďuša Razdolcegová. Na zábavy ešte nechodila, ale k nám jej dovolili chodievať, pravda v sprievode dlhej Sasky, slečny Volfovej.

Naďa sa vždy vrátila ako búrka do našej olivovej prijímacej izby, skoro vždy nám doniesla nejakú novinu. Obyčajne naučí deti nejaké šibalstvo, vždy nasype vychovávateľke niečo do čaju a rozdráždi zlostného capa Seňka na dvore. Deti by ju nosily na rukách. Ako príde, začne nám celý dom obracať čím hore — tým dolu. Vladko Medvedev so svojou mladšou sestrou Soňou, veselá Maša Jagubová. Timo Zubov a ja sa vždy pripojíme k veselému krikúnovi-smejkovi, vtipnej Naďuši. Moji malí bratia nás neopúšťajú ani na krok . . . Aj my sa stávame deťmi, veď sme vlastne len nedávno vyrástli z detských šatočiek a

hráme sa práve tak radi na slepú babu, ako naše výskajúce deti.

Taťa bola tiež vždy veľmi veselá, ale nikdy sa nezúčastnila na našich krikúnskych hrách. Ešte zdržanlivejšie bývaly sestričky Petrovské.

„Vy, slečna, sa skoro vyrovnáte Naďuši,” konštatovala štipľavo najstaršia.

„Netykáte si ešte?” vysmievala sa s nevinným pohľadom najmladšia.

„Máte veľmi podobné povahy,” prisviedčala im prostredná.

A všetky čihaly na každý náš pohyb, na každé naše slovo.

„Pripojte sa k nám!” kričala som im uškrňajúc sa.

„Čo si myslíte? Veď nie sme deti, aby sme sa hraly.”

„Staré panny!” pošepala mi Naďa a odula pery.

„Nechajte ich! Nevolajte ich k nám, Ľudka!” prosily ma ostatné.

Ale ja som si dobre zapamätala, že mi mamička kázala byť rovnako milou k hosťom sympatickým aj nesympatickým. Sadla som si teda k sestričkám a začala som sa s nimi rozprávať o umení.

A z kúta izby neprestajne upieraly sa na mňa čierne, smutné a zamračené oči.

Boris Lvovič Čermilov presedel v našej prijímacej izbe celé večery mlčky. Pozeral si podobizne v albume a odpovedal na otázky jednoslabične a úsečne. Zriedka som s ním prevravela niekoľko slov, ale jeho oči ma sledovali všade a prebúdzaly mi v duši sústrasť a ľútosť.

„Nešťastný šuhaj! Aký zármutok skrýva v srdci?” myslela som si.

„Timo, povedzte mi, býval vždy takýto?” spýtala som sa nového priateľa.

„Myslíte Tõňu Hamleta? Škoda reči. Chmúrna povaha!” odpovedal mi a hodil rukou.

„Ach, aký je tajomný a neobyčajný!” híkaly sestry Petrovské.

„Ach, ach!“ chichotal sa Vladko. „To je cap Seňko ešte tajomnejší. Nikdy nepovie ani slovíčka!“

„Prestaňte!“ hnevala som sa. „Čermilov trpí a vysmievať sa z cudzej bolesti je hriech.“

„Bolesť... neviem. Ale pochybujem. Už v belčove musel byť taký.“

„Poznali ste ho v belčove?“ okríkla ho Naďa.

„Ach, ako ste ma naľakali! Pomoc!“

A Vladko Medvedev sa dusil od smiechu, krčil sa, ako by sa bol chcel schovať pod diván.

* * *

„Pánovia a dámy! V stredoruských guberniách je hlad. Sedliaci s deťmi jedia chlieb z otrúb. Navrhujem, aby sme na Vianoce zriadili dobročinný bazár. Predmety nech každý vyhotoví vlastnými rukami. Potom ich rozpredáme.“

Toto kričala Naďaša, keď bola vbehla, celá zasypaná snehom, so svojou vychovávateľkou k nám.

Naša spoločnosť bola už úplná: Medvedevovci, Frunkovci, Petrovskovci, Jagubovci a dôstojníci.

Radostne a vyzývavo som pozrela na sestričky Petrovské.

„Vidíte!“ pomyslela som si. „Tu máte Naďu, ktorá sa nevie jemne správať! Pozrite, čo tá vykoná!“

Nijaké jemné spôsoby nenahradia dobré srdce a Naďa má naozaj zlaté srdiečko.

„Výborne, slečna Naďa! Skvelá myšlienka!“ pochválil ju otecko. Škoda, že sa ani ja, ani Ľudka nevyznáme veľmi v ručných prácach. Ináč by sme vám s radosťou pomohli.

„Ani my nevieme dobre šiť a vyšívať,“ ozvaly sa tri sestričky. „Ale zato,“ dodala Nina, „rada vám budem pri práci vyhrávať, celé dni vám budem vyhrávať.“

„A ja namaľujem podobizne všetkých účastníč,“ sľubovala Nina.

„A ja budem spievať, aby bolo veselo,” štebotala Rima.
„Ach, zmilujte sa slečny,” vykrikol Vladko a dvíhal k nebu složené ruky. „Zrak nám oslníte, sluch nám ohlušíte toľkou krásou a zabudneme pracovať.”

„Nuž,” priznala som sa. „Som naozaj nie veľmi zručná v ručných prácach, ako to už povedal otecko. Viem len pliesť na dvoch ihliciach.

„To stačí. A ja viem robiť teplé, prešívane čiapčky,” povedala Naďa.

„Každý nech vyrukuje s tým, čo vie. Nikto sa nesmie hanbiť.”

„Ja budem vyrezávať z kartónu škatuľky,” núkal sa Timo.

„Ja namaľujem niekoľko akvarelov,” povedal Linský.

„Ja viem šiť ako vyučená krajčírka,” chvastal sa Vladko. „Spýtajte sa sestier. Čestné slovo. Soňke som nedávno ušil taký kabátik, radosť bolo pozrieť naň! Cha, cha, cha!”

„Vidíte teda, dámy a páni, narobíme všelijakých vecí. Na Vianoce spravíme z toho výstavu vo dvorane mestského domu, rozpredáme všetko a peniaze pošleme hladujúcim.”

„Ja pochodím po všetkých zámožnejších domoch v meste a posbieram, čo kto obetuje na dobrú vec,” povedala mamička. Naďa, Maša Jagubová a ja sme sa hneď vrhly na ňu, skoro sme ju zadusily v objatí. Keď sa nás striasla dodala: „A venujem vám všetko staršie šatstvo.”

„Ste anjel!” kričala Naďa! Opravdovský anjel s neba!”

„Vybozkávaly by sme vás.”

Ach, mein Gott!” šeptala Saska, ktorá vôbec nerozumela prečo kričíme.

A Vladko už aj bežal s mamičkou, Soňou Medvedovou, Mašou a mnou do mezanínu, kde bolo v niekoľkých skrinách rozvešané staré šatstvo, ktoré už vyšlo z módy.

O polhodiny sme sa vracali do izby s nákladom šatstva v náručíach. Doniesli sme aj kusy hodvábu, zamatu a bielych čipiek.

„To bude sukničiek, kabátikov a čepčekov! Oblečíeme stá hladných, mrznúcich detičiek! Ako sa potešia!“ kričala Naďa.

Všetci sa shrkli okolo nás s chuťou do roboty, na ktorú sme sa chystali. Hneď sme všetko triedili, merali, párali a chystali na šitie.

Smiala som sa, tešila som sa z roboty práve tak ako všetky ostatné dievčence a prekárala som sa s Naďou. Ale stíchla som, keď som pocítila na tvári pohľad smutných, dobrých očí.

Predo mnou stál Boris Lvovič Čermilov, s perami, skrivenými do úsmevu a s vráskou na čele. Bolo mi ho ľúto, že je taký smutný.

„Som tu zbytočný,“ povedal dutým hlasom, „lebo neviem nič, čím by som mohol pomôcť pri vašich šlachetných úmysloch. Ale... aj ja prispejem svojou hrivnou. Verte mi...“

Poklonil sa všetkým a odišiel, hoci ho otecko s mamičkou zdržiavali.

Čudák!

* * *

Odteraz sa nám večery miňaly v príjemnej a radostnej robote. Pracovali sme za veľkým stolom v jedálni. Mladé hlavy, sklonené nad prácou. Veselé vtipy a smiechoty napomáhaly, že nám užitočná práca šla vrtko od ruky.

Zamestnali sme každého podľa síl a schopnosti. Ja som plietla na drevených ihliciach ohromné vlnené prikrývky, ružové, žlté, belasé a biele. Sestričkám Petrovským sme daly ľahkú robotu. Ovrubovaly šatôčky, ktorých sme nakúpily ohromné množstvo a za lacný groš. Najmladšia okrem toho maľovala porcelánové tanierky a šáločky. Staršia slečna Medvedevová, Larja, pracovala spolu s Vladkom na veľkolepom čipkovom bolerku, zdobenom tylom a stužkami. Radili sme im, ako vyzdobíť nádherný kúsok, aby bol originálny a vkusný. Dlhو tr-

valo, kým sme sa dohodli. Timo Zubov pomáhal navíjať hodváb a vlnu, skrátka nechávaly sme ho celé poldne sedieť s vystretými rukami a roztiahnutými prstami, na ktorých sme rozmotávaly priadzu. Dosť sme sa s ním nahnevaly, lebo obyčajne všetko popantal a vysmieval sa nám, keď sme sa najväčšmi zlostily. Niektorý z dôjstojníkov, obyčajne Linský, Nevzjanský alebo mladý Oleg nám čítali nahlas. So zatajeným dychom sme počúvali ruských autorov.

S času na čas chodieval medzi nás aj mlčanlivý Čermilov.

„Rovno z hory. Voniate ihličím a živickou!” vítala ho Naďa, zvedavo hľadiac mladému šuhajovi do tváre. „A vaša hrivna! Už ste dačo prichystali do bazára?”

Lesný pán chvíľku mlčal, potom odpovedal vyhýbavo. Vladko sa chichotal.

„Slečna Naďa je nie ani trošku vzdelaná. Vedel som to!”

Boris Lvovič sa ani neusmial, len si sadol do kúta ako obyčajne.

Neprestajne som cítila pohľad jeho čiernych očí, čo sa nespúšťaly so mňa. Bedlivo sledoval každý výraz mojej tváre, každý môj pohyb, každý môj krok. Cítila som sa akosi nesvoja, tie pohľady ma rozčuľovali, hoci nemôžem povedať, že mi boli nepríjemné. Po chvíľke odchádzal práve tak chytro, ako bol prišiel. Odporúčal sa nám len poklonou, bez slov.

„Nemám rada Tõňu Hamleta,” smiala sa Maša Jagubová, kývajúc za ním hlavou.

„Stavil by som sa, že zas ide do hory!” tvrdil Vladko Medvedev.

„Či sa nikdy ani len neusmeje?” spytovala sa jeho mladšia sestra Soňa.

„Vie sa ten smiať! A ako!” povedal ticho. „Videl som ho raz, keď jeho Miško zápasil s vojakom. Mali ste vidieť, ako sa mu jagaly oči! Bol celkom iným človekom.”

„Pravdu máte, aj ja som videla tohto smutného člo-

veka usmievať sa veselo a šťastne v spoločnosti svojho chlpatého priateľa." Len-len, že som sa nepriznala.

„Páni a dámy, prosím pozor," povedal Linský, ktorý nám vtedy začal čítať príjemným barytónom.

Gursuf je utešený.
Zahrady veľkolepé
kopčeky jeho kráslia ...

„Kto mi vzal ihlu?"

„Naďa, čuš! ... Pokuta! ..."

Kto prerušil čítanie, musel platiť pokutu. A každý platil pokutu rád, veď to bolo na prospech hladujúcich nešťastníkov.

Práca chytro pokračovala. Blížily sa Vianoce.

VI.

Konečne Vianoce! Dočkali sme sa Štedrého dňa!

V našej prijímacej izbe stál rozžiarený vianočný stromček. Vôňa sviežej čečiny naplnila všetky izby. Sviaťtočne vyobliekané deti prehánali sa v nich ako motýli. Elza hrala celý večer na klavíri. Varja vymýšľala nové a nové hry na zábavu deťom a ich hosťom.

S chuťou som sa účastnila v detských zábavách, ale predsa som podchvíľou pokukovala na hodiny: keď zahasíme detský stromček, pôjdeme, s oteckom a mamičkou na „svoj" znamenitý bazár do dvorany mestského domu, na bazár, ktorý sme sami vytvorili, na bazár mládeže ... Tam budeme mať zároveň maškarný bál.

Na nízkom lôžku v hostovskej izbe som mala rozložený kostým kvetinárky s košom živých kvetov a na stole ležala čierna maska. Aby ma vo dvorane nepoznali, rozhodla som sa, že prídem na mestský dom o chvíľku za rodičmi.

Vladko navrhol, aby sme sa poobliekali do masiek. Ja vraj zábavnejšie kupovať od neznámych ako od známych.

Po skončení bazára sme mali dohovorené, že sa prevezieme na saniach.

„Pôjdeme do známych a neznámych domov,” vysvetľoval nám niekoľko dní pred sviatkami Timo, ktorému prišla na um táto skvostná myšlienka.

„Ach, to bude krásne! Tešíme sa,” jasaly slečny.

„Ako chcete, ale toto svojej dcére nedovolím,” povedal otecko.

Nastal nepokoj, zmätok, protesty, reptanie...

„Viete čo, Alexander Alexandrovič, sverte mi dcéru. Uistujem vás, budem dávať na ňu pozor ako na oko v hlave,” zaručoval sa za mňa Timo.

„Čože? Vám by som ju mal sveriť? Milý Timko, nehnevajte sa, ale vy, holúbok, ešte sám potrebujete guvernanku.”

Otecko sa potom dobrácky rozosmial, mohol si dovoliť takýto vtip, veď poznal Zubova od detstva.

„A ja bez Ľudky tiež nepôjdem!” rozhodne vyhlásila Maša.

„A vám dovoľia, Naďuša?” spytovali sa niektorí Nade.

„Ani pomyslieť! Bez Nemky ani na krok! A Nemku na toto nedostanem za nič na svete,” povedala Naďa so slzami v očiach.

Napokon prišlo komusi na um, aby šiel otecko s nami. Vyhľadali sme mu teda bojarský kroj, ktorý mal už kedysi na zábave.

Všetci sme sa potešili, keď otecko vyhovel našej prosbe a sľúbil, že v ten večer nám bude druhom.

* * *

Sedem hodín večer. Stálo nás mnoho námahy, kým sa nám podarilo rozohnať detskú spoločnosť a navrávať maličkým, že je už čas pobrať sa domov. Niektorí ma-

lički hostia usporiadali na chodbe opravdivý koncert, keď ich pestúanky a vychovávateľky obliekaly do teplých kožuchov, ukrúcaly do šálov a babušily do čiapok.

Napokon som bola voľná.

Pekne mi pristal kostým kvetinárky. Vlasy som si spustila na plecيا. Na ruke som niesla veľký kôš, plný voňavých kvetov, ktoré som mala predávať spolu so vzácnymi a pôvabnými toaletnými potrebami a cennými drobnôstkami, vyhotovenými vlastnými rukami. Nikto ma nemohol poznať v čiernej, polovičnej maske. Len vysoká, štíhla postava prezrádzala vo vycifrovanej kvetinárke Ľudku Voronskú.

Prišla som do radničnej dvorany práve keď orchester zahral fanfáry a začali predávať zhotovené veci.

Ľudka, Ľudka, hneď som vás poznala. Ponáhľajte sa do svojho stánku, chytro, chytro!"

Za ruku ma chytil chutný čertík v zamatovej maske.

„Naďuša!" skríkla som v smiechu.

„Čuš! Neprezraď ma!" šeptal čertík a hrozil mi prstom. „Veď ma aj tak poznávajú podľa „Tône."

A Naďa ukázala zlostne na bok, kde stála vychovávateľka, ktorá ju nespúšťala s očí. Potom sa mi nahla k uchu a pošepla mi:

„Pomyslite si, poradila som jej, aby sa obliekla za čarodejnicu, nuž sa mi urazila..."

So smiechom odbehla k svojmu stolíku.

Dvorana bola plná hostí a kupujúcich. Letmo som si prezrela miestnosť, ale poznala som len málo známych.

Je to Timo, či nie?

Biely pajác s červenými gombičkami živo obškakoval Mašu Jagubovú, preoblečenú za Cigánku-hádačku.

Taťa bola Kolombínou. Jej brat, Oleg, pestrým Harlekýnom, Nevzjanský morským pirátom, Larja a Soňa boly Zimou a Letom. Sestričky Petrovské sa ani teraz nezaprely. Boly oblečené za tri múzy s lýrami v rukách. A Rima mala ešte na plecياch anjelské krídla.

Kto je to tam v kúte?

Bože môj, veď je to Lesný pán! Má zelenú, chlpatú bradu, šaty z brezovej kôry s rukávami ako hrčovité konáre, so zelenými, pazdernatými vlasmi. Miesto opaska mal dlhú reťaz so štyrmi tenkými retiazkami a na každej retiazke bolo uviazané malé, živé, farebné medvied'atko.

Toto je teda jeho hrivna. Nechcelo sa mu alebo možno ani nevedel pracovať s nami. Radšej sa túlal po horách, kým nenašiel medvedí brloh a neukradol medvedici — možno s nebezpečenstvom života — štyri krásne mláďatá.

Mám veľmi rada zvieratá, ako vôbec všetko, čo súvisí s prírodou. Poprosila som teda Linského, aby predával miesto mňa a rozbehla som sa do kúta dvorany, kde sa pri nohách Lesného pána na slame vyvaľovali milé zvieratká.

„Boris Lvovič, to bola skvostná myšlienka!”

Pozrel na mňa prekvapený, trhol reťazou, medvied'atka sa pohly, zdvihly hlavičky a dívaly sa naokolo ospalými, malými očičkami.

„Vy?! Obzrite si ich. Chcete si ich kúpiť?” povedal tak tíško, že nikto okrem mňa nepočul jeho slová. Čierne oči sa dívaly na mňa mlado, radostne a ohnivo zpopod husťých, dlhých zelených obrv.

Prvý raz od nášho stretnutia v hore videla som jeho rozveselený, ohnivý pohľad. Pobavila som sa chvíľku s medvied'atkami a odišla som predávať.

„Za túlanie a nedbanlivú robotu zaslúžite si trest,” privítal ma zlostne shrbený pustovník, Vladko Medvedev.

„Svätý otče, odpustenie!” prosila som a poklonila som sa mu, s rukami pokorne složenými na prsiach.

„Ak chcete, obehnem celú dvoranu na rukách. Takú mám radosť!” povedal mi celkom zmeneným, detským hlasom.

„No ten náš Čermilov! Čo na to poviete?” pribehol k nám Timo. „Je to hotový šašo! Dovliekol sem štyri medvied'atá! Našiel ich tridsať vierst odtiaľto a len-len, že sa dostal z pazúrov medvedice.”

„Čo len medvied'atká! Na budúci bazar donesiem živého slona z Indie!“ žartoval Vladko.

„To potom už radšej krokodíla!“ chichotala sa Naďa, ktorá práve prišla k nám.

„Teda krokodíla, keď chcete!“

Obchody šly znamenite. Všetci obyvatelia hlavného mesta prispievali podľa možnosti, keď sa dozvedeli, na čo idú peniaze. Každý si musel vybojovať prístup k stánkom. Timo a Vladko vyvolávali, chválili tovar a vábili kupcov ako rodení jarmočníci.

„K nám poďte! U nich nekupujte! Majú starý, zležaný tovar. Naša akosť je lepšia a za babku! Kupujeme za kopejku, predávame za rubľ a ani sa nejednáme!“

Za dve hodiny sme všetko vypredali.

Aj Čermilov predal medvied'atá. Keď už nemal čo predávať, prišiel k môjmu stánku.

„Naozaj ste vnikli do medvedieho brloha a ukradli Miškov?“ spýtala som sa ho.

„Naozaj!“

„A mali ste aspoň zbraň?“

„Áno, krátky poľovnícky nôž.“

„A pušku?“

„Načo by mi bola. Mohol by som ľahko poraniť niektoré zvieratko.“

„Ale keby... medvedica...“

Nedokončila som vetu. Zaseklo mi dych.

„Bol by som sa bránil nožom,“ odpovedal proste.

Aký smelý a nebojazlivý je tento milý, tichý človek! Je to rýdza, neobyčajná povaha! Veľký Ján a on... Majú mnoho spoločného a jednako sú takí rozdielni!... Zabudla som na všetko naokolo a začala som Borisovi Čermilovovi rozprávať o Veľkom Jánovi. Vložila som do slov toľko vrúcnosti a nežného citu, že ma Boris počúval celý očarený a nespúšťal so mňa oči.

„Príďte k nám niektorý deň, ukážem vám jeho podobizňu,“ pozvala som ho, keď som mu prestala rozprávať o Veľkom Jánovi.

„Pridem, povedal a ústa pod zelenými fúzmi sa mu usmialy, i keď inokedy nevedely, čo je úsmev.

VII.

Končil sa vianočný týždeň. Včera sme oslávili Nový rok s veľkou spoločnosťou známych. Dnes večer išli zasa otecko s mamičkou na návštevu. Aj mňa volali, ale nechcelo sa mi ísť.

Nemôžem navyknúť na skvostné plesy a domáce zábavy s tisícami svetiel, s ohlušujúcimi zvukmi orchestra. Necítim sa dobre v spoločnosti „veľkého sveta.“ V lesku plesovej dvorany sa cítim takou maličkou a bezvýznamnou. Plesové ovzdušie ma veľmi vyrušuje z milého zamestnania, ktorému sa oddávam bez svedkov v svojej útulnej izbičke.

Pišem spomienky na ústav. Pred duševným zrakom mi prechodí celý rad známych osôb: bledá Čerkeska, krásna ako ruža, zápalistá, krásna a všetkými milovaná „Ruža z Kaukazu,“ ktorá po trinásťmesačnej chorobe umrela na tuberkulózu, tichá, dobráčka Líza a mnohé iné, celé skupiny dievčenských postáv, ktorých povahy si črtám neobratným perom do denníka. Kto vie, či náčrtky dakedy neupotrebím na vážnejšiu prácu... Okrem toho pišem básne. Opája ma hudba rytmov a spevnosť veršov. V pomysloch sa mi rodia nové a nové obrazy... Tieto nepatrné, nerozvité, len tu a tam náhodou vypočuté kvietky mojej duše sotva kedy uzrú svetlo sveta, ale nemám sily a mocnej odhodlanosti nedbať na ne a nemárniť nimi čas... Aj dnes celý večer sa im budem môcť venovať. Nebudeme mať hostí, budem môcť pokojne rojiť, snívať. Ach, keby som tak mohla odísť ďaleko, ďaleko do zakázaných hôr, do zelených kotlín, pod úboče, plné kvetov a zlatých chrobákov, živiť sa tam lesnými plodmi, piť kryštalovú vodu z prameňa. Celé dni cváľať na divom koni ako Amazonka a v noci... v noci načúvať dych

prírody, priasť vlákno obrazov, rodiacich sa v zápalistej duši a snuvať z nich básne, piesne, veršované legendy...

„Cha, cha, cha! Krásne túžby!” začula som za chrbtom Varjin veselý smiech.

„Ako je to možné? Vari som len nemyslela nahlas?”

„Pravdaže nahlas! Máš naozaj zázračné plány. Ale čo by si robila v zime, keď voda zamrzne a pod snehom niet lesných plodov?”

„Pravdaže — veď to boli len sny,” priznala som sa roztržito. „Ale, Varja, poďme si radšej skúmať budúcnosť na križovatky!”

Jasné obrvy sa jej zachmúrily a povedala celkom tíško:

„Hriešne je pokúšať Boha.”

„Ale, Varja, vravíš, ako by si už bola v kláštore...”

„Nevysmievaj sa mi,” odpovedala nevlúdne, „každý ide za svojím cieľom. Ty chceš byť spisovateľkou, a ja hlúpa, neučená, nenadaná, ja budem mníškou.”

„Prestaň, milá Varja,” povedala som, lebo som jej na skrivených ústach videla, že sa hnevá, „nechcela som, ťa uraziť... A spisovateľskú slávu mi nespomínaj. Nedokázala som ešte nič, a kto vie, či kedy dokážem. Ale ver mi, Varja, nemôžem žiť bez roboty, bez akéhosi cieľa, ktorý mi je ešte síce nejasný, ale ku ktorému ma mocne čosi ťahá... nemôžem žiť, ako slečny „zo spoločnosti.” Ach, Varja, zdá sa mi hrozným umrieť a nevykonať v živote niečo užitočného, nebyť nikomu na osoh, neprianiť nikomu šťastie, nenechať po sebe stopy...”

„Nevrav nesmysly, Ľudka! Máš všetko, čo si len srdce zažiada, môžeš byť veru šťastná,” povedala Varja. „Si mladá, zdravá, bohatá, všetci ťa majú radi, a nadovšetko máš ešte — talent.”

„Talent, Varja? Povedala si — talent?” skríkla som a objala som ju okolo hrdla.

„Ticho, ty blázonko, pobudíš deti.”

„Talent! Talent! Talent!” vykrikovala som a tancovala som po izbe.

Len škoda, že nateraz uznáva môj talent len Varja. Nikto iný o ňom ešte nevie!

„Podme hádať, Varja. Aspoň sa dozvieme, či mám nazaj talent, či nie!”

„Hádať? Nie, nepôjdem, ani za celý svet!”

„Teda odíď! Budem si hádať pred zrkadlom.”

„A nebojíš sa? Čo ak sa ti ukáže „on”?

Zasa sa jej skrivily ústa a dívala sa akási vyjašená.

„Aký on ? Povedz predsa!” spytovala som sa.

„Ten, ktorého teší tvoj bezbožný úmysel.”

„Ach, teda pán Rarach? Len vrav a neboj sa čerta! Ja sa ho nebojím, Varja. Len mi povedz, ako sa to háda pred zrkadlom?”

„Ani mi na um nepríde, ty hriešnica!”

„Tak si pomôžem aj bez teba... Daša! Daša!” kričala som, že ma bolo počuť po celom dome.

A už aj stála predou mnou veselá, rezká Daša. Varja odišla nahnevaná.

„So dňa na deň väčšmi hundre. Celkom sa pokazila. A chce ísť do kláštora! Čo by si tam s ňou počali?” povedala Daša a hľadela za odchádzajúcou.

„Daša, prosím vás, naučte ma, ukážte mi, ako sa háda pred zrkadlom!” prosila som.

„A nebojíte sa, slečna?”

„Ani trošku.”

„Teda dobre.”

Sedela som pred veľkým, oválnym zrkadlom, postaveným na stole v prijímacej izbe. Proti nemu stálo druhé, maličké zrkadlo. Medzi nimi dve rozžaté sviece. Ostatné svetlá v izbe a v ostatných izbách, ktoré sa ťahaly dlhým radom až na chodbu, som pozhášala.

Bola som sama. Deti spaly. Varja čítala v Elzinej izbe životy svätých. Elza už ráno odišla do hlavného mesta na návštevu k známym. Von zúrila fujavica. Vietor búchal do oblokov, skuvíňal a zavýjal. Spieval aj v peci. V čistom skle brúseného zrkadla sa odrážal celý rad svetiel, ktoré sa znásobili zrkadlením plameňa mojich dvoch

sviečok. Bola som celkom sama, ale vôbec som sa nebála... len som bola veľmi zvedavá. Rozpomínala som sa, ako hádavala v ústave Zina Bucharinová na Tri krále. Uistovala nás, že raz videla Eugena Onegina, druhý raz inšpektorku a tretí — čiernu kravu... No, uvidíme, čo sa zjaví mne.

Uprene som sa dívala do brúsenej hladiny kryštalo-
vého skla, ale videla som len nekonečnú galériu svetiel,
strácajúcu sa v temnote... Víchrica ešte vždy zúrila za
oblokmí...

Raz... dva... tri...

Hodiny práve odbíjaly deväť.

Naokolo bolo celkom ticho. Len vonku v komíne húdla
Meluzína...

Pomaličky začaly mi nespočetné plamienky splývať
pred očami do dvoch ohnivých pochodní... Ostatné svetlo
mi vysilovalo zrak, cítila som bolesť v očiach, ale nedo-
kázala som ich odvrátiť od tajomnej zrkadlovej plochy.
Sedela som ako prikovaná, uprene som sa dívala na bod
medzi ohromnými pochodňami za lesklou plochou... Ne-
myslela som na nič. Pre mňa jestvovala len úzka ulička
medzi dvoma ohnivými stenami... Nič iného som ne-
vnímala...

Čo je to?

Na konci zúženej chodby medzi ohnivými stenami
v zrkadle sa čosi pohlo... akýsi nerozoznateľný, tmavý
predmet.

Zväčšoval sa, prichádzal bližšie a bližšie...

Zaseklo mi dych, sedela som ako skamenelá, ale ne-
spúšťala som očí so zrkadla. Pomaličky som rozoznávala
zreteľnejšie: ľudská postava. Postupovala plamennou
chodbou v zrkadle a pomaličky sa ku mne blížila...

Videla som už celkom zreteľne... Územčistý mužský
vo vojenských šatách, zdobených zlatom... bledá smutná
tvár, zavreté ústa... čierne, iskrivé oči, z ktorých hľa-
del smútok, čo aj sa ligotaly...

„Čermilov!”

Teda jeho mi osud určil! Čakala som čosi inšieho: vavrínový veniec, slávu budúcej poetky...

Vstala som a zhasla som pravú sviečku... Ale ani pri svetle jednej sviečky vidina nezmizla. Naopak, odrážala sa v zrkadle predou mnou celkom zreteľne, reálne, na dva kroky odo mňa, za chrbtom. Bledá tvár, láskavý, ale smutný pohľad, zavreté ústa...

Chvela som sa po celom tele, vystrela som chytro ruku ku sklu, ako by som bola chcela odohnať príznak... Potom som sa obrátila a skríkla som ešte preľaknutejšia:

„Boris Lvovič!”

Predou mnou stál Boris Lvovič Čermilov s telom a s dušou, bledý, rozčúlený, s chvejúcimi sa perami.

„Odpusťte, nechcel som vás nastrašiť... Sluha mi povedal, že ste doma so slečnou Varjou... Preto som si dovolil prísť bez ohlásenia. Nehnevajte sa na nešťastného človeka... Odpusťte.”

Vravel nesúvisle, dutým hlasom. Tvár mal bledú ako stena. Chladná, skoro ľadová ruka sa mi dotkla prstov.

„Čo sa vám stalo, milý priateľ? Nešťastie? Vravte!”

Hodil sa do kresla a pokračoval trhano:

„Odpusťte. Iste mi odpustíte, keď ma vypočujete... Mal som oddaného priateľa. Bol to jediný blízky človek, ktorý ma chápal. A včera v noci umrel ďaleko odtiaľto, utopil sa v rieke, spadol pod presekaný ľad...”

„Ako Veľký Ján!” skríkla som nevoľky.

„Áno, ako váš priateľ, o ktorom ste mi rozprávali... Rovnaký osud... Teraz som už celkom sám na svete, nikomu nepotrebný... Ostal mi len Miško... Jediný živý tvor, čo ma má rád... a hádam by ma aj poľutoval... ale nie je človek... Ľudia, ktorých poznám, ma nemajú radi, boja sa ma, obchodia ma... Som nudný, mlčanlivý, preto... na ľarchu. Myslia si o mne, že som človek bez srdca a citu... ale nie som taký, priznávam sa vám. Som len nešťastný. Sú na svete ľudia, ktorých sa šťastie zrieklo už v kolíske. V útlej mladosti sú to plaché, nepochopiteľne bojazlivé deti. V chlapčenských rokoch ich každý

odbíja od seba, a keď dospejú, stávajú sa z nich nepriateľia ľudí... U nás bola početná rodina. Ale mňa nikto nemal rád. Bol som zlý, škriepny, zlostný... a keď som dospel, stal som sa neprístupný, smutný samotár. Nemám rád ľudí, stráňim sa ich... Len Eugena — drahého priateľa — toho som sa nebál a — zlý osud mi vzal aj jeho... Vari každému prinášam nešťastie... Je vo mne mnoho pošmúrnosti a vari aj zla... Doteraz som miloval len prírodu a zvieratá... Ale teraz..."

„Veď ste milovali nebohého Eugena," opravila som ho.

„Nie, vážil som si ho a dôveroval som mu. To bolo všetko. Nikdy mi neublížil a jeho priateľstvo mi bolo útechou. Ale lásku som nepocítil k nikomu okrem..."

Zrazu zatíchol a zachmúrená tvár sa mu vyjasnila úsmevom.

„Okrem?"

„Okrem k ideálu, ktorý som našiel nedávno stelesnený... Pamätáte sa na stretnutie s Lesným pánom v parkovej húšťave? Vtedy lesný samotár uvidel svoj ideál, švárne dievča so smelým, ale roztúženým pohľadom, čisté a hrdé, ktoré bolo k nemu také milé a láskavé. Dlho som spomínal na to stretnutie. Druhý raz som ju videl vo veľkej dvorane, rozžiarenej oslepujúcim svetlom a pochopil som, že štíhle dievčatko, radujúce sa zo života, hneď snivo zamyslené, hneď zase veselé a detské ihravé, navždy sa mi usadilo v srdci a že len toto dievčatko mi môže byť priateľkou... Pochopili ste ma?..."

Mlčky som kývla hlavou. Tvár mi len blčala.

„Odvtedy sa zdesaťnásobnil môj smútok a moja bolesť. Cítil som, že je medzi týmto dievčatom a mnou — ohromná priepasť. Čo by mohol poskytnúť dieťaťu s jasnou a čistou dušou smutný, nikým nemilovaný samotár s ťažkou povahou? A teraz ešte strata jediného priateľa... Eugen mŕtvy!... Môj život je celkom zmarený... Ostaly len smutné spomienky."

Zakryl si tvár rukami a mlčal.

I ja som mlčala.

V srdci sa mi ozval ostrý, bolestný cit ľútosti a zmocnil sa mi myšlienok, ba celej bytosti... Tento trpiaci človek, zničený bolesťou a taký osamotený, vstúpil mi do duše, zaujal ma celú. Zaplavila ma veľká ľútosť s ním. Sústrast a ľútosť a vrúcna oddanosť nedopustily, aby sa mi v duši ozvaly aj iné hlasy.

Položila som mu ruku na plece a zašeptala som:

„Neviem, čo spraviť, aby ste neboli taký nešťastný.”

Obrátil ku mne tvár, zasnenú slzami, a povedal trhacím hlasom, pri čom sa mu chvelý bledé pery:

„Keby ste mohli... keby ste chceli... vrátili by ste mi nový život, novú radosť, nové šťastie... Smierili by ste ma so svetom, s ľuďmi...”

Zatíchol na chvíľku, chytil mi oboma rukami pravú ruku, chladnú ako ľad a dodal:

„Milé, dobré dievčatko s láskavou dušou, drahé, milované, zbožňované dieťa, chceli by ste byť ženou nudného, smutného, zamračeného človeka, chceli by ste ho rozjasniť, rozveseliť?”

Bolo mi, ako by ma boli pichli do srdca... Neprekonateľnou silou sa ma zmocnila vlna ľútosti k tomuto veľkému decku, ktorému bolo treba pomôcť. A tá istá vlna, ku ktorej sa pripojilo ešte čosi, čo som dovtedy nikdy nepoznala, mi kázala odpovedať tíško, ale rozhodne a pokojne: „Áno!”

* * *

Pamätám sa ako vo sne, že sme potom šli do oteckovho kabinetu, kde práve bola aj mamička, lebo sa nedávno boli vrátili s návštevy, že potom Boris Lvovič poprosil o moju ruku, že si ma otecko po jeho slovách vrúcne priťisol na hrud' a mamička ma bozkala na čelo, že potom obidvaja stisli Borisovi Lvovičovi ruku a dlho sa s ním rozprávali. Neviem, o čom sa shovárali, lebo som bola taká rozčúlená, že som nemohla sledovať ich rozhovor. Otecko a mamička si už dávno domysleli, načo k nám

tak často chodievala tento smutný, mlčanlivý, vážny hosť. No jednako ich teraz veľmi rozrušila jeho prosba.

„Dieťa drahé, akí z vás budú manželia?“ spýtal sa ma otecko, keď sme osameli. „Ty si veselá, živá, také nebezpečné vtáčatko, a Boris Lvovič je nevravný, vždy zamračený.“

„Pretože je nešťastný, otecko,“ povedala som vážne. „Urobím ho šťastným. Áno. Aj ja budem s ním šťastná.“

„Ako myslíš, dievčatko. Nechcem sa stavať do cesty tvojmu šťastiu... Ale neponáhľajte sa! Si ešte dieťa. Počkajte, kým sa dobre poznáte a potom s Pánom Bohom, soberte sa!“

„Poznám ho už dobre, otecko.“ Čítam mu v duši ako v otvorenej knihe. Nikto ho nechápe... len ja jediná, otecko,“ odpovedala som mu a bozkami som zaháňala jeho pochybnosti.

Aj mamička sa so mnou dlho shovárala.

„Nuž odložte svadbu o rok, alebo aspoň do jesene, aby ste sa lepšie poznali...“ nahovárala.

„Do jesene? Veru nie!... Už sme sa s Borisom rozhodli... Rozprával mi, ako je krásne na jeho majetku pod Černigovom, keď kvitnú čerešne... ako v krajine rozprávok a sláviky tam spievajú celé noci... Nikdy som tam nebola, mamička... na jar ta pôjdeme, pôjdeme.“

„A poznám kraj, kde všetko šťastím dýcha, kde rieky tok nad striebro jasnejší...“

A prednášala som o krásach juhoruskej prírody.

* * *

Moje zasnúbenie spôsobilo u nás v detskej izbe veľkú premenu. Ba v celom dome bolo badať akýsi prevrat. Nehovorilo sa o inšom, len, že som verenicou Borisa Lvoviča. Paľko bol ku mne upiatejší, zdržanlivejší. Koľko ráz som ho počula spytovať sa mamičky:

„Mamička, prečo si Ľudka vybrala Čermilova? Je vari lepší ako my všetci?“

A guľka-Sáša prikotúľal sa ku mne na krátkych, tučných nôžkach, prižmúril očká a spytoval sa:

„Ľudka, budeš ešte s nami behať a rozprávať nám rozprávky, keď už budeš dámou?“

Keď prídem do jedálne, starší braček žmurká na mladšieho a káže mu a sestričke so smiešne stisnutými peričkami:

„Vstaňte! Nevidíte, prišla mladucha!“

Všetci vstávajú ako vojaci. Mladucha je v ich očiach aspoň taká hodnosť ako veliteľ pluku.

Varja sa často hnevá a nafukuje. Prišla ku mne, keď som ešte ležala v posteli a hrešila ma:

„Hanba! Darmo vravieť! Veru si si našla muža! Veď ťa žiaľom a mlčaním dovedie do hrobu!“

„Je to dobrý, veľmi dobrý človek, Varja!“ bránila som si verenca.

„Nevidela som ešte tú jeho dobrotu. Sedí, čuší a díva sa, vypliešťa okále ako jastrab. To je celá jeho добрota!“

„Nie, viem, že je dobrý. Poznávam mu to na očiach,“ priznávala sa Elza, nahla sa ku mne a bozkala ma na čelo.

Boris Ľvovič chodieval už teraz k nám každý deň. Presedel u nás celé večery. Badala som, ako sa mu pomaličky vyjasňuje tvár a miesto bývalého smútku objavoval sa na nej spokojný a srdečný výraz. Bol šťastný ako dieťa, keď som bola pri ňom.

Nie, nie, nikdy neoľutujem, že som mu poskytla trochu šťastia!

Koncom januára bola svadba.

Prežila som ten deň ako v hmle. V hmle videla som chvíľkami čosi pestrého, šumivého, jagavého, ohnivého... všetko bolo ako vo sne...

Obliekaly ma Elza, Varja, a priateľky, ktoré prišli k nám včasnšie.

Zachovali sme všetky starodávne zvyky. Obúval ma starší braček, nezabudol vložiť do črievičiek po zlatom

peniazi — aby som bola bohatá. Potom ma otecko s mamičkou požehnali. Obidvaja mali pritom slzy v očiach.

Neplačte, drahí. Pousilujem sa, aby nám všetkým bolo dobre!

Ale aj mne srdiečko búchalo a oči vlhly.

Keď som sa lúčila so sestričkou, nemohla som ju uspokojiť. Ninôčka sa strašne rozplakala.

Prišiel Timo, mladého zaťov družba. Doniesol mi kytku bielych ruží od Borisa a oznámil mi, že ma mladý zať čaká v kostole. Na chodbe, keď mi obliekali kožuch, nazrela som sa do zrkadla... Videla som štíhle dievčatko... strojnú... mladú... svadobnú šaty a biely závoj... pod bielymi kvetmi vo vlasoch: detskú tvár.

Nevdojak som sa poklonila svojmu obrazu v zrkadle, strúhala som čo najveselšiu tvár, aby som potešila rodičov a ponáhľala som sa z domu...

Jasne osvetlený vojenský chrám. Veľký sbor spevákov... Zástup pozvaných hostí, rady vojenských slávnostných šiat. Skoro všetci tunajší dôstojníci prišli mladému poručíkovi na svadbu... Zlato sa jagalo na šatách a na dámskych toaletách... Videla som vystrašenú tváričku mladšieho bračeka, čo niesol svätý obraz predomnou a oteckom, ktorý ma viedol k oltáru. — Potom sa všetko stratilo, ustúpilo, lebo som zazrela jasný, blažený úsmev šťastného človeka, ktorý ma vítal v prostredí chrámu: úsmev svojho verenca... Ožiarená týmto úsmevom, podopretá o otecka kráčala som, k oltáru a svadobný obrad sa začal.

I.

Škaredá, neprestajne zachmúrená, daždivá jeseň. Chladné kvapky padajú na mokrú strechu a klopajú do oblokov veľkého poschodového domu. Mihotavé svetielka lúčov sa vonku odrážajú vo veľkých kalužiach. Neďaleko presvitá v hmle skupina ohromných budov. To sú kasárne. Za nimi nekonečné polia, ďalej cintorín, pošmurný, veľký smutný v jesennom nečase.

O deviatej večer býva večierka, potom zmena stráží a chvíľku počuť cez obloky spev vojenského sboru, spievajúci večernú modlitbu. Všetko potom stichne. Počuť len strmé kroky vojaka, prechádzajúceho sa na stráží popred veľkú, žltú budovu. Inšie neruší mŕtve ticho.

V žltej budove sú dôstojnícke byty. Tu bývame aj my. Naš byt sa mi zdá stredovekým rytierskym hradom, odlúčeným od celého sveta. Snívam, že je postavený na ostrove, obkolesenom vlnami velikánskeho jazera. Mojim zámkom je nie celý dom, ale len náš byt. Je v prvom poschodí. Sú tu tri veľké, priestranné izby s vysokými a širokými oblokmí, mäkkými pokrovcami a skupinami tropických kvetov. Úzke schody vedú do prízemí, do veľkej kuchyne. Dolu je aj kúpeľňa a dve izbičky pre služobníctvo. Ešte užšie točité schody vedú nahor do veže, ktorá sa vypína nad naším bytom v rohu budovy. Toto všetko mi vytvára neobyčajný svet. Byt mi je — hrad, voľný priestor okolo neho — jazero a vojaci — poddaní a pážatá môjho rytiera, bledého, mlčanlivého a veľmi vážneho, hoci má len dvadsaťpäť rokov.

Zriedka spúšťame padavý most ponad jazero k brehu, zriedka sme v spojení s ostatným svetom. Nie sme sami, máme štvornohého priateľa v mäkkom, chlpatom kožu-

chu, rozumného, verného a oddaného Miška, ktorý spáva v kôlni na dvore, ale väčšinu dňa býva s nami v izbách. Okrem neho máme ešte páža Galka, totiž rytierovho vojenského sluhu. Je vysoký, chudý a biela košela, ktorú nosí doma prepásanú na nohaviciach, visi na ňom ako na vešiaku. Je na pohľad štyridsaťročný a má len dvaadvadsať rokov. Každého oslovuje „vaša milosť“, ešte aj Miška. Galko je komickou figúrkou v našom hrade, ale je to oddaná a verná duša, odhodlaná splniť každý rozkaz a obetovať za nás všetko.

V prízemí, v izbičke pri kuchyni býva slúžka Darja a pri kúpeľni má izbičku náš kočiš, vojak Kornel. V maštali máme jazdecké kone: Behúňa a Krásavca. Celé leto sme na nich cválali ako diví v černigovských stepiach.

Leto! Aké skvostné leto sme prežili! Belasé nevädze vykúkaly hanblivo z ražového poľa, ako belasé hviezdy zo zlatého mora... Ďaleko-široko okolo nášho domu boli čerešňové sady, plné krásneho, šťavnatého ovocia. A nad tým blankytné, čisté, jasné, usmievavé nebo... Kraj mieru, nežnosti, pokoja, piesní a rozprávok. Naš malý biely domček, krásna záhrada, nočné trilkovanie slávikov a divé jazdenie stepou na koňoch, osedlaných, aj neosedlaných, jazdenie po úzkych medziach medzi zlatými poliami, okrášlenými hviezdami nevädze — to bolo naše leto! Nie, na to nemožno zabudnúť! V dedine dlhé, ťahavé, večerné spevy... milé láskavé pohľady černo-okej Oksany... piesne sladké, čudné sladké, nežné, smutné, ťahavé, krásne ukrajinské piesne...

Prečo len to čudné leto prešlo tak chytro? Prečo ostaly z neho len zlaté nitôčky spomienok a kytky veršov, ktorými som ohnive a vrúcne ospevovala pôvab nevyrovnateľne krásnej Ukrajiny?

Dážď... Plačkanica... Jesenný nečas, ubíjajúci dušu.

Duto sa ozývajú kroky stráža pred domom a monotónne kvapky, udierajúce so strechy do oblokov, uspávajú človeka a zaháňajú myšlienky...

Z kozuba sa šíri príjemné teplo. Pred kozubom je roz-

ložená mäkká kožušina tibetskej kozy s vysokou bielou srstou. Sedím na nej, oblečená do fantastického vigana z ľahkého, bieleho hodvábu so širokárskymi, otvorenými rukávami, padajúcimi až po zem. Je to domáci oblek stredovekých zámockých pani. Husté vlasy mám sputnané do kĺbka na tyle. Môj rytier, Borja, sa práve vrátil s poľovačky. Má síce oblečenú modernú dôstojnícku blúzu so zlatými gombičkami, ale predsa len je mojim rytierom. Kuchárka Darja čistí v kuchyni zverinu, ktorú Borja zastrelil.

„Protivné počasie,” povedal Boris, vraštiac obrvy. „Ak sa zajtra trochu vyčiasí, pôjdeme jazdiť. Ľudka.”

„Pssst! Aká Ľudka!? Tak sa nevolá manželka stredovekého rytiera! Taká som bola zabratá do svojho sna a ty si mi teraz pokazil všetky ilúzie,” odpovedala som hnev-livo.

„Len sa nehnevaj, dieťaťko.”

A môj rytier sa sklonil a galantne mi bozkal ruku.

„Frrr!” ozvalo sa zo susednej izby a k nám sa blížily ťažké kroky.

„Miško, Miško, veď si nám už chýbal!”

Objala som medveďovu čiernu, chlpatú hlavu a zvalila som ho na pokrovec. Medveď už vyrástol na veľké zviera. Videla som teraz, že je prekvapený. Bol mocný ako býk, ale veľmi ťarbavý, ako sa svedčí na opravdivého Miška. Ale neurazil sa, že som ho tak nečakano shodila. Ležal mi pri nohách, obtieral si hlavu o striebristý hodváb môjho vigana a pokračoval spokojne vo svojom:

„Frrr... frrr...”

„Povedzte mi, rytier môj, čo zaujímavého ste dnes videli v hore?” obrátila som sa na muža.

„Videl som, vznešená pani...”

Rozprával mi o stromoch, ktoré prečarovala Jeseň, o stromoch, čo plakaly a nariekaly za teplom, jasnotou a spevom, o stromoch, ktoré teraz vyvracala divá víchrica, o búrke, daždi, o krákaní vtákov...

Keď sa môj muž rozvravel o živote v hore, bol básnikom. Jeho fantastické rozprávania ma tak zaujalo, že som často chytala ceruzku a tvorila z jeho opisov verše.

V kozube pukalo, oheň veselo blčal. Ozývaly sa kroky stráže a sladko znelo Miškovo hundranie. Možno aj tomuto nášmu zajatému snívalo sa o šumiacom lese, o rodnom brlohu... Hladkala som mu teplý kožuch a dívala som sa na muža.

V tvári, ešte vždy bledej, nebolo už smútku ani bolestného výrazu. Vráska s čela sa stratila. Čierne oči sa mu iskrily a biele zuby sa ligotaly v rozosmiatych ústach.

Vari mladá žena už navždy urobila svojho rytiera šťastným? Podarilo sa jej rozprávkami, ružovými snami a bujnou fantáziou navždy mu rozohnať tône z duše a chmáry s bieleho čela?

„Ste šťastný, pán rytier, povedzte mi?!“

„Keď som s tebou, ďaleko od ľudí, som najšťastnejším človekom na svete!“

„Nie, nesúhlasím. Mám rada ľudí, milujem ich ako sestry, ako bratov. Rada ich počúvam, keď rozprávajú, aj keď sa смеjú. Rada sa s nimi poshováram o literatúre, o umení, rada polemizujem a škriepim sa! To je život! Taký, ako korčuľovanie, beh na lyžiach, ako divý cval na Krásavcovi po ukrajinských stepiach... To je život. A domáci kozub, tichý večer v izbe, kde sedí domáci pán s medveďou hlavou v lone — to je len rozprávka.“

„Povedzte mi, rytier môj, môžu ľudia žiť v neprestajnej rozprávke?“

Ale prv, ako mohol odpovedať, zjavil sa náš verný Galko na prahu.

„Čo chceš, Galko?“

„Nuž prosím pekne, vaša milosť, hm... ten vták, čo ste ráčili zastreliť... hm...“

„Čo je? Čo je s tým vtákom?“ spytovali sme sa odrazu s mužom.

„Hm... to je vôbec nie divá kačica, vaša milosť...“

„Ako, že nie divá kačica?”

„Neviem, ale nie je to kačka... vidno to zo všetkého...

„A čo je to teda?”

„Vrana,” odpovedal smutne Galko. „Neviem, ale je to vrana.”

„Myslíš, že som miesto divej kačice zastrelil vranu?” nahneval sa môj rytier a zlostný plamienok sa mu rozblácal v očiach.

„Neviem, vaša milosť.”

Nezdržala som sa smiechu. Zvalila som sa na koziu kožušinu a tak som sa rozosmiala, že som zobudila driesmajúceho Miška.

„Frír...!” ozval sa zasa.

Muž sa naozaj hneval. Výtečný strelec nemohol dopustiť, že by bol v tme považoval vranu za divú kačicu. Pozrel na Galka a rozkázal mu úsečne:

„Bež a dones vtáka. Chcem ho vidieť!”

„Už bežím, vaša milosť.”

Obrátil sa, srazil päty a zmizol za dverami. O chvíľočku sa zasa zjavila jeho pokojná tvár vo dverách.

„Nie, vaša milosť, nemôžem ho doniesť...”

„Prečo?” zahrmel muž, veď už strácal trpezlivosť.

„Páchne... Preto ho nemôžem doniesť do izieb vašej milosti...”

„Koho?”

„Vtáka.”

„Chachacha!”

Nechali sme Galka Galkom a rozbehli sme sa obidvaja dolu úzkymi schodmi do kuchyne. Tam pitvala kuchárka Darja veľkého divého káčera, ktorého Galko považoval za vranu. Káčer páchol zverinou, bahnom a lesom, všetkými zápachmi, ktoré sú nám — deťom prírody — príjemnejšie a milšie ako najjemnejšie voňavky.

„Tu máme tú vranu!” smial sa veselo už zasa spokojný pán hradu.

„Cha, cha, cha!” smiala som sa s ním.

II.

Cengá zvonček.

Návšteva.

Pozreli sme na seba, nemilo prekvapení. Môj rytier sa sotva pred hodinou vrátil s poľovačky a bol ustatý. Rád by si bol so ženou posedel chvíľku na kožušine tibetskej kozy pri blčiacom kozube a prežíval sen rytierskej idyly. So slovíčkom „návšteva“ je spojené mnoho neprijemností. Treba osvietiť izby, sedieť na pohovke a shovárať sa o veciach veľmi vzdialených od pradiva snov, ktoré tak milovali päťadvadsaťročný rytier so svojou osemnásťročnou ženou.

„Čo si počneme s hosťami?!” vykrikla som. „Galko, Galko! Ak je to pán plukovník s paňou a deťmi, poručík Zubov alebo páni Rodovskovci, uveď ich, to sú naši... pre iných však nie sme doma... Rozumieš?” Stála som na schodoch a kázala som toto sluhovi, ktorý sa nahýnal ponad zábradlie a pozorne počúval každé moje slovo.

„Ako ráčite rozkázať, vaša milosť, ako rozkážete!” odpovedal a už aj sa rozbehol chodbou do pitvora a tak dupkal, ako by bol chcel rozdrviť nielen náš hrad, ale aj celý svet.

A zvonček medzitým neprestajne cengal.

Počuli sme, ako sa kľúč skrútil v zámku.

„Páni sú doma?” ozval sa známy hlas.

To je Nevzjanský.

„Doma, radi sme, že sú doma!” ozval sa druhý hlas.

Linský! potom krátka prestávka a zrazu sa po celom dome ozýval Timkov smiech.

„Výborne, Galko!”

„Dobrého zdravia prajem, vaša milosť...”

Náš dobrý duch ešte čosi zahundral a potom po chvíľke zamkol dvere. Z ulice sa neprestával ozývať smiech a veselé hlasy. Aj z chodby bolo počuť smiech. Nad schodmi sa zjavila nízka postava Timka Zubova.

„Cha, cha, cha,” neprestával sa Timko chichotať. „No priateľkovia, ten váš Galko je naozaj perla! Pomyslite si, vyhnal Nevzjanského a Linského!”

„Ako vyhnal? Vás predsa prijal!” žasla som.

„Veľmi proste a nadobre ich vyhodil. Povedal: Páni sú doma, ale nesmiem vpustiť nikoho, okrem pána plukovníka s milostivou paňou, deti s vychovávateľkami, poručíka Zubova a pánov Rodoskovcov. A vás, vaše milosti, nesmiem prijať. — Videli ste už taký vzácny exemplár?”

„Musia sa hneď vrátiť! Hneď!”

Bežal ku schodom, odsotil Miška, ktorý mu vbehol do cesty.

„Ach, Galko, aký si hlúpy, aký si len hlúpy,” dovrávala som sluhovi, krútiac pri tom hlavou.

„Pravdu máte, vaša milosť,” prisvedčil mi celkom pokojne a Timko sa pritom gúľal od smiechu.

„Šli sme sa k vám dohovoriť o divadle, na ktoré sa chystáme,” povedal s očima plnými slz zo smiechu. „A takto nás prijať! Cha, cha, cha! Skvostný Galko!”

Márne som dúfala, že ho vycibříme na poriadne páža!

Na šťastie mužovi sa podarilo všetko vysvetliť Nevzjanskému a Linskému, a ospravedlniť sa im za nešťastného Galka.

Pri čaji sme sa shovárali len o predstavení. Prišli nás poprosiť, aby sme aj my účinkovali. Ja som hneď súhlasila, ale Borjo mlčal.

„Hraj aj ty, Borjo!” poprosila som ho.

Zdráhal sa.

„Vystúpime spolu. Bude to len pokračovanie nášho domáceho divadla!”

Napokon súhlasil.

„Výborne! Hurrá!” vykrikol natešený Timko. „Je krásne na svete, však, Galko?”

„Krásne, vaša milosť!” prikývol Galko a stál si do pozoru ako na cvičení.

„Najmä, keď páni prijímajú návštevy,” zažartoval Linský.

„A keď podávajú čaj so zaváraním,” dodal Nevzjanský.

Začervenala som sa a nevoľky som sklopila hlavu. Naučenie do života: nikdy nerobiť výnimky len preto, že sa nám niečo nechce, a najmä nie pomocou tvora, ako je Galko!

Vonku prestalo pršať, zato v „hrade” bolo rušno, veselo, hučno, na veľkú nespokojnosť Miškovu, ktorý nerád mal zmeny a najradšej ležiaval celé hodiny v sladkej driemote pred kozubom, z ktorého sa šírilo príjemné teplo. Ešte radšej bol, keď si mohol položiť hlavu do lona hradnej panej. Vtedy sníval o prekrásnej rodnej hore a mrmlal si spokojne. Za rok narástol, bol už z neho veľký medveď. Schovávali sme pred ním mäso. lebo už aj pohľad naň mohol v ňom prebudiť pud dravej šelmy. Muž nariadil, aby ho držali v kôlni, teda sme ho už len zavše púšťali do izieb. Nedajbože, aby čosi vykázal!” vravieval muž, vyhánajúc ho, keď sa chlpatá hlava zjavila niekedy vo dverách. „Nič by sa nestalo, keby som bol doma, ale keď si sama, nevpúšťaj si ho do izby, Ľudka, čo by si si počala s rozzúrenou šelmou?”

„Miško — a zúrivá šelma! Cha, cha! Vari ten náš milý, tichý, sladko si mrmlajúci macko!”

Smiala som sa bezstarostným, detským smiechom.

V prípravách na zamýšľané divadlo sa celkom zmenil život v našom „zámku.” Od rána do večera som sa prechádzala po izbách a učila som sa úlohu, úlohu vdovy v jemnej, salónnej veselohre „Pre myšku.” Dvaja mladí ľudia, ktorí sa ukrutne boja myši, sa zaľúbia a chcú vstúpiť do stavu manželského... Ale nikdy sa nemôžu dohovoriť. Kedykoľvek chce zaľúbený šuhaj vyznať svojej vyvolenej, — mladej vdovičke — lásku, vždy im to prekazí strašná myška, ktorá sa nenazdajky zjaví nablízku. Zábavná, vtipná hra, plná veselých scén, ktoré vyvolávajú v obecenstve veselosť a prívaly smiechu. Ja som teda mala hrať mladú vdovu. Prečítala som si úlohu a vedela som, že ju ľahko a dobre zahrám, hoci som doteraz ešte

nikdy nevystupovala na javisku. Nesmiem byť hradnou paňou z rytierskeho zámku, ale musím byť bujnou, veselou Ľudkou Voronskou, vlastne Čermilovou (za sedem mesiacov som ešte neprivykla na nové meno), ktorá vie dobre skákať po pohovkách, pišťať od strachu, smiať sa, výskať a všetko v dome prevracať hore nohami!

Zato Borja nebol s úlohou spokojný.

„Neviem si s tým rady!“ povedal a odhodil sošit s úlohou na pohovku. „Sú to len hlúpe slová a ešte hlúpejšie situácie. Vyzerám ako medveď a — prepánajána — mám sa schovávať pred myškou! A mám hrať elegantného šviháka, ja, človek, ktorý v živote nemal oblečený frak!“

„Pravdu máte, pán môj, rytierske brnenie vám lepšie pristane,“ prisvedčila som mu s vážnou tvárou.

„Vysmievaš sa mi?“

Sošit s úlohou odletel druhý raz do kúta a rytier si naháňal ženu okolo stola.

„Vaša milosť, ráčte na lepertíciu. Panstvo sa už išlo,“ oznamoval Galko, stojac na prahu.

„Ach, na lepertíciu! Dobre.“

Posbierali sme sošity s úlohami a šli sme teda na repetíciu, čiže skúšku, vykúrenou chodbou z nášho bytu do dôstojníckej jedálne, ktorá bola pod jednou strechou s naším „hradom“.

Vo dvorane je všetko hore nohami. Nachytro sbité pódium voňalo čerstvým drevom a fermežou. Timko, Nevzjanský a dôstojník-umelec Rudo, maľovali dekorácie. Zápach farby naplnil všetkých šesť spolkových miestností.

Nevzjanský bol režisérom, Timko mal na starosti scénu. Obaja ochrípli krikom na nosičov a stolárov, takže na hercov už hlasom nestačili.

Prvá hra v troch dejstvách bola veľmi dobre obsadená. Najťažšiu úlohu hrala Maša Jagubová, ktorá veľmi často hrávala divadlo a mala povestť „dokonalejšie herečky“ Táta hrala nevelkú úlohu slečny zo spoločnosti, dve mladé ženy dôstojníkov hraly veselé, šibalské dievčatká,

ktoré prišli domov na letné prázdniny. Timko hral starého majora. Linský mladého dôstojníka a režisér Nevzjanský komickú úlohu doktora.

Nebolo pochybností, že hra bude znamenitá a že osvedčení herci si odnesú vavríny. Zato naša hra „Pre myšku“!

Naučila som sa úlohu dobre nazpamäť, ale hanbila som sa na javisku vykrikovať, skákať a výskať... Bolo to predsa len iné ako doma alebo medzi priateľmi a priateľkami. Usilovala som sa dosť, ale predsa len ma režisér musel neprestajne povzbudzovať.

Ešte horšie bolo s Borjom. Vôbec nebol hercom.

„Čo si myslíte?! Taký chutný kúsok, a vy ho celkom zosmiešnite!“ rozčuľoval sa Nevzjanský a chytal sa za hlavu. „Nikdy si, Boris, nevidel rozohnených a roztúžených ľudí?“ vytýkal mužovi, ktorý mu odpovedal celkom sucho:

„Prišiel som vás popýtať o ruku.“

„Takto to nemôže byť!“ vyskakoval Timko a upieral na mňa zúfálny pohľad. Odrazu vykrikol:

„Poradte mi, prosím vás! Kde vezmem sluhu? V hre vystupuje lokaj, ktorý má oznámiť hosta: Vladimír Alexandrovič Karský. Koho nájdeme na takú nepatrnú úložku?“

Pravda, nikto z dôstojníkov ani z ich priateľov by sa neobetoval zahrať takúto úlohu, ktorá vcelku pozostáva z troch slov. Nikomu by sa nebolo vyplatilo preobliekať a maskovať sa na to! Ale bez lokaja sme si nemohli poradiť.

Prišla mi na um šťastná myšlienka. Hurá! Už máme lokaja!

„Galko bude výtečným lokajom! Vyobliekame ho a naučíme ho to!“ povedala som.

Režisér a Timo vyslovili obavy.

„Aby nám všetko nepokazil! Je v tom virtuóz!“

„Nebojte sa, vezmem si ho na starosť!“

„Keď sa za neho zaručujete, teda dobre.“

Galka sme nemohli volať na skúšky. Mal dosť roboty doma. Celý deň riadil, vykonával, nosil na stôl atď. Preto som sa rozhodla, že ho budem učiť doma.

„Galko!” zavolala som ho večer po čaji.

„Čo ráči rozkázať vaša milosť?”

„Galko, kto je to?” ukázala som na muža.

Pozrel na mňa prekvapený s otvorenými ústami.

„Je to Vladimír Alexandrovič Karský,” povedala som mu.

„Ako teda rozkážete,” povedal práve taký prekvapený ako prv.

„Opakuj!”

„Ako rozkážete!”

„Nie, ako rozkážete, ale opakuj: Vladimír Alexandrovič Karský.”

„Ako rozkážete, Vladimír Lexandrovič.”

„Bez: ako rozkážete...”

Skoro som sa už neovládala. Zasa som mu povedala, čo má opakovať.

Pol hodiny som vbíjala Galkovi do nechápavej hlavy tie tri obyčajné slová. Niekoľko ráz sa mu podarilo vysloviť ich správne, ale často sa mýlil. Vravel: Vladimír Lexandrovič Knikin alebo podobne. Oddýchol si, keď som ho napokon prepustila.

Celý spotený námahou, ktorú vynaložil, aby vyhovel, „jej milosti” (ktorú aj on aj Kornel aj Darja veľmi milovali, kdežto pred Borisom sa triasli od strachu) odišiel Galko prestierať na večeru.

III.

Veľká dvorana so stenami, vykladanými bielym mramorom, žiarila stovkami svetiel. Svietily ťažké kryštalové lustry a nespočetné elektrické žiarovky na stenách. Javisko bolo oddelené od dvorany ťažkou oponou. V hľadisku boli všetky kreslá a sedadlá prázdne. Predstavenie sa malo začať o deviatej a hostia sa schádzali len v posledných minútach.

Prišla som niekoľko minút po siedmej do malej šatnice, ktorú spravili z klubovej izbičky. Hneď som sa začala maskovať ako opravdivá herečka. Najprv som sa namastila krémom, potom som sa ľahko napudrovala, a napokon som si obratne rozotrela farbu, čiernu na obočie a mihalnice, červenú na líca a pery. Mala som belavú parochňu a fialové šaty. Takúto vyfarbenú plavovlásku v šatách s dlhou vlečkou by iste nikto nepoznal.

Sedela som pred zrkadlom a usmievala som sa, keď som sa dívala, ako sa mi maskovanie vydarilo. Potom som zvedavo počúvala, čo sa robí za oponou v hľadisku. Tlmená vrava, výbuchy smiechu, šuchotanie potískaných stoličiek. Napokon prehlušil všetky hlasy sbor trubačov, ktorý oznamoval začiatok predstavenia.

Ešte raz som popozerala, či som v poriadku, šeptala som si slová úlohy a chcela som vyjsť zo šatne dívať sa na prvé predstavenie spoza kulís. Vtom sa otvorily dvere a na prahu zastal neznámy blondýn.

Bože! ako maskovanie a šaty zmenia človeka! Nepoznala som si rytiera! Vôbec som ho nepoznala. Vyzeral čudne v spoločenskom obleku. Zlatogaštanová parochňa mu zle zakrývala hlavu. Prilepená plavá brada mu celkom zmenila výraz. Obočie a fúzy mal popudrované zlatým práškom tak, že bol naozaj na nepoznanie.

„Maskoval som sa na blondýna, aby ma nikto nepoznal. Bude menšia hanba, keď pokazím hru...“ povedal duto ako obyčajne bez úsmevu. „Nuž ako sa ti páčim?“

„Veľmi dobre,“ zasmiala som sa. „Ale dovoľ, trochu ti opravím tvár.“

„Vari aj to vieš, Ľudka?“

„Čuš, rytier môj, a poslúchaj si ženu!“

Posadila som ho pred zrkadlo a dala som sa do roboty. Spravila som niekoľko čiarok tmavobelasou farbou pod očami, ľahko som sa dotkla štetcom s tušom čela nad obočiami, pridala som trochu ružovej, telovej farby na

líca a slabučko som mu navlhčila farbu na perách. Hneď bol z môjho rytiera dokonalý krásavec.

Obaja sme sa dívali do zrkadla.

„No, čo povieš?” spýtala som sa ho.

„Ani trubadúr, ani lúpežný rytier...”

„Ale ty sa do toho nerozumieš... Si utešený!”

Vyrušil nás Timko, ktorý vletel ako strela do šatnice.

„Lepidlo! Preboha, dajte mi lepidlo!... Taký škandál! V najkrajšej scéne sa mi odlepily fúzy. A Máša Jagubová mi dodala! Hrala pekne, ale keď to zbadala, zablýskala očima, rozchichotala sa, potvora, a pridala si do úlohy: „A čo si robil pán môj, že si si na sviečke pripálil fúzy?” Obecenstvo sa smialo a ja som ostal ako obarený. Tá mi to vyviedla. Taká hanba!”

„Povedz nám radšej,” povedal mu muž starostlivo, „či je Galko v poriadku? Či je prichystaný?”

„Nebojte sa, len vy hrajte pozorne. Galko je šibal!”

Prilepil si fúzy a chytro odišiel, lebo o chvíľočku mal zas vystúpiť. O niekoľko minút sme ho počuli rozprávať na javisku basom starca a počuli sme aj zvonivý smiech Maše Jagubovej a veselý smiech obecnstva, ktorý im odpovedal.

Medzi kulisami sme zazreli spokojnú tvár Nevzjanského. Vďaka bohu, všetko sa darí, režisér je spokojný.

Prvá hra sa skončila s veľkým úspechom. Tri dejstvá zahrli bez chyby a hladko až na Timkove odlepené fúzy a na papuču, ktorú pri hre stratil s nohy. Ale to všetko boli maličkosti popri skvostnej hre Maše Jagubovej, plnej ohňa a humoru, popri znamenitom vystúpení Tatinom a neprekonateľnej komičnosti Nevzjanského, nášho najlepšieho herca.

Obecenstvo neprestalo tliekať a hercov niekoľko ráz vyvolali.

Keď sa skončil prvý kus, hneď začali premieňať dekorácie na naše vystúpenie.

Šla som k opone a dívala som sa malou dierkou do hľadiska. Dobré som si prezrela celú dvoranu. V prvom

rade sedel pri Rodovskovcoch otecko v paradnej uniforme so zlatými epoletami. Pri ňom sedela mamička v čiernych čipkových šatách. Milá, aj ona prišla, chcela ma vidieť!

Lebo doma mali veľkú udalosť! V detskom krídle im pribudla postieľka. Nedlho po mojej svadbe sa rodičom narodila dcérka, belasooká, tmavovlasá Nataša. Oznamili nám to telegraficky, ešte na Ukrajinu. Dievčatko bolo miláčikom celej rodiny. Keď som naň hľadievala, často som si mysľievala, aké by bolo krásne, keby aj k nám do „zámku“ pribudlo také dieťaťko s belasými očkami a tmavými vlaskami. Ako by som ho milovala, ako by som preň žila, učila ho jazdiť na koni, kĺzať sa na korčuliach, lieťať na lyžiach! Aj teraz, keď som sa dívala zpoza opony na šťastnú, spokojnú mamičku, nevoľky oddala som sa týmto myšlienkam...

Zvuk zvonca ma vyrušil z myšlienok o krásnom, maličkom dievčatku s belasými očami ako nebo, o ktorej som tak často snívala v spánku aj v bdení.

„Už vystúpime?“ spýtala som sa celkom zmätená.

„Pripravte sa!“ kričal miesto odpovede Nevzjanský hrozným hlasom.

Nadvihla som si vlečku a vbehla som za kulisy. Srdce mi prudko búchalo a ruky mi zrazu schladly, boli ako ľad. Krv sa mi búrila v žilách a rozčúlenie sa mi dvíhalo až k srdcu. Cítila som, že mám nohy ako z olova a bola som rozčúlená ako ešte nikdy v živote.

Sbor trubačov zatíchol a s ľahkým šuchotom zdvihla sa opona.

„Vyjdite,“ pripomínal mi Timko, ale dodnes neviem, odkiaľ sa mu ozval hlas. V tej chvíli som si uvedomovala len to, že už nie som Ludkou Voronskou-Čermilovovou, ale hrdinkou hry, zaľúbenou vdovičkou, ktorá sa strašne bojí myši.

Na podiv som sa vpravila do úlohy. Naozaj sa ma zmocňovala hrôza pri myšlienke, že by v izbe mohla byť myš. A s výkrikom: Zavrite dvere, tam je myš! vy-

behla som na javisko, celá bledá, pod červenou farbou na lícach.

A na javisku by už nikto nebol našiel Ľudku Čermilovovú, ale len a len Máriu Alexandrovnu, mladú a bojazlivú vdovu, ktorá svojou bojazlivosťou budila záujem obecnstva.

Neviem, ako som vravela, smiala, bála sa a vôbec ako som sa pohybovala. V chvíľke, keď som vstúpila na javisko, privalila sa na mňa akási mohutná vlna teplej vlahy, vyzdvihla ma na svoj hrebeň a odnášala koľembavo do speneného mora. Hlas mi zvučal pevne a isto. Smiala som sa úprimne a živo, pohybovala som sa voľne, ako by mi boli na pleciach narástly krídla. Tak som sa vžila do úlohy.

Obecenstvo bolo ticho ani v hrobe, neskôr sa ozval tu a tam tichý šepot. Obracaly sa na mňa desiatky lornónov. Otecko sa usmieval v kresle... Videla som ho ako vo sne. Aj Nevzjanského som videla za kulisami. Stál a kýval hlavou a robil, ako by tleskal rukami, zdvihnutými nad hlavou.

„Čo sa stalo?“... Z hľadiska sa ozval hlučný smiech... A predsa som práve dokončila monolog, v ktorom som rozprávala o trampotách nebohého muža...

Obzrela som sa a videla som Galka. Bože! Ako ten neboráčisko vyzerá! Kde len vypriadol ten nešťastný frak, ktorý mu nebol ani po kolená? Z prikrátkych rukávov mu trčaly červené ruky so smiešne rozťahnutými prstami. Zapätý frak bol mu taký tesný, že každú chvíľku mohli popukať švíky. A tvár! Schválne ho tak doriadili, či sa takto spotvoril preto, že sa potil v tesnom fraku a že sa necítil najlepšie v novom povolani hereckom? Mal plnú tvár čiernych a červených škvŕn, po ktorých stekaly pramienky potu a či, vari, slz? Bola to tvár dokonale tetovaného divocha! Nikto sa nemohol zdržať smiechu pri pohľade na túto znetvorenú postavu a dogabanú tvár.

Hrýzla som sa do perí a čakala som, kým mi oznámi návštevu, totižto, kým vypovie tie tri slová, ktoré som ho tri týždne svedomite učila.

Pritisol ľavú ruku k boku, zodvihol pravú k čelu a povedal stojac po vojensky:

„Čo ráči rozkázať, vaša milosť?“

A obrátil sa ku dverám, ako by bol chcel ťažkými topánkami rozdrviť aj pódium, aj kulisy a dvere. Vo dverách sa spamätal, obrátil sa a zasa pochodoval ku mne:

„Previnil som sa, vaša milosť, odpusťte! Mal som povedať: Vladimír Laxandrovič Kaša...“

Odišiel za ohlušujúceho smiechu obecenstva.

Ach!... Zdalo sa mi, že je všetko stratené. Najradšej by som aj ja bola ušla za scénu, kde Nevzjanský tlmeným hlasom dovrával Galkovi.

Ale trvalo to len chvíľočku. Odrazu smiech v hľadisku stíchol. Vystúpil Karský — elegantný blondýn — a hrali sme ďalej. Obecenstvo zabúdalo na výstup s Galkom, hra ho zasa upútala.

Môj muž — aj pri všetkých obavách — hral milo a zaujímavo. Tóna smútku v jeho tvári a trošku pomalé pohyby výtečne pristaly do úlohy. Vytváral určitý typ. Milé prekvapenie! Privalila sa na mňa nová vlna. Zasa som zabudla na všetko a hlas mi zvučal isto, precítено, veselo. Keď sme obidvaja bežali a skákali ponad pohovky, zachraňujúc sa pred myškou, hľadisko sa triaslo od veselého smiechu.

Opona padla. Obecenstvo búrilo a tleskalo.

„Výborne! Výborne!“ vbehol ku mne Timko s Nevzjanským!“ Ste ohromná herečka! Cigánili ste, že hráte prvý raz!“

„Naozaj, prvý raz!“

Všetko sa hrnulo ku mne. Maša Jagubová mi mlčky stískala ruku. Naďa Razdolcevová pribehla z hľadiska a objimala ma.

„Ľudka! Milá Ľudka! Kto by si to bol pomyslel! Všetkých ste očarili!“

A obskakovala okolo mňa ako dieťa, zabudla aj, že má prvý raz oblečené dlhé sukne, — veď už dovŕšila šesťnásť rok.

Aj mamička s oteckom prišli za kulisy.

„Znamenite! Ste obidvaja hrdinovia!” povedal otecko pochvalne a pozrel s láskou na mňa aj na muža.

Mamička ma chytila za ruku, pritisla si ma na hrud a povedala:

„Hrala si výborne, dieťa! Kde sa v tebe vzalo toľko umenia a taká istota?”

„Neviem,” odpovedala som proste a bozkávala som ružovú tvár.

Z hľadiska odnášali kreslá a stoličky. Všetko sa chystalo na tanec.

IV.

Prešli dva mesiace.

Biele snehové rúcho pokrylo zasa zem a stromy. Stromy v parku vyzeraly ako rady bielych mátoch.

Na veľkom jazere zas spravili klzište ako vlani. Aj klzište aj snehová hora na sánkované boli blízko. Ale pre mňa to už nebolo.

Muž povedal raz večer, keď sme boli sami:

„Onedlho ozve sa v našom hrade čistý, zvonivý, detský hlások. Osud nám posielal princezničku, musíme ju dôstojne privítať.”

Lebo bolo pravda, čo som už dlho tušila, čím som mala preplnenú dušu. Srdce sa mi rozveselilo a mala som sa zájsť radosťou, živou, vrúcnou radosťou.

Chcelo sa mi neprestajne skákať, výskať, tancovať bujný, divý tanec.

Malá princeznička s belasými očičkami a tmavými kučerami! Moja dávna túžba!

Čo ma po korčuľovaní, po lyžovaní, po jazdení! Táto zima mi donesie inakšie radosti!

Do nášho „hradu” pribudla bledá, chudá krajčírka Mariša. Z rúk sa jej sypaly utešené veci: čepčky so stužkami, košieľky s výšivkami, kabátiky, hlavničky, povojníky, čipkové prikrývky...

Lutovala som, že neviem šiť a háčkovať. Dívala som sa na jej prácu a premýšľala som o túžobne očakávanom, maličkom hosťovi, korý nám donesie radosť a šťastie.

Bude to dievčatko. Ani som len nepomyslela, že by to mohol byť princ. V duchu som už videla dcérku pred sebou. Čarovne krásnu ako anjeli, ružovú s belasými očami a čiernymi, kučeravými vlasmi.

„Mariša,” spýtala som sa krajčírky, „je veľké šťastie mať vlastné deti, však?”

Pozerala na mňa bystrými očami, červenými od ustavičného šitia.

„Áno, veľké šťastie, ale len pre tých, čo majú čo jesť. Ja ich mám šesť a zavše mi je s nimi do zblaznenia!”

Ach, aké barbarské reči!

Zamyslela som sa na chvíľku a hneď sa zo mňa vytratilo radostné rozčúlenie. Ale jednako som jej odpovedala:

„Deti sú šťastím života,” a hneď som odišla do spálne.

Dlho som sa prehŕnala v zásuvkách bielizníkov a skriň. Vybrala som za náručie staršieho šatstva a bielizne a vrátila som sa k Mariši.

„Doniesla som vám niečo. Poprešivajte si to deťom. A dám vám aj niečo peňazí. Všetko vám to dáva maličká princeznička z nášho „hradu”.

Pozrela na mňa s nedôverou:

„Aká princeznička, z akého hradu?”

Ale potom porozumela a začervenala sa po uši.

„Ďakujem vám. Aká ste dobrá!”

Nebola to dobrota. Veru nie. Chcela som len, aby malú princezničku pri príchode na svet víjala s láskou ešte jedna duša.

* * *

Škaredé zimné popoludnie. Všade hustá hmla. Od rána je temravo

Muž bol v službe. Mariša šila v jedálni a tíško si prespevovala. Šijací stroj hrkotal skoro neprestajne. V prijímacej izbe horelo v kozube. Pred kozubom bola prestretá mäkká kozia kožušina. Sedela som na nej s Miškom.

Miško sa uvelebil blízko kozuba. Ja som skoro ležiaci, podopretá o lakte, rozmýšľala o princezničke, ako celé dni v poslednom čase. Miško bol akýsi nepokojný. Nemrmlal ako inokedy, trhal hlavou a hneval sa, hľadiac na mňa malými očkami, kotúlajúcimi sa mu s boka na bok. Boly nezvyčajne ligotavé a akési tmavšie ako inokedy. Nedávno poškrabal na ruke kočiša Kornela a včera večer dlho reval nad misou ovosnej kaše.

Keď Borjo odchádzal z domu, povedal mi pri lúčení:

„Nepúšťaj Miška do izby, dnes sa mi akosi nepáči.”

Ale ako som mohla nepustiť do izby toho dobráckeho obra, ktorý sa tak zábavne prevaľoval s nohy na nohu a tak rád vyhrieval pri kozube! A okrem toho tak rád počúva moje chválospevy o princezničke...

„Bude mať belasé očká,” rozprávala som mu, „a bude mať kučeravé vlásy, čierne ako mrákava na nebi. A ústočká... Ach, Miško, Miško, ani pomyslieť si nevieš, aké bude mať ústočká,” šepotala som a neodvracala som oči od ohňa v kozube, lebo som verila, že v jeho blkote zazriem si drahú, milú princezničku. „Bude mať krásne meno... Kyra... Larisa... Nina... Irina... Ach, ešte ani neviem, aké. Čo tam po mene, Miško, hlavné je, že bude ako maličké slniečko... Celá bude ako slnce. Počuješ? Budeš sa s ňou hrať a nosiť ju na širokom chrbte.”

Hladkala som nevoľky a chytro Miškovu teplú srst'. Dávala som sa neprestajne do plameňov a šeptala som verše, zasvätené očakávanému dievčatku. Pravou rukou som hladkala Miška po papuli. Miško začal tíško hundrať

a lizal mi ružovú dlaň horúcim a drsným jazykom ako psík.

„Tmavé kučery padajú
v bohatých vlnách na šiju...”

prednášala som akási rozrušená:

z očíek ti žiari obloha,
do duše šťastie nám lejú.
Máš ústa ako višničky,
jagavé perly máš zúbky.
Túžim ťa vidieť a plesám
a jasám zo srdca hĺbky...”

Ano, vidím ju už, vidím! Vidím v jasnom plameni
v kozube belasé oči a červené ústočka svojej princez-
ničky!

Odtiahla som ruku s Miškovej papule a nedbala som
na jeho mrzuté, tlmené vrčanie, ani som si nevšimla,
že sa mi uprene zadíval na dlaň, červenú ako krv od jeho
lízania a od odrazu ohňa z kozuba. Opäť som sa oddala
myšlienkam a básnila som nahlas:

Si kvet môj biely, strieborný,
svieži kvet mája a čistý,
si moja strojná ľalia
so smaragdovými listy.
Si luna jasná a bledá,
si východu lúč môj zlatý,
si úsmev, zora, vesny dych,
si nádej, dar života svätý...
Si...

Stíchla som preľaknutá, celkom bez seba. V izbe sa
ozvalo strašné revanie. Predo mnou stál Miško na zad-
ných nohách s otvorenou papuľou a s očima, podliatymi

krvou, s horúcim dychom a bielou penou na spodnom pysku.

Stál, hádzal hlavou a triasol obidvoma labami. Malé, krvavé očka sa mu čudne ligotaly.

Chytró som vstala s pokrovca a ustupovala som pred rozzúreným medveďom. V strachu som rozmýšľala:

„Boris je v úrade... Galko je nie doma... Čo si počneme my dve slabé ženské s rozzúreným zvieraťom?”

Ešte väčšmi som sa preľakla, keď som uvážila, čo sa vlastne stalo. Miško mi dlho lízal ruku, ktorú som neodtiahla, lebo som bola zahrúžená do sladkého sna. Pocítil mäso a krv pod tenkou kožkou a rozzúrili sa, zdivel... Muž mi už niekoľko ráz rozprával o podobných príhodách, ale neverila som mu, vysmiala som ho... A teraz... Už je neskoro ľutovať...

Chrbtom som ustupovala ku dverám. Schytila som stoličku a ťahala som ju pred sebou. Ale čo je taká prekážka proti prebudenej zúrivosti divého zvera?

Medveď ju odhodil ako triesku a vrhol sa na mňa s ohlušujúcim revom. Objal ma obidvoma labami.

Cítila som na tvári jeho horúci dych a zápach, zvláštny zápach dravého zvera a v zúfalstve som si pomyslela:

„S Bohom, milá princeznička! Osud mi nedožičil vidieť ťa na tomto svete!”

* * *

Výkrik... stonanie... možno mnoho stonov, výkrikov — nepamätám sa dobre.

Strašné laby mi stískajú plece. Krvou podliate oči nepokojne lietajú sem a ta. Ako by sa v zvieracej duši odohrával zápas... Možno bojuje proti inštinktu a nechce povstať proti človeku, o ktorom vie — čo aj vedomie má už iste otrasené a porušené — že ho živil, že ho zahŕnal teplom a láskou. Inštinkt zápasí s poslednými iskrami svedomia a — víťazí. Medvedia laba sa hrozive zdvihla nad mojou hlavou.

V tej chvíli som zazrela — nejasne ako v hmle — že dverami oproti nám vbehol Boris s bledou tvárou, vypleštenými očami a malým ligotavým predmetom v pravej ruke.

Ruku s ligotavým predmetom chytro priložil medveďovi na ucho... Ozval sa výstrel a ťažké, páchnuce laby zúrivého zvieraťa ma vypustily zo smrteľného objatia.

Medveď ani nezareval, len sa zvalil neďaleko dverí prijímacej izby.

* * *

Všetko sa odohralo za niekoľko sekúnd. Borisov príchod, výstrel, Miškova smrť. A hneď som pocítila ako ma dvihajú čiesi mocné ruky a odnášajú na pohovku.

„Ludka! Ludka milá! Dieťaťko!... Drahé dieťaťko! Zľakla si sa!...“

Hľadela som Borisovi do čiernych láskavých očí, do dojatej tváre, na ústa zblednuté v rozčúlení, v sladkom povedomí, že som vyviazla zo smrteľného nebezpečenstva... Som zachránená! Predsa len uvidím princezničku! Uvidím ju. Aké šťastie!

Potom som pozrela na Miškovo telo, nehybne ležiace vprostred izby. Videla som pred očima vystretú ruku s ligotavým predmetom, počula som výstrel, ten strašný výstrel, a ľútosť sa zmocnila celej mojej bytosti.

„Prečo si ho zabil? Prečo? Prečo? Mala som ho tak rada!“ šeptala som so slzami v očiach.

Soskočila som s pohovky, kľakla som si k premoženému nepriateľovi, objímala som ho okolo hrdla a šeptala som rozčúlená:

„Čo si to urobil, Boris? Je to hrozné! Neľudské! Prečo si ho zabil?“

Díval sa chvíľku na mňa očami, rozšírenými prekvapením. Nemohol pochopiť, prečo neprestajne opakujem v rozčúlení a zlosti rovnaké slová:

„Zabil si ho. Zabil! Je to neľudské! Nepekne, strašne!“
Chvíľočku čušal. Potom pokrčil plecami a povedal:

„Bola by si sa radšej dala zadusiť zúrivému zvieraťu?“
A po dlhom čase zasa sa mu zjavila vráska na čele.
Jeho zdravá logika ma prekonala. Ale protest v mojej duši neumlčala. Nemohol to spraviť inakšie? Odsotiť ho! Ved' je Boris taký mocný. Mohol ho omráčiť úderom päste. Len nie zabíjať. Vyslovila som svoju mienku trhaným hlasom.

Netušila som, ako zle budú na Borisa účinkovať moje slová! Tvár sa mu zamračila a z očí mu sršaly iskry, akých som mu ešte v očiach nevidela.

„Čo sa s tebou robí, Boris?“

„Vystrájaš horšie ako malé dieťa,“ odpovedal mi dutým, nevlúdnym hlasom. „Mohol som si len vybrať: alebo ťa nechať roztrhať, alebo zabiť rozzúreného Miška... Inej možnosti nebolo... A prosil som ťa, aby si Miška nepúšťala do bytu... Keby si ma bola poslúchla, mohlo byť toto všetko...“

To bola odôvodnená výčitka. Vycítila som z nej nespokojnosť, ľadovosť a hnev... Navykla som na rozprávkový život v našom „hrade“, a teraz zrazu takáto prítomnosť...

Mlčala som, sklopila som oči a po chvíľke som odišla do svojej izby, kým muž s Galkom odpracú zastreleného Miška. Bolo mi chladno a smutno na duši.

V.

Mínaly sa jednotvárne, nudné dni...

Boris chodil do úradu, za svojimi vojenskými povinnosťami. Večer sa vracal ustatý. Sedával so mnou na kožušine tibetskej kozy pred plameňom starého kozuba a čakal... Čakal, že ho oslovím zas tak veselo a živo ako kedysi, že sa rozprávam o princezničke, ktorú už onedlho čakáme. Veru onedlho, možno už o mesiac... Ale býval nevravný, neveselý, zamyslený a smutný.

Čušala som teda aj ja. Nemohla som byť veselá, keď som stále musela myslieť na Miškovu smrť. Lutovala som

ho a vyčítala som Borisovi, že ma nezachránil akosi inakšie. Bolo treba usmrtiť jediným výstrelom bezbranné zviera? Nepomyslela som, že to „bezbranné zviera“ práve sa chystalo využiť svoju silu, mne bolo len ľúto zábavného, mlčanlivého, dobrého Miška.

Všetky nové verše som posväcovala „mŕtvemu priateľovi“. Napísala som ich množstvo. Naposledy som napísala elégiu, ako človek sklamal dôverčivé divé zviera. Dala mi veľmi mnoho práce. Presedela som nad ňou celé dni.

S Borisom sme sa rozprávali len o všedných veciach, o domácnosti, o oddanosti a nerozumnosti Galkovej, o tom, ako ťažko navykajú jazdecké kone, Krásavec a Behúň, ťahať koč. Ale o rytierskom zámku, a sladkých sníčkoch o princezničke a o Miškovi nebolo už ani chýru ani slychu.

S Bohom, pestrá rozprávka, s Bohom, zlaté sny!

* * *

Mám tajnosť, do ktorej som zasvätila len Galka.

Keď bol Boris v úrade, písavala som usilovne. Napísala som niekoľko hárkov, vložila som ich do obálky, napísala adresu, veľkými písmenami a namaľovala na ňu „DOPORUČENE!“ a tento list, ktorý je mojou tajnosťou, poslala som od Galka na poštu. Stále som naň myslela, keď ho niesol zasneženou cestou na poštu.

Vo veľkej obálke bol rukopis mojej elégie o medveďovi. Poslala som ju do redakcie literárneho časopisu s plným podpisom a s presnou adresou, pripojenou na konci. Alebo, alebo! Ak v redakcii prijmú báseň, dovedčí to, že mám aspoň iskričku talentu a budem sa môcť pomaličky stať opravdivou spisovateľkou. Ak mi báseň vrátia... Beda! Nešťastná princeznička! Potom budeš mať neslávnu mamičku, len obyčajnú smrteľníčku! Rozplynú sa sny a túžby bývalej Ľudky Voronskej, pochová ich!

V liste, ktorý som k básni priložila, prosila som redaktora, aby mi odpovedal pravdu a čo najskôr, nech je jeho posudok akýkoľvek. Pripojila som aj známky na odpoveď.

Srdce mi zrazu búchalo, zrazu zamieralo, čosi ho stískalo ako do klieští. Bola som taká rozčúlená, že ma nezaujaly ani obvyklé myšlienky o princezničke.

Začula som Borisove rýchle kroky a vrátila som sa do skutočnosti. Nikomu ani len nespomeniem svoju tajnosť, kým sa môj osud nerozhodne tak či onak. Od Miškovej smrti Boris sa na mňa ešte vždy díval čudným, zachmúreným pohľadom. Aj dnes prišiel do izby taký zamračený, rýchlym, trochu ťažkým krokom.

Čo sa mu stalo? Prečo je taký na smrť bledý? Čo sa stalo?

Striasla som sa. Do srdca mi preniklo tušenie akéhosi nešťastia.

„Vrav, chytro vrav, čo sa stalo?“ skríkla som naľakaná a vystrela som k nemu ruky.

Zbledol ešte väčšmi. Potom nadvihol obrvy a povedal smutno:

„Poďme k nám. Tu nie. Poďme! Tam u nás prebolí každá bolesť.“

Zas som vykrikla. Stalo sa iste nešťastie, keď bolo treba ísť „k nám“. Chodili sme ta vždy vo vážnych chvíľach. „U nás“ — to bol odľahlý kút v parku, kde málokto prichádzal, a ktorý dal Boris vojakom upraviť. Šumely tam stromy a pod ich inováťou stála lavička. Po konárnikoch poskakovali veveričky. Bolo tam celkom ani v hore.

Obula som si teplé topánky, obliekla som si kožuch a šla som za bledým, mlčanlivým Borisom.

Hľa! Staré stromy, pokryté hustou vrstvou snehového páperia. A pod nimi nízka lavička.

„Poď sem, Boris, sem!“

Sadla som si a položila som si ruku na srdce. Cítila som, že mnou v tej chvíli prebehlo čosi veľkého, ťažkého,

smutného do plaču. Namáhavo som dýchala a dívala som sa mužovi do tváre.

Dozvedela som sa, čoho som sa veľmi obávala. Zdalo sa mi snom, čo som počula na vlastné uši.

Boris musel úradne odísť do severnej Sibírie, do najvzdialenejších končín, kde niet železníc, ani pravidelného spojenia poštového alebo telegrafického, do neprístupnej, riedko obývanej tajgy. Mal tam ostať celé tri roky. Prečo? Prečo? Nemohla som to pochopiť, čo ako mi to vysvetľoval. A ja nemôžem ísť s ním. Nemôžem pre malú princezničku, ktorej príchod sme v týchto dňoch čakali. Neznesla by ukrutnú severskú zimu ani námahy dlhej cesty.

„Nijako sa nemôžem vyhovoriť a neísť, hoci by som veľmi rád dočkal aspoň príchod princezničky,” povedal Borjo, „ale o tri roky sa vrátim, milé dieťa, vtedy už bude naša princeznička dobre chodiť a vravieť. Zatiaľ by si mohla bývať v svojej izbičke u rodičov. Viem, že dobrý otecko sa mi o vás obe dobre postará.”

Hlas mu znel oddane, vrúcne. Videla som, ako sa mu zaligotala slza v oku a vyčítala som si, že som bola k nemu nespravodlivá a vytýkala mu, že bol ukrutný k Miškovi... Vlna úprimného pokánia a horúcej lásky k mužovi mi zaplavila srdce.

„Borjo! Borjo!” šeptala som a slzy kropily golier kožucha. „To je strašné, Borjo! Tri roky! Tri dlhé roky budeme sami! Čo si počneme obe bez tvojej pomoci! Ako spustne náš hrad!”

Spomenula som mu, že by si mohol podať prosbu, aby na sever poslali miesto neho iného dôstojníka.

Pozrel na mňa prekvapený:

„Rozmyslela si si, čo vravíš? Myslíš, že ma ta posielajú náhodou? Práve ja ta musím ísť a vykonať dôležité úlohy... Napokon nesmieš zabúdať, že som dôstojník, že slúžim vlasti a bez reptania si musím splniť povinnosť.”

Áno, pravdu má. Už dávno som pochopila, že je veľmi svedomitý v službe a že iste nie náhodou vybrali jeho na túto dôležitou úlohu.

„Dieťa drahé,” povedal mi, „bolo by sto ráz horšie, keby vypukla vojna...”

„Čuš! Čuš!” vykrikla som a vyskočila s lavice.

Posadil ma zas na lavičku, prisadol si ku mne a díval sa na mňa milými, dobrými očami.

„Keď sa vrátiš,” povedala som, „bude mať vlásky po plecía a bude i o všetkom rozprávať...”

Srdce sa mi stískalo.

„A budeme ju volať Ľudkou ako mamičku...”

„Ach nie, radšej ju budeme volať: Kýria, Irina, Nina alebo Larysa...”

„Niet krajšieho mena na svete, ako je Ľudka!” povedal tónom, ktorý nepripúšťal námietky.

„Nuž, ako teda chceš, Borjo! Ale tri roky! Musia to byť tri roky?”

Neodpovedal. Túlili sme sa k sebe ako vtáčence v hniezde. Staré stromy nám šuchotily nad hlavami a vietor žalostne vyl.

Prezradila som mu svoju tajnosť. Chcela som niečím potešiť jeho aj seba. A nevysmial ma, ako som očakávala, nevysmial ma, že sa chcem stať spisovateľkou.

Oči sa mu živo rozblčaly a hrdo sa dívaly na mňa:

„Ach, Ľudka drahá! Akí by sme boli šťastní!”

* * *

Rozhodli, že muž odíde až na jar, asi o tri mesiace. Celé tri mesiace lúčenia! Ako rada by som bola šla s ním na nové pôsobíšte! Ale ako sa ta vybrať s malou princezničkou?

Odpoveď z redakcie došla prv, ako sme očakávali. Veľká obálka s odosielateľovou adresou v ľavom rohu hore na prednej strane. Decembrové slnče osvetľovalo písmeňá, napísané tmavozeleným černidlom. Srdce sa mi rozbúchalo, keď som zazrela list na písacom stolíku, kam Galko obyčajne kládol všetku poštu. Trasľavými rukami som otvorila obálku a vyňala list.

Zpočiatku som nič nevidela... Pred očima sa mi zahmlilo... Hmla mi bránila čítať... Boris stál za mnou a bol práve taký rozčúlený ako ja. Zrazu vykrikol a objal ma:

„Sláva, dieťaťko! Sláva! Elégriu prijali a pochválili!”

Ako by sa bolo všetko krútilo so mnou, ako by všetko bol zahaľoval akýsi ružový oblak. Zaplavil aj izbu, zaliatu decembrovým slncom, aj šťastný list, aj rozčúlenú Borisovu tvár. Výskala a vykrikovala som ako malé dieťa. Celkom som zabudla, že už mám osemnásť preč.

VI.

Boris odcestoval do hlavného mesta, chcel zájsť aj do redakcie „Východu”, a porozprávať sa s redaktorom, ktorý nás listom tak potešil. Uznal, že sa musí poshovárať o mojom „talente” a o tom, ako by som mala ďalej pracovať. Vráti sa len neskoro večer.

Sedela som v izbe a rozmýšľala som, či by som nemala zájsť k našim a zdôveriť sa oteckovi a mamičke so svojim prvým literárnym úspechom. Alebo bude vari lepšie, keď ešte nič neprezradím a pošlem im báseň len potom, keď už uzrie svetlo sveta? To by bolo väčšie prekvapenie! Ako by sa obaja potešili! Ich dcéra... Ľudka... je spisovateľkou, poetkou! Áno, tak to bude lepšie! Len či sa zdržím nepovedať im to?

Ach, ako pomaličky sa vlečie čas! Aby som sa zamestnala, išla som do kuchyne. Darja tam chystala rezne. Zachcelo sa mi pomôcť jej.

„Ste ustatá, Darja, pomôžem vám.”

Rozbúchala som rezne, a posypala som ich tlčeným cukrom miesto soľou. Potom som sa už nezdržala a povedala som kuchárke:

„Darja, čo na to povieť, som spisovateľkou!”

Pozrela na mňa s úsmevom a začudovala sa ťahavým hlasom:

„To som nevedela! A dostávajú za to peniaze?”

„Peniaze! Taká próza! Fuj! Ale aby som neklesla v jej očiach, povedala som:

„Pravdaže! Zadarmo nikto nepíše. Ak budem usilovne písať, dostanem za to mnoho peňazí.”

„To je krásne,” prisvedčila a rozosmiala sa dôverne, rozťahujúc pri tom ústa červené ako višne. „Len teda usilovne píšete, milostivá pani, aj môj brat píše. Je pisárom v plukovnej kancelárii... Píše stále celé dni... a ako krásne... Píšete ako on. Lenže jemu veru málo platia za prácu... hoci ho plukovník ba i pán generál chvália a vravia mu: Máš pekné pismo, Lupkin!”

Darži značí jedno: pisár aj spisovateľ!

Hneď ma prestaly tešiť rezne. Urazená v svojich najjemnejších citoch vyšla som z kuchyne do bytu.

„Galko,” povedala som vernému pážaťu svojho rytiera, ktorý práve čistil mosadzné kľučky na dverách, „povedz Kornelovi, aby zapriahol o ôsmej. Pôjdem oproti pánovi na stanicu.

Ako rozkážete, vaša milosť, ale Kornel je chorý,” odpovedal pokorne.

„Chorý?”

„Áno.”

„Čo mu je?”

„Neviem, vaša milosť.”

„Bolí ho hlava?”

„Vari.”

„Alebo zuby?”

„Možno.”

„Či žalúdok?”

„Možno aj žalúdok.”

„Teda všetko?”

„Všetko, vaša milosť.”

„Aký si ty len Galko!” povedala som nazlostená. „Býval si vždy taký?”

„Možno.”

Večer bol pekný, jasný a chladný. Behúň stál už pred domom a netrpezlivo rozrýval kopytami sneh. Boris mal

dosť roboty, kým naučil tohto jazdeckého koníka ťahať koč. Poháňal Galko miesto Kornela, ktorý bol naozaj chorý.

Ukrútila som sa do teplého kožucha a pohli sme sa.

„No, Galko, choď v mene Božom!” povedala som mu, „a ponáhľaj sa, holúbok!”

„Ako rozkážete!” odpovedal.

A už aj trhol opratami.

Sane letely po sypkom snehu, len radosť. Pod čiernym nebom, na ktorom sa mihalo tisíc iskričiek-hviezdičiek, bolo utešené. Vysoké, hrdé a vážne stromy krásnili cestu s obidvoch strán.

Leteli sme ako na krídlach...

Kým sa sane kĺzaly po rovnej a hladkej, bielej snehovej ploche a bystrý Behúň sa ponáhľal na stanicu, priadla som si v hlave pradiwo budúcnosti... Borisova žena bude pracovať, písať... s kroka na krok si zaslúži uznanie a slávu... A malá princeznička bude rásť sťa vzácny kvietok v teplom skleníkovom ovzduší radosti a lásky!... A keď sa mi rytier vráti, privítam ho v lesku úspechu a slávy... Budem uznaná, oslavovaná, každý mi bude závidieť... Tisíc duší a tisíc srdce zaujmú moje básnické výtvary... Boris bude hrdý na víťazstvo a silu môjho ducha...

„Galko, čo robíš? Prečo sa kníšeš s boka na bok? Ach Bože, vpravo, zahni vpravo!”

Výkrik sa mi vydral z úst a pásmo myšlienok sa pretrhlo. Sane letely hneď vpravo, hneď vľavo, ako by sa vyhýbaly nemilému stretnutiu. Splašený Behúň prenikavo erdžal.

Proti nám sa hnala lokomotíva. Letela rýchlosťou vetra a dymila temnými kudolmi hustého dymu. Ohnivé svetlá na predku strašne blčaly v temnej parkovej aleji.

„Vpravo! Zahni hore vpravo, Galko!” kričala som zasa.

V tej chvíli sa ozvalo strašné pukanie, prenikavé rinčanie, výkrik... niekoľko výkrikov... a prudký náraz

ma vyhodil vysoko zo sedla. Oje na saniach s prelomilo na dvojce, Behúň podskočil a zvalil sa na zem.

Zasa som videla oslňujúce svetlá lokomotívy... začula som Galkov výkrik a cudzie hlasy... Potom už viem len to, že som vyletela zo saní a padla som k ich troskám do snehu...

Nepamätám sa, čo sa potom dialo niekoľko dní. Čierne tône... strašné mátohy... zmätené myšlienky... úplné zabudnutie a zasa zmätok...

Malý vlak, ktorý chodieval parkom do mesta, nám polámal sane, vyhodil ma z nich. Tri dni a tri noci som potom ležala v mrákotách, v čiastočnom bezvedomí a v horúčkovitom blúznení...

Len zavše — v jasnej chvíľke — videla som nad sebou bledú rozčúlenú tvár Borisovu, mamičkinu alebo oteckovu a popri nich postavu v bielych šatách so smutnou a ustatou tvárou. Ale hneď potom sa mi zasa zjavila lokomotíva s plamennými očami a kudolmi čierneho dymu... potom zasa bezvedomie...

Prebrala som sa len na štvrtý deň. Pri posteli som videla neznámu bielu ženu so smutnou a ustatou tvárou a s láskavým úsmevom na tenkých perách.

Nahla sa ku mne a podávala mi čosi maličkého, zabaleného v malej hlavničke.

„Váš maličky chlapček. Blahoželám vám, mladá mamička. Dieťaťko je zdravé, mocné a krásne ako kvietok.”

„Čože? Aké dieťaťko! Ja — a matka?”

Nepochopila som, hoci mi srdce bilo sladkým tušením... Len po chvíľke som sa domyslela a zachvela som sa návalom šťastia.

„Malá princeznička? Prišla už! Konečne som sa dočkala splnenia svojich snov?”

„Nie princezná, princ!” odpovedala mi biela žena s úsmevom.

„Princ? Nikdy som na neho nemyslela. Čakala som princeznú, ale...”

Srdce mi prekypovalo blaženosťou, topila som sa v záplave sladkej radosti...

„Dajte mi ho! Dajte mi môjho syna!”

Vystrela som vychudnuté ruky za dieťaťom. S láskou som si túlila na hrud' živé, pohyblivé tielko, ukrútené do flanela, batistu a hodvábu, s červenou, smiešne svraštenou tváričkou a s jasnými očkami. Na skoro holej hlavičke bol len chlpek belavých kučeravých vláskov, jemných ako ľan. Všetko bolo na ňom celkom inakšie, ako som čakala, ako som si vysnivala. ale všetko bolo sto ráz milšie, krajšie takto v skutočnosti! Ty si môj malý, zlatý chlapček! Lúbim si ťa, poklad môj rodný, nado všetko na svete, dieťaťko moje drahé!

Vybozkávala som si vráskovú tváričku, svraštenú do plaču, podala som svoje šťastie Borisovi, ktorý medzitým prišiel s rozžiarenými očami a s úsmevom, aký som mu ešte na tvári nevidela. Premohlo ma sladké bremeno šťastia, ktoré mi bolo doteraz neznáme, a vborila som hlavu do podušiek.

VII.

Jaro.

Kvitla bazička fialovými, bielymi a nežno ružovými strapcami.

Boli sme sami, ale už nie v zámku, iba v oteckovom byte. Môj rytier bol už ďaleko, zato som mala malého princa. Bývali sme v mojej bývalej dievčenskej izbičke. Pestúnka Sáša, červené, zdravé, tučné dievča, spalo vo vedľajšej izbičke.

Z ďalekej Sibírie sme už dostali niekoľko listov: všetky dlhé, písané denníkovou formou. Dozvedela som sa z nich podrobne, ako Boris žije a ako sa mu vodí... Čítala som listy nahlas svojmu chlapčekovi, hoci som vedela, že nič nerozumie.

Aký bol milý, veselý a zábavný! Celý dom mal s ním robotu. Aj malá teta, sotva ročná, sa s ním bavila každý deň, alebo aspoň vozievali ich spolu na prechádzku. Pre neho zabúdala aj na hračky. A ja — ja som žiarlila na

každého, kto sa s ním dlho maznal, najradšej som bola len pri ňom. Ja som si ho umývala, kúpala, povíjala. Keď ho niekto hladkal alebo bozkával, bola som ako na trní. Akým právom sa ho dotýkajú! Veď je môj! Len a len môj! Je to moje maličké, krásne, milučké, nežné, kučeravé chlápätko!

* * *

Nastalo leto.

Celé dni som bývala s chlapčekom a so Sášou v parku, nádherne zelenom. Nepísala som už verše. Chýbala mi potrebná nálada. Materinské starosti mi vzaly všetko básnické oduševnenie. Necítila som už, že musím svoje myšlienky a city obliekať do básnického rúcha. A nútiť sa do písania, písať bez oduševnenia, byť remeselníkom pera, to nemôžem, neviem a nechcem!...

Mala som všetko, čo som potrebovala, lebo rodičia ma zahrnali všetkým, veľmi sa o mňa starali. Ale jednako som túžila po samostatnosti, chcela som si zarobiť na živobytie vlastnou, usilovnou prácou. Rada by som bola zaopatřila svojmu dieťaťu nielen všetko, čo potrebovalo, ale aj určitý prepych. Ako to dosiahnuť?

Malý dôstojnícky plat len-len že stačil mužovi v Sibírii a dôchodky z jeho majetkov nechcela som troviť pre seba. Treba bolo rozmýšľať, ako by sa dalo najlepšie všetko zariadiť!

Nebolo to ľahko.

Učiteľkou som byť nechcela, ani do štúdia medicíny sa mi nechcelo. Ísť do úradu a „vysedávať“ osem hodín denne pri nejakej nudnej robote, to nebolo pre mňa, lebo sa to priečilo mojej povahe. Písať len pre zárobok zdalo sa mi nádenničením.

Premýšľala som o všetkých, ženám prístupných povolaniach, ale nemohla som sa nijako rozhodnúť.

Radila som sa s Varjou. Rozhodla sa už, do ktorého kláštora pôjde, ale ani ona mi nevedela poradiť.

* * *

Celkom nečakane vkradla sa mi do hlavy nová myšlienka a tá rozhodla o mojom osude.

Sedeli sme na brehu utešeného belasého jazera, na ktorom plávaly biele labute, s hrdo vypnutými, krásnymi krkami. Ja, synček v kočiку a Sáša.

Leto hýrilo farbami, vlny belasého jazera sa trblietaly v slnci.

Položila som si dočítaný sväzok Nekrasova na kolená a prednášala som tíško, s hlbokým citom večne živú Nekrasovovu báseň o ruských ženách, o kňažnej Trubeckej a Volkonskej, báseň, ktorú som sa naučila nazpamäť ešte v ústave. Živo som si predstavila, že som jednou z nešťastných hrdiniek tejto básne... Bolo mi, ako by mi boly narástly krídla a mocná vlna zanesla ma — ako vtedy na divadelnom predstavení — ďaleko do iného prostredia, do iného sveta... A dušu mi naplnila túžba, aby som za blaho svojho dieťaťa napäla všetky sily, dala svojmu životu smysel, krásu a usilovala sa spieť vždy vyššie a vyššie...

Už dávno som cítila, že ma čosi neurčitého priťahuje k divadlu. Bola som presvedčená, že niet krajšieho povolania ako povolanie umelca, ktorý predstavuje pravdivo a živo všetky ľudské radosti a bolesti, slabosti a víťazstvá, ktorý ukazuje život v jeho skutočnej sile a vo všetkých okolnostiach, ktorý vzbudzuje v poslucháčstve radosť, veselosť, oduševnenie, ľútosť, bolesť, cit a vôbec lásku k bližnému a povzbudzuje takto k najšľachetnejším skutkom.

Môže sa niečo iného porovnať s divadelným umením?

Rozpomínala som sa, s akým oduševnením nám ešte Čudický na hodinách literatúry v ústave citoval slová Veľkého Bielinského o divadle a jeho význame, rozpomínala som sa, že sa už vtedy ozvala vo mne túžba po divadle.

Ale len teraz pôsobením nesmrteľných Nekrasovových veršov, ktoré ma tak očarili, dozrelo vo mne rozhodnutie, venovať sa divadlu.

Ano, pôjdem na divadelnú skúšku alebo do niektorého zo známych dramatických kurzov, oddám sa celou dušou a celým srdcom umeniu, pousilujem sa byť dokonalou umelkyňou!... A budem pracovať, stále, usilovne pracovať, aby som došla zaslúženej odmeny, stala sa samostatnou a mala všetkého nadostač.

Rozhodla som sa, že svoj úmysel prevediem stoj čo stoj a hneď som sa dala do práce.

Šla som do hlavného mesta a prezvedala som sa, či ma s ústavným vysvedčením prijmú do dramatickej školy, či sa ešte musím podrobiť nejakej skúške, aké sú požiadavky prijatia, koľko rokov trvá škola a či mám potom nádej na slušné miesto.

Ako som vedela, moje rozhodnutie prekvapilo, ba omráčilo všetkých. Zpočiatku mi ani neverili, mysleli, že žartujem.

„Opustila by si si dieťaťko, aby si bola herečkou?“ skríkla prekvapená matka.

„Ach, nie, nie!“ vavela som rozohnená. „Nikdy si neopustím dieťa! Práve preto chcem získať postavenie! Preň chcem slúžiť a pracovať! S ním pôjdem do hlavného mesta. Budem s ním, preň urobím všetko a nikdy sa ani na deň neodlúčim od neho!“

* * *

„Nuž, Ľudka, rozhodla si sa pevne?“

„Áno, otecko. Nemysli si, že som sa prenáhľala, rozmýšľala som dlho a vážne, kým som sa rozhodla, že to musím spraviť pre seba a pre naše dieťaťko.“

„Pomysli, dieťa, čo ťa čaká! Aké prekážky, ťažkosti a neprijemnosti!“

„Tým sladšie a dôstojnejšie bude víťazstvo, drahý otecko, tým šťastnejšia budem, ak naozaj niečo dokážem.“

„Život, ktorý ťa v tomto povolání čaká, je veľmi komplikovaný a ťažký, milé dieťa. Si ešte primladá, nepremôžeš všetky prekážky.“

„Nebojím sa prekážok, otecko. Chcem pracovať, budem pracovať a nijaké prekážky ma neodradia... Nevieť, či sa mi podarí prebojovať sa na vynikajúce miesto, myslím, že budem spokojná, aj ak ostanem skromnou, neuznanou pracovníčkou na postati, ktorú som si vyvolila... Neženie ma túžba po lesku a sláve, ale úprimná, vrúcna láska k umeniu a najmä láska k dieťaťu, lebo chcem mať právo povedať mu: tvoja matka pracuje pre teba, za tvoje blaho! A kto vie... možno sa mi aj podarí dosiahnuť, že chlapček bude raz hrdý na svoju matku...”

„Dieťa, dieťa! Neprestávaš žiť vo svete preludov a snov... Myšlienky ti krúžia v oblakoch... Ale život je nie rozprávka... Ťažko si navykneš na nové prostredie, na usilovnú prácu medzi cudzími ľuďmi, a pomysli si, tri roky, kým sa ti vráti muž, budú veľmi, veľmi dlhé... Ostaň radšej s nami. Máme ťa radi a tvojho synka tiež... Povedz, chybí ti u nás niečo? Ostaň, to bude najlepšie!”

Oteckovi sa triasol hlas od dojatia.

„Ach, nie, nie, otecko! Nechápeš ma. Naozaj žijem v rozprávkovom svete, moja fantázia chce mať široké pole, chce sa zmocniť celého sveta. Viem, že tu ma nosíte na rukách, maznete ma aj so synkom. Dávaš mi peniaze, otecko, chováš nás, máme všetko, čo len potrebujeme... Ale mne nestačí takýto nečinný život... Chcem si vybojovať čestné postavenie vlastnými rukami, vlastnými schopnosťami a vlastnou prácou. Keď sa vráti Boris, chcem byť pripravená, aby som mohla tkať priadzu jeho šťastia.”

Porozumel. Dosvedčili mi to zvlhnuté oči a smutný úsmev.

„Ale prijmeš odo mňa podporu a pomoc aspoň v prvom čase, kým sa ti podarí dôjsť k cieľu? Všetko?” spýtal sa, stískajúc mi ruku.

„Ďakujem ti, drahý otecko. Kým si nestanem na vlastné nohy, potrebujem tvoju pomoc. Ale potom, potom už budem sama pracovať pre seba a pre syna.”

Hodila som sa oteckovi okolo hrdla a dlho som mu ostala v objatí.

„Teda mi inšie neostáva, len ti želať, aby sa ti splnily všetky vrúcne túžby, aby si dosiahla vytúženého šťastia a chytro mala čo njuväčší úspech.”

Srdce sa mi chvelo nádejou pri jeho slovách. Ale po pri nádeji cítila som aj akúsi clivotu. Ach, keby sa len všetko splnilo!”

Musím dosiahnuť úspech pre blaho a šťastie maličkého princa. Áno, iste ho dosiahnem!

* * *

Všetci v dome boli ako vyjašení, keď som odchádzala. Otecko bol bledý a rozčúlený, mamička zasa mala oči červené od plaču.

Deň predtým som dostala list od Borisa. Prosí ma v ňom úpenlivo, aby som nezačínala taký nebezpečný život.

Ale mňa už nemohlo nič zadržať. Celé „nebezpečenstvo” videla som len v tom, že som nechcela žiť ako iné ženy, že som nechcela dopustiť, aby len a len muž zarábal na výživu a výchovu nášho syna, že som túžila prispieť aj ja hrivnou, aby bol šťastný a dobre sa mu v živote vodilo.

Chcela som, aby syn mohoť byť hrdý aj na matku. Preto som sa chcela učiť hoci aj niekoľko rokov, len aby som v živote niečo dokázala.

Vyhýbala som sa smutným pohľadom svojich blízkych, usilovala som sa ukazovať im veselú, smelú tvár.

„Ostaň, ostaň s nami!” počula som so všetkých strán beznádejné hlasy.

„Nemôžem, drahí moji, nemôžem! Nebojte sa o mňa. Moja dobrá hviezda ma povedie. Bude ma sprevádzať a osvieti ma v najťažších chvíľach. Môj pobelavý synček bude so mnou vždy a všade!”

Rozlúčila som sa s rodičmi a všetkými priateľmi, sľúbila som im, že ich často prídem navštíviť vo voľnej chvíli a vybrala som sa so synčekom a pestúnkou ta, kam ma volala zlatá hviezda môjho šťastia, moja radostná, jasná, hrdá a smelá túžba...

VIII.

Som na novom mieste. Mám skromne zariadenú izbičku. Dva obloky v prízemí nízko nad žltým trávnikom. Ku skleným tabuľkám, pozláteným zapadajúcim slncom, dôverne sa túlia konáriky dávno odkvitnutej bazičky. Neďaleko oblokov je kamenný plot. Troška bokom sa vypína biely chrám so zlatými kopulami, ktoré dobre vídať, keď sa vykloníme z obloka. Chodníček, vysypaný žltým pieskom, vedie cez malú záhradku rovno ku kostolu.

Vyzvávajú zvony. Zajtra bude sviatok.

Je tichý večer. Pomaličky sa zmráka. Poézia zhasínajúceho dňa plní teplé povetrie. Posledné lúče slnca zmizly za vysokými domami.

Biely chrám, biely kamenný plot, bazičkové kriky a nevelká záhradka, oblečená ešte vždy v letnom rúchu — to je môj útulný kútik medzi skupinami obrovských, zaprášených domov.

Obzerám si izbičku. Koše a kufre sú ešte nevybalené. Náradie len napochytne rozostavené. (Prišli sme len dnes do tohto dvojizbového bytu s maličkou kuchynkou, v domčeku na nábreží, s maličkou záhradkou. Do bytu bol vchod len z dvora.)

Stála som pri obloku s bláznivou tvárou, s roztúženým pohľadom a s celou búrkou v hrudi. Srdce mi prudko búchalo. Prudko a nepravidelne. Prúdy myšlienok hnaly sa mi hlavou. Rady ľudí, obrazov, udalostí, sa mi mihaly striedavo pred očima... videla som v duchu dni a roky svojho života... Rozpomínala som sa na detstvo „prin-

„veznej z Bieleho domu,” šibalky a nezbednice, ktorá všetkým v dome narobila toľko starostí... Rozpomínala som sa na vysokú, kučeravú Ľudku z ústavu, ktorá chcela všetko pochopiť skúmovou a rojčivou dušou, napokon som sa rozpomínala aj na Ľudku-mladuchu a Ľudku-ženu, na jej radosti a túžby, a na veľké rozhodnutie terajšej Ľudky-matky...

Veľké rozhodnutie! Áno, veľké! Lebo rozmazané tvo-ry ťažko vífazia nad sebou... A nie je ľahko začať nový život s jeho ružami a trňami, s čiernymi oblakmi, čo nám tak často zahaľujú obzor.

Čo mi aj bolo clivo, jednako som cítila v hĺbke duše živú, povzbudzujúcu radosť, radosť z víťazstva nad sebou.

A zdalo sa mi, že tam kdesi ďaleko na obzore vychádza mi už hrdá, šťastná hviezda...

* * *

Do druhej izbičky vpravo sú dvere privreté. Počuť z nej tlmené zvuky. Ľahučké, zvonivé škripanie a ti-chučké prespevovanie. A medzi tým sa chvíľkami ozve ešte iný hlasok... Sladký a milý! Ako dych vetrička v lesnej húšťave.

Slová pesničky rozumieť:

„Hviezdičky kol zlatej luny
tancujú a horia,
čo kde vidia, čo kde čujú,
o tom nehovoria...”

Tam za privretými dverami je vladárstvo môjho syn-čka.

Leží v kočiку v bledobelasých poduškách, v bledobelasých stužkách a čipkách, v pavučinovitej bielej košieľočke... Moje dieťa s jasnými, belasými očičkami, pobelavými kučerami, s červenými ústočkami a ružovou tváričkou...

Zaspalo. A pestúnka tichúčko prespevuje prosté uspá-vanky.

Stojím pri obloku, dívam sa do záhrady a usilujem sa preniknúť skúmavým pohľadom hustú hmlu, ktorá mi zakrýva budúcnosť.

Urobila som veľký krok do nej. Do budúcnosti, ktorá ma tak vábi a ktorá je taká neznáma a osudná. Rozhodla som sa, pevne som sa rozhodla pracovať len pre svoje dieťa, pracovať preň na poli umenia, ku ktorému ma už od detstva ťahalo čosi podvedomého a ktorého krásam chcem teraz slúžiť celou bytosťou.

Som matka. Ani nie devätnásťročná matka a venujem všetku starostlivosť, všetky sily, všetku energiu, aby som prichystala svojmu dieťaťu radostnú, jasnú, bezoblačnú, zlatú mladosť. Aby sa, keď dorastie, rozpomínalo na krásu a na pôvab ružových dní, ktoré prežívalo v detstve.

V tento tichý septembrový večer, v prvý večer na ceste do nového života, sľubujem ti, môj milý drahý synček, že urobím všetko, aby si bol v živote vždy šťastný... Nijaké nástrahy v živote nás nerozlúčia. Budeme navždy svoji. Myšlienky pri tom mi zaletely k Borisovi. Tak som cítila, že iba vtedy budem celkom šťastná, keď budeme všetci traja spolu... navždy svoji...



Názov	Navždy svoji
Autor	L. A. Čárska
Prekladateľ	Dr. Mária Klimová
Nakladateľ	O. Trávníček a spol. v Žiline
Tlač	Slovenská kníhtlačiareň, Žilina
Obálka	V. Marek
Vydanie	druhé, jar 1948